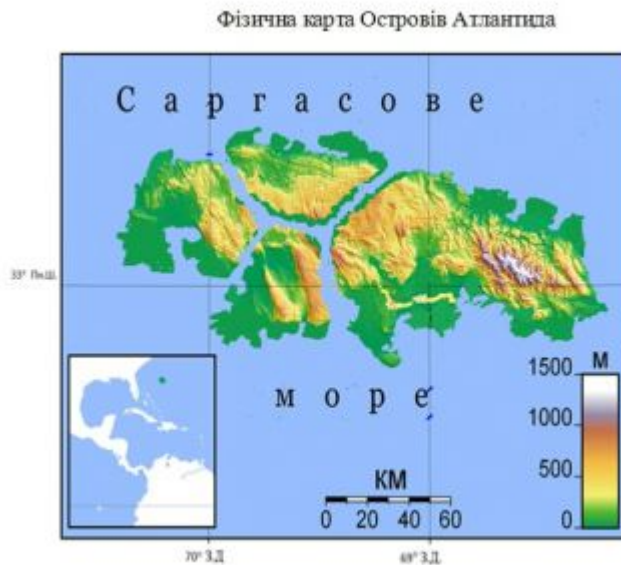

Князівство укрів "Атлантида"

Марко Східняк

БІЛЯ СВІТОВОГО ОКЕАНУ

Тетралогія

Марко Східняк

КНЯЗІВСТВО УКРІВ "АТЛАНТИДА"

Альтернативна історія. Повість.

Друга редакція, виправлена і доповнена

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Характеристики історичних осіб у повісті надумані, описані їх дії ніколи не мали місце. Базова географічна місцевість, вказана у повісті, не існує на карті Землі та ніколи не існувала. Її клімат, флора і фауна сконструйовані. Назви народів і племен довільні. Політичні, економічні та соціальні події світу не завжди співпадають з реальною історією. Це дуже б бажаний, але ефемерний світ, створений автором для показу першої сходинки можливого порядку трансформації українців Середньовіччя із суцього регіонального явища у світову націю з багатьма незалежними державами на різних континентах.

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.
Ліна Костенко.

Від ІВБ-ВИДАВНИЦТВА

Перед читачем художній твір, зроблений на базі старовинних літописів герцогства, доповнений дуже й дуже розлогими цитатами

з спогадів дійових осіб (дозволи нащадків є), де часто-густо тільки змінена перша особа на третю. Речі, які ніхто не міг знати, або ніким не донесені до нас, створені уявою автора. На його совісті також вся сюжетна лінія, що князь був попаданцем, зовсім не шляхетною особою, хоча якоюсь мірою вона заснована на деяких дійсно дивних висловлюваннях та вчинках Всеволода. Але й найперший П'яст у Польщі був простим селянином, то це не є приниженням Династії. Вийшло те, що вийшло, а оцінювати викладене вам, читачі.

Імперське видавництво белетристики.

Січеслав. 1837 рік.

ВСТУП

У Центрі системного розвитку паралельних світів.

Поза часом.

– Шеф! Щодо збалансованості паралельних світів з різними етнічними домінантами, то розрахунково для народу, що розглядається, світ, де він гегемон, створити поки неможливо. У всякому випадку, звичайні методи не діють.

– Дивно. Ми ж стимулювали створення світу, де є потужна держава коряків, попри їх малочисленність у базовому світі. Повідом попутно, що про них рапортують міжсвітові патрулі?

– На 2062 рік за об'єднаним міжсвітовим часом західний кордон Корякської імперії пролягає по лінії озеро Байкал – річка Лена; південний – по річкам Аргунь – Амур – Уссурі; далі – по протоці між островом Хоккайдо та більш південним островом, забув його назву. Столиця – на Сахаліні, там де у базовому, нуль-світі місто Корсаков. Десь сімдесят відсотків – корякомовні. Інбридинг у нормі, бо змішані, міжнаціональні шлюби, додаючи гени до основного етносу навіть при навалі збільшенні народу з нечисленних предків, розвели найбільш проблемні гилки спадковості.

– Здається, це комплексний світ?

– Так. Так. На відміну від базової моделі у Австрозеландії – федерація аборигенів та колоністів з певним лідерством маорі. Там кантони, батьки-засновники взяли за зразок Швейцарію. Десь більше сотні. Півтора десятки – англomовні, дев'ять – італомовні. У Сіднеї перші в цьому світі винайшли Інтернет. Всі інші нації – за нуль-світом.

– І це тільки один стимульований світ. Непогано інколи досягнути зроблене. Але що там з цим народом?

– Всі країни, які по черзі володіють його територією – тимчасово надпотужні держави, пасіонарність яких у запитаний час надзвичайно тривка. Сам етнос цієї землі багаточисельний, але при спробі створити державу у міжсвітовому середньовіччі розрахунково буде вибитий та розсіяний по планеті. Залишки, не маючи якоїсь особливої релігії, достатньо швидко будуть асимільовані.

Зате вже у новітній час – сплеск пасіонарності, він створить процвітаючу і могутню державу.

- Як у них з родоводом.
- Була могутня держава у ранньому середньовіччі. Правнуки знаменитих предків.
- Господь предвічний! То розбудить пасіонарність цього народу. Вона задрімала.
Хоча б у частки людності. І справді поміняйте геополітичні локації.

- Будемо працювати.
- І все ж знайдіть у тому новітньому часі відчайдушного мрійника, що у власній уяві створив Україну пізнього середньовіччя, враховуючі немилосердні обставини та перекиньте його у відповідну точку історії. До речі, як ви називаєте паралельні світи – самопрояви?

-Дикороси. Нелегко їх виявити, якщо вони не стимульовані нами ж.

2037. Екран ноутбука замерехтів та замість матеріалу з Вікіпедії, який саме роздивлявся бувший викладач, показав наче ошатну дикторку традиційного телебачення у блузці пшеничного та спідниці циннвальдитового кольорів. Гудзики на блузці були кольору засмаги, а аплікація з бісеру зображала хвостату комету.

- Добридень, Всеволоде Михайловичу! Я науковий співробітник центру системного розвитку паралельних світів.

- Скажімо, мені паралельно, що ви там розвиваєте. Що я з глузду з'їхав чи зараз реклама така персоніфікована? До мене звертається невідомо хто, бо я збожеволів, так як прожив дев'яносто з гаком. От і зашаруділа шифером покрівля.

- Ну це нормативна реакція будь-якої людини. Ви відправитесь у Середньовіччя аби втілити у життя свої мрії.

- Ви читаєте у головах людей? Життя навчило обережності і я ні з ким не ділився своїми фантазіями.

- Можна й почитати. А можна звірити ваші інтернет-запити. Від смерті вашої жінки, а це ж без малого тридцять років, 83 відсотки прописаного вами у Інтернеті — про Середньовіччя, а саме період 1690 – 1750 роки, причому третина — про тогочасну Україну, ще третина – про Новий Світ, як про Америки, так і Австралію. Ще десять відсотків з сімнадцяти – як варити скло, як робити мило, як працювати бондарем тощо. По старовинній 45-мм протитанковій гарматі зразка 1937 року ви знаєте все. Нащо це на восьмому поверсі і без дачі? Складається дуже яскрава і логічна картина.

- А якщо додати, що з семи десяти п'яти років я таки практично брав участь у подібних аматорських витівках, то вийде або безнадійно з'їхавший з глузду на теренах реконструкції минулого перестарок ...

- Або ідеально підготовлений попаданець у минуле. Ви самородок, шановний.

- А якщо для реалізації не складена в моїй уяві дивна модель з українцями в Америці, яку ви явно зуміли розшифрувати, а просто радником. Чи то Карла Шведського, чи Мазепи?

- Посилали ми таких, добрих півтора десятки, не сприймає природно — історичний процес, всі загинули набагато раніше, ніж їм повірили.

- Добре, від оракульської справи буду триматись подалі. Але чому і нащо саме я, професор укрліту? Який з мене прогресор? Будь-яке ремесло я знаю теоретично-

поверхнево. Я не знаю досконало жодного технологічного процесу в промисловості. Якщо ж принципово, то для мене люди, які роз'їжджають на танках у десятому столітті – непотрібне історії безумство. Наїздяться і в двадцятому. Військові знання у мене на рівні випускника глибоко цивільної спеціальності університету, семи десятирічної давнини. Потрібні професіонали. І нарешті, як сказано з іншого приводу, є речі більш важливі, ніж той прогрес.

– Ото і я кажу. Мій відділ формує світи, де розквітають нації гноблені та бездержавні у базовому світі. Яка ж краса духовності виходить, як би ви знали! Далі. Відправляла я профі різного ґатунку. Замість створення національної держави ті намагались трохи прогресорствувати, особисто збагатитись на цьому і сфабрикувати цілком інтернаціональний та довгоногий гарем. Знаючи, енциклопедично підготовлені попаданці можуть бути ненадійні, потрібні вірні, як би не збиткувались по всьому універсуму над цим словом, потрібні заклинені — переклинені на ідеї. А Ваші слова тільки підтверджують наш вибір.

– Мені осталося, як чесно сказали лікарі, десь півроку жити.

– І ми скоротимо його приблизно до трьох-чотирьох місяців.

– Чому?

– Розумієте, всі паралельні світи остаточно ще не вирішили, чи є Бог. Тому переміщати душу, що вже напряду направляється до Нього, ми остерігаємось.

– Тому ви мене бабахнете цеглиною по голові, коли я мав ще трохи прожити і безсмертну душу з чистою совістю перекинете в інший час та в інше тіло.

– Вас би у співробітники нашого Центру. На чому засновані ваші здогади?

– Попаданці майже в усіх книжках цей час покидають насильницькою смертю. Ну і що з того, що це красне письменство! Автори щось відчують.

– Ви попадете туди без нічого матеріального. А через одинадцять років ви отримаєте дванадцять дерев з найкращих фруктових сортів. (Було одинадцять саджанців та через вісімнадцять років. Чому таке відхилення, Всеволод так і не второпав.) Це сигнал, щоб ви з глузду не з'їхали вирішуючи питання, чи був перекид, чи примарилось життя у 21 столітті. Зараз вчить, точніше – освіжайте, все що вважаєте за потрібне, бо в ті віки, кажу, окрім вашої душі, нічого не попаде. Інформація у будь-якому часі чи світі – це все.

Екран погас.

Після роздумів професор вирішив, що замість перебирання гріхів (це він вже зробив, визнавши, що йому по сукупності маячити у чистилищі, але не безкінечно довго) краще ретельно вивірити реєстр суперпотрібних для тієї точки середньовіччя, яку давно подумки обрав для хронологічного переміщення, знань та почати їх освіжати чи зубрити, як у ті часи відлиги, коли вчився у Києві.

Десь за сто днів від видіння, коли той перебирався через проспект Сагайдачного, професора збив на зебрі болотної окраси цементовоз на правому повороті, буденно вивернувшись на швидкості з-за рогу.

1690. Згідно легенді, отямившись на постоялому дворі у власній постелі князь-засновник Атлантиди швидко встановив, що надворі 1690 рік, він шляхтич із збіднілої гилки славетного роду П'ястів, їде у Францію вчитись. Йому вісімнадцять. Був жорстоко побитий і пограбований біля якогось зеленого затишку, доведений добрими бюргерами до постоялого двору, назву якого мимрив непритомний, і в постелі, як здалося слугам, віддав богу душу. А потім раптом смикнувся і задихав.

Дослухавши чмелів, що гули у голові, морально готовий до переносу свідомості ще під час падіння первинного тіла, князь ледь отримавши орієнтацію у часі і просторі, почав вростати у довкілля. Вже імітуючи безпам'ятство, вслухався у кожне слово біля ліжка. Викладав якимось у коледжі у Польщі у майбутньому десь три роки – був такий настрій – за кордон, так що проблем з мовою не було. Нарешті демонстративно прочунавши, почав розбиратись з грошима, що полишилось на постоялому дворі під час нещасного вояжу по місту. Фінансової катастрофи не було, можна далі у мандрівку взяти двох слуг. Але полегкість аж ніяк не відбилась на його лиці, бо не входили до його плану особи, які прекрасно знали свого молодого пана до вселення у нього душі старезного діда. Жоден, хто знав його раніше, не повинен бути коло нього.

Тому почав негайно нібито заради суворої економії, відправляти назад, до Кракова усіх, ошаленілих від такого рішення, слуг і наказав передати батькам, що отримавши залізякою по голові та ледь оклигавшись, далі він буде надзвичайно обережним. Поки пахолки вирішували, чи не з'їхав від удару з глузду їх молодий пан, гепнутий по голові, прибігла якась гарнуня у перському синьому домашньому строї, молоденька графиня, полька теж, розібравшись, сказала, що також їде у Париж, у неї вистачить і грошей і прислужників, то Всеволодові не треба повертати по недостатчі коштів, і його батьки хай не непокояться. Коли вона на хвильку кудись пішла, то молодий князь наказав слугам негайно вимітатися, не мішати графині бути його єдиною спасителькою. Подибавши до дзеркала, Всеволод побачив ставного хлопця у халаті гарбузового відтінку, все ж таки більш схожого на мамин рід Гедиміновичів.

Помахавши на прощання зовсім отетерілим і не чисельним своїм слугам, він ледь добрів до постелі і то за допомогою графині, яка заявила, що вони не менш чотирьох днів нікуди не поїдуть.

Служанки графині були їй під стать — молоденькі, грайливі, пашіли здоров'ям. Аметистові, бежеві, брунасті їх сукні зливались у мерехтіння в Всеволодових, ще не зовсім здорових очах. Він, ще вчора – старезний дід, купався у їхньому дзвінкому сміху, граціозних рухах, зовсім близькому декольте, коли вони його кормили з ложки або переодягали, пирскаючи та перекидаючи його, досить кістлявого, наче ляльку з боку на бік. Він трошки почав розуміти засланців, які замість держав намагались створити власні гареми.

Але тренована воля дуже престарілої людини навела порядок з гормонами і Всеволод швидко завоював прихильність старої мегери, яка завжди одягалася чи то в арсенові, чи то в мисливські кольори і була явно приставлена спостерігати за поведінкою графині. Дівчатами напряду розпоряджалась графиня. Слугами-чоловіками

командувала ця аерокобра.

Почав довчати польську тутешнього часу. Взагалі князенко трохи кумекав і у польській періоду Речі Посполитої, бо впродовж безкінечних десятиліть пенсії, відпрацьовуючи час і систему створення України Середньовіччя, був абсолютно певен, що без контакту з ляхами це не можливо. Але вчив несистемне, то кидав, то повертався, розуміючи фантастичність мотивів. Тепер, виправдовуючись травмою, вчив систематично.

1691. У Парижі поступив на "артистичний факультет" (підготовчій факультет, що передує іншим: щоб вступити схолярієм на один з вищих спеціальних факультетів, потрібно отримати ступінь магістра in artibus). Потім пішов на канонічне і нецерковне право, що потрібне було для спекулятивних оборудок. Від студентів тримався також подалі, наскільки дозволяла існуюча корпоративність. Первинний капітал для господарських операцій отримав мультяшним методом "Дяді Федора", тобто знайшовши пару римських скарбів.

1692. У Парижі Зося швидко закрутила роман з якимсь герцогом, вискочила заміж. На весілля приїхали її батьки, нерозуміючі дивились на Всеволода. Здається вони були готові воювати з якимось напів голодранцем із знатної та занепакої родини, який претендує на їхню красуню. Поїхали задоволені зятем, але нічого не второпавши щодо князя.

З чоловіків усього шляхетного стану світу, Зося чомусь найбільше довіряла князенкові. З'являлась за порадами, прийшлося розрулювати неприємні ситуації. Але потреби битися на дуелі жодного разу не було! І це у забіякуватій Франції! Тому Всеволод у душі ніжно ставився до неї, як до своєї правнучки, добродушно радіючи її появам. Герцог, людина, помітно старша за них, придивившись до нього, сказав, що це рідні брат і сестра, які це чомусь приховують. І не непокоїв підозрами.

Єдине, чим князя допікала панянка, а потім і пані Зося, були танці. Герцогиня вважала втратою шляхетного гонору танцювати польські танки з кимось не з Речі Посполитої, тому мазурки, полонези, краков'яки, а то і напів пристойні та ще тоді маловідомі польки (хоча, здається, це чеський танець) були авансом ангажовані нею у Всеволода на правах білого танцю і якщо передбачалось, що ні рутенців, ні литвинів, ні поляків на асамблеї не буде, то посиляли за князем. Слід сказати, що у першому своєму житті, навіть по молодості, той боявся танців як дідько ладану, бо не мав відчуття ритму і точності рухів. Але коли все та ж графиня якось кинулася зі ним танцювати, вияснилось, що той може досить пристойно рухатись. І взагалі, все, за що відповідає (хоча б в певній мірі) спинний мозок, у нього у новому тілі виходило куди якісніше.

1693. Через рік князенко почав швидко багатіти, тримаючись подалі від зборищ молодих дворян, де можна було запросто і по дрібниці влетіти у дуель. Попри щоденні бойові вправи замість фіззарядки, він не претендував на лаври забіяки. При дворі ще були дами, які прекрасно пам'ятали Шарля Ожє де Бац де Кастельмора, графа д'Артаньяна. То він із задоволенням слухав про походеньки та дійсні подвиги того. Але вважав, що таке реноме потребує сил, часу та й не дуже відповідає іміджу суверенного

глави держави.

Вписався поступово у коло знатних та багатих людей віком куди старших. Як він користувався післязнанням, найменшими порухами у політичному і господарському житті, зарані знаючи їх результати, для власного збагачення, колись автор напише книгу. Але тут викладати не буде. Це тема особистого збагачення, в дечому — крутійський роман, а тема цієї повісті – державотворення, правда тренувальне, на мінімальному рівні. Достатньо сказати, що у кінці четвертого року князь П'яст був нуворишем, найбільш швидко збагаченою людиною у Франції.

Негайно по переносу він почав займатися українською тематикою.

2

1693. Коли генуезькі та венеційські кораблі привозили дівочий та чоловічий ясир для продажу у Західну Європу, то Всеволод потихеньку скуповував тих, хто не впав у відчай, тримався своєї віри, мови, не забував помітити роботящий характер відкуплених українців.

Працювали ці дівчата і хлопці і на полі, і у виноградниках придбаних ним маєтків. Гнули спину тяжко, як і французькі селян довкола, тільки мали деякі поблажки при хворобі, при одруженні. Свого пана, князя П'яста не любили. І варто ж, пройшовши через татарсько-турецьке поневолення, у Франції потрапити до такого ж польського пана. Всеволод також кожному своєму хлопцеві у приятелі не наривався, вважаючи, що всьому свій час.

Тому коли пан пообіцяв землю і волю всім, хто поїде за його рахунок на острови Америки колоністами, стався цілий шарварок, згодились практично всі. З них були взяті бездітні пари, або хто згодився поки лишити дітей у французьких володіннях пана (князь завжди викупував людей повними сім'ями, якщо ті були). Також обрані повинні були мати схильність до сільськогосподарської праці, особливо – землеробства, або дуже потрібного у побуті ремесла. Записані для поїздки також були вольні чоловіки, чиї батьки після немилосердного утиску всього українського у Наддніпрянщині, втекли та тинялись по Заходу.

Додатково, доволі масово були закуплені україночки, що там-сям працювали у господарок, часто за мотивами потенційного заміжжя за холопом пана П'яста. Інколи дійсного, частіше – надуманого. Останнім поки нічого не обіцяли, сказали, що повезуть за океан, де ті будуть працювати на плантаціях. Але дівчата, попавши у коло придніпровців, відчули себе серед своїх, швидко знаходили сердешну приязнь та надіялись на краще.

4

1695. — Тепер слід було вирішити династичну проблему, — розсудив Всеволод.

Необхідно було знайти юну представницю якоїсь правлячої і потенційно дуже потужної династії, яка знаходиться у таких екстремальних обставинах, що кинеться у обійми будь-якого авантюриста, який допоможе з них вибратись. Уточнення того, що Всеволод вже знав до появи у цих роках, зайняло декілька місяців і, цур йому, витребувало пристойну купу грошей.

Нарешті на руках у князенка зведена довідка і він ще раз її перечитує. "Романова Єлизавета Олексіївна, 1675 року народження, жовтень. Остання дитина царя Олексія Михайловича, що народилась місяців за чотири до його смерті. Мати — Наталя Кирилівна Нарішкіна. Росла непосидючою та рішучою дівчинкою. Особливо доставалось від неї Петру, який був на декілька років старший і якого вона недолюблювала. Свідoctва про якісь жорстокості підростаючого Петра до неї не знайдені. Але й глибокої поваги, як до трохи старшої від Лізи Наталки у царевича наче не було. Під час боротьби за владу, дівчинка рішуче підтримала Софію, хоч та відносились до ненависного матері клану Милославських. Разом з поваленою царицею була відправлена під строгий нагляд у Путивль, біля Чернігова. Там знаходиться новозбудований і особисто відданий цареві Духів дівочий монастир. Бо будувався десятиліття і тільки молодий Петро настояв, щоб цей довгобуд завершили. Взнавши про те, що зовсім юна царівна підбурює військо проти Петра, Наталя Кирилівна вперше в житті схопилась за серце, хворіє на нього і зараз. Зрада Єлизавети, останньої дитинки, так ударила керівницю уряду Московського царства, що здається вона, а не Петро запроторила у холодну келію, на хліб і воду неповнолітню, наймолодшу з царівен. Царицю Софію чи то перевели, чи то переведуть у Москву, у Новодівочий Богодухівсько-смоленський монастир. Про царівну таких відомостей не виявлено."

Внизу, по інтернетівській пам'яті, він намалював цю обитель, з означенням, де келія інокіні Євлалії.

Потім Всеволод, використавши свої знання, зліпив доволі поганеньку, але все ж діючу повітряну кулю, апробував у своєму маєтку, отримавши зауваження від католицького попа, та ще виклик до єпископа. Поклав її розібрану на воза та подався на Московщину.

Насильно пострижена царем Петром молодша його сестра Єлизавета не спала у своєму помешканні. Тихий, але настирливий стукіт у слюдяну шибку налякав царівну-монахиню. Може птиця б'ється. Але надто регулярно.

Було принішкла царівна-схимниця подала голос:

- Що там?

Чоловічий баритон не дуже гучно промовив:

- Ти мене чуєш, царівна?

- Чую. Тільки тут бідна черниця, а не царівна.

- Але дочка Олексія Михайловича.

- Так.

- Я прийшов забрати тебе заміж.

- На початок, хто ти, з якого роду?

- Колись батькові предки були князями та королями Польщі. Ми П'ясти. Мати з роду Гедиміновичів.

- Пристойно. А занятий чим?

- Хочу створити незалежну державу - Україну.

- Україна, сиріч Малоросія чи Черкаси. Який би не був Петро, він законно володіє

цією землею. А я повинна бути зрадницею та допомагати рвати Росію?!

Невидимий співрозмовник хмикнув:

- Царівна, стеж за лексикою. — І не даючи часу на здивування терміном, сказав:

- Заснувати державу хочу дуже й дуже далеко навіть від тих земель, що будуть захоплені царем московським, а не то що тих, якими він від батька володіє.

- А царівна тоді нащо? Тільки не кажи, що полюбив. Бо певна, що ти мене і на віддалі не бачив.

- Бачив портрет у книзі і малюнок обителі із стрілочкою на віконце твоєї келії.

- Десь не у нас таке вже видано?

- Приблизно так.

- Але навіщо тоді, ти не сказав, так ризикувати?

- Хочу, щоб рід князів українських Нового Світу був знаним і знатним за походження. Щоб були рівнею навіть імператорським династіям. Як додаткова гарантія незалежності.

- Царі ми.

- Нехай так.

- Спасибі за кричущу відвертість. Я згодна. Не дивуйся, для мене це виважене рішення. Снилось мені багато разів, що маю трое хлопчиків і трое дівчаток. Всі живі. А ще марилаь матір божу. Казала, що підневільне святенництво – то є гріх. Що майже неприкрите спонукання до чернецтва – то є сваволя, зневільнення самої душі. Що на підневільних обрядах (хай по формі правильних) немає божої благодаті і ці пута можна і треба розірвати.

- Чудово. У віконце ти не пролізеш та й не достанеш. Вийди у двір. Я тобі кину драбинку з корзини повітряної кулі.

- Що це?

- Тобі няня розказувала казку про повітряний корабель та сім Сімеонів?

- Ну так, коли ще у батечка у Кремлі жила. А може у тебе й роги є?

- Хапай речі та виходь. Нема та й не буде, якщо ти не наставиш.

- Який би ти не був, не збираюсь.

Вискочивши з приміщення моторно піднялась по хисткій мотузяній драбини з дощечками-сходінками. Зачаровані пси, незвичні що щось стається посеред двору, а не біля воріт, заволали з певним запізненням, монахині, що сторожили вхід, теж не миттєво вибрались на гавкіт у двір. Одним рухом знявши якір з дерева, що росло серед двору, Всеволод дозволив свіжому вітерцеві одразу винести втікачів за межі обійстя.

На химерну тінь, що відрізнялась на тлі неба, монахині не звернули увагу. Хоча будь-хто, що віддалено чув про повітроплавання, одразу б розшифрував ситуацію.

Хоробрість з царівни кудись злетіла. Сиділа як мишка у куточку, не піднімаючи очей. Всеволод почав стурбовано поглядати, чекаючи, що ось-ось скаже:

- Знижуй цю кулю, я краще повернусь у свою келію.

На світанні понад лісовою гушавиною Всеволод пристав до могутнього дуба та прямо з корзини пристрелив годованого молодого вепра. Це підняло настрій, навіть

царівна поглянула. Але злазити по дубу на землю відмовилась. Прийшлося за допомогою канату та системи коліщаток притягати корзину кулі до землі.

Вже впоравшись, він миттєво озирнувшись на шелест, ткнув на автоматі щойно піднятий з стовбура поваленого дерева каптан, який тримав у лівиці, у пащу велетенської вовчиці та провів вихопленим кинджалом звірині по горлянці. Віялом бризнула кров. На півоберті царівна, що якраз злазила, похитнулась та твердо оперлась на швидко подану свободну ліву руку Всеволода.

- Ти поранений, - перелякано зойкнула Ліза, відклеївши долоню від долоні судженого.

- Ні, це кров вовчиці. Не рухайся, стій біля кошу, - сказав княжич та порснув у короб за пістолями. Протягнув їй два.

- Заряджені. Стріляти вмієш?

- Навчена. Стрільці бавились, вчили дітям. Щоб стрільнути, спеціально втікала від нянчок.

- То добре, - князенко віджав кинджалом пащу та висмикнув подраний каптан з лап і зубів вовчиці. Сторожко направився у гущавину.

Із густого підліску показалося і хутко зникло лобасте вовчєня. Вернувся Всеволод.

- До мене тільки зараз дійшло, що ти весь час говориш зі мною українською, - спантеличено сказав він. - Як це і чому?

- А на цій країні тільки такий говір. Монахині з Батурина, Ніжина, Сум, трохи - з Києва. Між собою - тільки по своєму. Була білою вороною, прийшлося перефарбуватись. А ось Софія Олексіївна так і поїхала, жодного слова не зронивши по місцевому.

Після того, як поснідали, Єлизавета посиділа, наче збираючись з духом, піднялась (він теж автоматично звівся на ноги) та, зовсім зажмурившись, кинулась йому в обійми.

- Наче у вир головою - посміхнувся Всеволод та стис уже податливе дівоче тіло.

- Для мене поки що без різниці - прошепотіла крізь сльози дівчина.

3

Авангард російського війська під орудою Патрика Гордона став табором біля турецької фортеці Азов. На наступний день під Азов підійшли головні сили царства під командуванням Петра. Надвечір його наздогнала звістка про пропажу Єлизавети. Коли майбутньому імператору прочитали про зникнення молодшої сестри, він на диво остався у здоровому глузді, не почав нікого бити і навіть не розпорядився когось повісити. Він роздумливо сказав: "Цієї ночі, коли я ще нічого не знав, наснилась Ліза і сказала, що її відхід ніяк не вплине на моє правління. Ні у гарну, ні у погану сторону." Потім коротко наказав: перевірити ближні озера, річки; гвалт з масовим опитуванням людей не підіймати, хоча на дорогах перевіряти підозрілих жінок; якщо десь за кордоном з'явиться - назвати самозванкою і доповісти; негайно знайти серед трупів невідомих жінку схожої статури та при необхідності поховати замість царівни.

Летіли щонайвище. Скільки це метрів - невідомо. Бо при думці, що треба сконструювати датчик висоти Всеволоду ставало дурно. Вважав, що і за півжиття не

зробить.

Коли вітер був протилежний, то кулю відносило назад. Там, десь у дикому місці, князь кидав якір, зупинявся. Коли летіли низько – старанно ховались у корзині, щоб не здогадалися, що чортівня, яку несе по небу, має відношення до людської натури.

Як на професора, до попаданства дожившого до четвертого десятиліття 21 століття, боліт і неозорих лісних масивів внизу вистачало. На зупинці, само собою, відпочивали від небесних гойдалок, поповнювали запасі полюванням та рибалкою, пекли щось із борошна, якого було трохи, дуже економили. До людей не виходили жодного разу, боялись заблукати або бути затриманими.

Одного разу прийшлося скористатись пропелером з педалями (продукт технічного генія Всеволода), щоб зійти з zenіту над великим селом, над яким ясным ранком вітер стих, як підрізало. З усіх боків, звичайно вони були розмальовані під темну хмарину. Але маячити дійсна хмарина декілька годин на одному місці і так низько не могла за визначенням.

Крутили педалі по черзі, зігнувшись, щоб не було видно людських силуетів. Замаявшись, він також вислухав багато від царівни про його небесну чортопхайку. Добре, що не каялась що полетіла зі ним. Перетягнули до полів, а там і піднявся вітер, навіть попутний.

Їх чкаловський переліт на мапі був би чудернацьким набором зигзагів – вперед-назад-вбік, знов вперед. Коли Всеволод зрозумів, що винесло на підлитовську Білорусь, сіли у якійсь пущі, все горюче (тканину, дерево) негайно спалив, залізне понівечив. Не вистачало мати справу з польським костьолом за звинуваченням у чарівництві, бо у Франції вже чекав виклик до єпископа.

Вирішили не влаштовувати інкогніто, назватись власними іменами. Щоб був ранній слід втечі і утруднити обвинувачення у самозванстві. Казати, що переправляли їх якісь лихі люди, що раптом вирішили їх пограбувати і знищити. Ніби з божою поміччю втекли і блукали декілька днів. Вирішили збрехати, а потім справді як заблукали, то тільки селяни, помітивши їх, перехопили і привели до свого поселення. А то знов лісовик вів мимо хутору.

Купили якийсь фургон, типу волохів чи циганський, помчали у Вільно, де легалізувались. Його якийсь підстароста бачив перед поїздкою у Париж, царівну бачила якась московська аристократка, видана заміж у Литву, коли вона ще дівчинкою була на богомиллі. Навіть разом згадали якісь дрібниці того заходу. Всеволоду сказали, що від епідемії померли батьки і його найменший брат. Він на підстаросту, що все повідомив, (здивованого і благодатного, мабуть зовсім небагатого) оформив управління маєтностями, що дістались йому у спадок, давши довіреність на вступ у спадщину. На невиказане питання, чому навіть на місце поховання батьків не забажав показатись, прямо відповів, що якщо хоче мати царівну за живу жону, то треба тікати хутко і щонайдалі від тої озвірілої Московії, полишивши гонор на майбутнє.

Ситуація, коли шляхтич звабив і увозом забрав сестру всесильного монарха, всім сподобалась. Тому ніхто і не подумав сказати щось не те про царівну. Вона ж

обзавелась густою вуаллю кольору берлінської лазури і підіймала її тільки у чисто жіночому товаристві.

Переекіпірувались, бо те, що було колись одягом після такої мандрівки втратило право так називатись. Латунний колір найбільше підійшов Лізі, вона стверджувала, що князь найбільш пристойний у кобальтовому.

Від розмови з самими отцями православної церкви і наганя за зваблену черницю втекли, бо швиденько від'їхали, у Варшаві не зупинялись, щоб не наrvatись на запрошення короля і надто засвітитися. Той міг би їх і видати, бо ситуація була надто схожа, один до одного, з подіями Смутного часу, а Речі Посполитій у кінці 17 століття воно було зовсім ні до чого. Тому, достатньо володіючи ситуацією, Всеволод завважив цілком шляхетним тікати безоглядно, гайнути "до ляса". У слові "гайнути" теж відчувається бажання зникнути між густі дерева. Кароче, за добрим загальнослов'янським звичаєм, у Богемії вони були (о чудо) швидше за чутки про них.

Їх вояж до Парижу на мапі виглядав би дугою, оберненою на південь, бо на прямій лінії йшли бойові дії. Тому довгий час вони офіційно їхали у Швейцарію, бо майже вся Центральна і Західна Європа билась проти Франції, яка пред'явила претензії на більшу частину Пфальцу, де припинилась місцева династія. У Галлію проїхали через завжди нейтральну Швейцарію. На щастя, Річ Посполита була теж нейтральною і їм ніде не треба було перебиратись через зону бойових дій. У дійсності і Австрійська імперія у складі Священної ліги в цей час теж воювала, проти Османів. Але пройшло вже десь півтора десятків років, як війська Кара Мустафи стояли під Віднем, то все було відбудовано і Сева та Ліза проїхали по тихим, мирним сиваво-зеленим теренам. Військо австріяків було аж на Балканах, де Мехмет четвертий втрачав місто за містом.

5

1696. Обвінчались у православній церкві Константинопольського патріархату, що таки була у католицькому Парижі. Спочатку, правда, князь перейшов у православ'я, чим, м'яко кажучи, шокував польську діаспору. Деякі перестали не те що здоровкатися, а навіть помічати його. Зате отримав підтримку сімейства Орликів, майбутніх гетьманів, які гостювали у Франції. Декотрі вважали, що це тиск царівни, хоча та слухалась князя як дитина, хоч метрику перевіряй на предмет неповноліття. Поглядаючи на смиренну Лізу, Всеволод питав себе: — І де тут "предерзносное поведение, открытое неповиновение старшим"? Доконала Гнідка дорога негладка, чи що?

Князеві мотиви були однозначні: у запланованій країні насампочаток повинна бути єдина церква, релігійні чвари абсолютно протипоказані державі, що тільки будується. Нехай православна церква грецького обряду, бо татарські невольники, яких він збирався викуповувати для поселення, здебільшого православні, бо якраз їх землі, на горе, межують з окаянними людоловами. І вже підібрав священика, що буде мов не бачити надто яскраві технічні новинки. Окрім того, душа у князя була православна, а біологічній частині ества Всеволода все рівно, який хрестик носити.

Тим часом, все було готове для поселення у Вест-Індії. Нарешті принесли

королівську хартію, де українські майбутні поселення визнавались герцогством під спадковим правлінням Всеволода з передачею влади від батька до старшого сина. Якщо сина не буде, а влада переходила до дочки, то король Франції повинен був давати згоду на її одруження.

Взаємодія з європейськими державами – тільки через Францію, з американськими територіальними утвореннями – самостійно. Воєнні дії Франції поза Америками можна було ігнорувати, при війнах у Новому Світі – надавати порти та продовольство. При нападі на поселення герцогства Франція зобов'язується надавати допомогу. Збройні сили герцогства для ведення бойових дій за його межами можуть бути використані не раніш, ніж через 21 рік після заснування. Ніяких платежів у державну казну Франції чи з неї герцогству не передбачалось. Всеволод з іронією відносився до такого в'їдливого регулювання пустого місця, але мусив визнати, що загалом умови були просто ідеальні. Тільки документи оформлено напівтаємно, Надто новою здавалась ідея спадкової династії, визнаної європейською державою в Америці. Скрадало незвичайність хіба те, що ні населення передбачуваного князівства, ні герцогська сім'я аж ніяк не відносились до туземців.

Всеволод чемно й обережно відмовився від попутного управління всіма колоніями Франції в Америці, сказавши, що в нинішніх умовах це краще робити з Парижу.

1696. Ну тепер будемо майструвати герцога-спадкоємця, – сказав герцог ввечері, коли потрапив на подружнє ложе. – Щоб народився вже від коронованого батька.

Слід сказати, що він по-плебейськи, наказав до коронації зробити двоспальне ліжко, куди вони в цей вечір щойно переселилися з одиначок.

Законна жінка, в свій час здивована тим, що не лишилась цноти ще у діброві на Московщині, стривожена тим, що цього не сталося після церковного одруження, до цього почала одягати найвідвертіші ночнушки та, коли за обставинами, спали разом, вертітися ночами так, що швидко встановила чоловічу міць Всеволода. Це зовсім її дезорієнтувало і вона часто дивилась на князя великими очима нерозуміння.

– Так невиконання шлюбних обов'язків – знов твоя клята стратегія державотворення чи як ти кажеш, – прошипіла вона, сідаючи на ліжку.

Без тямки кинулась гамселити зовсім не тендітними, досить кріпкими кулаками по могутній фігурі ново визнаного герцога. Та так, що й справді збила тому дихання.

– Ошуканець, дурисвіт! Я вже думала, що у тебе серйозні проблеми з чоловічим здоров'ям, – заволатала вона вже в повний голос.

– Зупинись, дурепа! Заб'єш же памороки! – Всеволод наче обценьками схопив зап'ястя дівчини.

Та крутнула руки, силкуючись визволитися. Білогруда, розпашіла, у легенькій кремовій сорочці. Раптом по очам чоловіка зрозуміла, що з цього ложа вона встане тільки не дівчиною. Кров відхлинула від її зблідлого лиця, потім вона зашарілась аж до малинового відтінку. Коли князь взяв її долоню, вона її не відсмикнула. Але явно дрижала дрижма геть уся.

– Е ні, – заговорив у Всеволоді стариган — попаданець, що прожив дев'яносто років,

будучи двічі одруженим тільки у тому житті та маючий вуха, щоб чути. – У такому стані це буде силування. Кров'ю зійде. Нічого, заспокою. Ще подумав: – То й цікавіше. Дівчина без викрутасів, що ковбаса без часнику.

При проти сексуальному стані дівчини одразу чіпати відомі еrogenні зони небезпечно. Вони ніби відключені або дадуть вибух відторгнення чи зненависті. Тому обережно притягнувши своє сонечко до себе, герцог почав молоти їй на вушко дурниці про імена майбутніх діток, яке буде у них волоссячко та подібний словесний мотлох. Гладив руки, голівоньку, плечі мало не годину. Нарешті побачив зоряні сполохи в її очах та відчув поряд таке ж як у Поліссі пружне та податливе дівоче тіло.

6

На інаугурації у Версалі, у присутності короля — сонце Людовіка XIV жінка Всеволода порхала наче колібрі, скинувши тягар думок. Він розуміюче поглядав на неї і її це чомусь дратувало. Тільки під короною герцогині стала статечною. (Корони – її доробок – вона конструювала, слідувала за виготовленням). Гроші на коронні дорогоцінності дало дворянство Франції, надто їх захопила коронація сестри російського царя герцогинею Франції і польська діаспора, зворушена тим, що у легендарних П'ястів хоч із схизматиків, хоч бозна де, буде своя держава. Князенко теж добавив наспекульованого чистого золота на самі обручі. Прислані після весілля фамільні прикраси його мами (небагато) Ліза наказала вмонтувати у свою корону.

Так от, тільки під короною блиснув її владний погляд і лице стало державно-бронзовим, та таким, хоч карбуй монету з її профілем. Зачудований Всеволод глянув на неї, Людовик XIV де Бурбон, який щойно поклав на її голову корону і побачив їх у профіль, підняв брови, а два запрошених відомих художники кинулися робити ескізи. Одне полотно — майстра парадного портрету Ніколя де Ларжильера (Nicolas de Largillière), "Король Франції коронує перших герцогів Атлантиди" можна побачити у тому ж Версалі. Друга картина — Гіацинта Ріго (Hyacinthe Rigaud) під сучасною назвою "Герцог Всеволод Перший, Фундатор і герцогиня Єлизавета Велика під час їх коронації у Версалі" висить у тронному залі Палацу Мусонів у столиці князівства.

Можна подумати, що ніжна і сяюча Лізі була такою сановитою і набундюченою всю коронацію. Всеволод не роздивлявся себе у дзеркало під час коронації, але вираз спокійної незламності обидва художники йому скоріш усього прималювали, щоб урівняти по значимості з герцогинею. Йому не вистачало природного аристократизму все друге життя, хоча аристократична фактура (породистий профіль, не згірш ахалтекінських коней) дозволяла. Бо на лице лізло те, що було у голові – що він професор кафедри української мови та літератури. Це не так вже й погано для суверена, але все ж не зовсім те.

Ці артефакти (коронаційні регалії) вони не побажали брати у Новий Світ. Залишили їх у королівській скарбниці. Зате зробили мідно-скляну копію, якою і користувалися у разі потреби. Про підміну говорили буденно, не створюючи таємниць.

Від Росії надійшов протест, де було вказано, що французький король може жалувати кого завгодно, але титул "російська царівна", що прозвучав на коронації, є

неправдивим і неприйнятним. У відповідь уряд Франції заявив, що визнає діючого керівника царства Московського єдиним законним представником правлячого дому Росії, глибоко вдячний монарху за доброзичливий нейтралітет у поточній війни, а будь-які інші реалії не мають відношення до дружніх стосунків країн. На тому все зупинилося.

7

1797. Населення для островів Всеволод, будучи у Франції, підбирав через агентів ще під час перебирання ясиру, виставленого на продаж у Кафі і підшукував через агентів таких, що були селяни з селян, бажаючи і вміючи жити на хуторі, а в село попадаючи на велике свято. Як раніше було вказано, були і викуплені полонені, завезені італійськими кораблями у Західну Європу. Не забув він про потрібну кількість стельмахів, шорників, ковалів, кожум'як, чоботарів, зброярів задля повної автаркії колонії. Планував практично натуральне господарство із замкненим колом обігу людських виробів.

Три кораблі з переселенцями вийшли з Ла-Рошеля: "Перлина", капітан – Ів Мелот, середнього росту, каштанові волосся, 38 років, роки три тому був приходським священиком у Сен-Жан-дю-Перо (якщо герцог щось не наплутав), але у 1691 точно був капітаном корабля "Зброя північної роти Канади"; "Ла Рошель", однойменний з портом відправлення, припортовим містом та фортецею, прізвище капітана у його тогочасних записах не розібрати, 28 років, середнього зросту; "Вранішня зоря" — капітан та власник – Клод Леклерк. З таким поєднанням посад мав повноваження і Всеволод з ним домовився про умови фрахту миттево.

Порт відправлення Бордо: "Святий Йосип", капітан – Жан Куланде, 32 роки. Власник – Луї Лебер. Зафрахтував досить дешево, бо вони й так йшли на рибалку у Акадію (теперішня Нова Шотландія, Канада); "Колесо Долі" — капітан Вієну, ніяк не міг зрозуміти, нащо Всеволод тягне людей за океан, коли у Європі йому, за даними Жана, не так і погано; "Святий Іоан", капітан — Себастьян, а прізвище, здається Маррон.

Ще три кораблі були з Нідерландів, порт Антверпен. Військові дії проти Аугсбургської ліги вже припинилися, йшла мова про переговори, але формально держави були у стані війни. Прийшлося просити аудієнцію у Луї XIV. Гра вартувала свічок, бо добре оснащені, великотоннажні голландці перевезли основну масу збіжжя і тварин, потрібних колонії. Затримавшись майже на місяць (разом з князем) прийшли на острови на несуттєві шість днів пізніше кораблів з Ля-Рошеля. А вітрила кораблів з Бордо, нервуючі, поселенці побачили через неділю, коли розвантажені й другі три вимпели вже були за горизонтом. Слід сказати, що князь нікого не посвячував у всі деталі переїзду. У усіх портах він вів справи так, наче наявні тут люди — це всі емігранти і більше ніхто і нікуди не їде. Намучені війною матроси і зачаровані або задурені майбутні колоністи не дуже вже ломились щось вивідати, а він не дуже ділився.

Князева голландська ескадра у три гюйси вийшла з Гавру через три неділі після того, як друга ескадра вийшла з Бордо і через місяць від першої, з якою відправилась

Елизавета. Пройшовши на достатній відстані понад берегами Іспанії та Португалії, на траверсі Канарських островів повернули на захід, взявши загальний курс на острів Барбуду, або якщо не розмінюватись на дрібниці, то на Пуерто-Ріко у Вест-Індії. Потім підвернули на Норд-Вест, а коли увійшли у води Гольфстріму, то йшли мало не на північ.

Острови, мета їхнього переселення були, здається незаселеними та були достатньо східніше навіть Багамів. На ост-зюйд-ост від Атлантиди розташовані сумнозвісні Бермуди, на вест 33 паралель йде (у реаліях 21 століття), розсікаючи американські Кароліни. Води довкола – край Саргасового моря і Гольфстрім, то чого, чого, а гниючих на березі водоростей – мегатонни. Цей архіпелаг відкрили іспанці, але не побачивши навіть димів від кострищ дикунів, систематично пропливали мимо, бо було незрозуміло, хто буде працювати на економьєндах і з кого вимагати золото.

Островіян з Великобританії теж тягнуло утвердитись спочатку на потужному Північноамериканському континенті, тому за княжими даними, якщо орієнтуватись по базовому світу, то лише через двадцять п'ять років тут повинна була виникнути колонія. Ескадра прямувала до найбільшого і най східнішого острова і вже бачили основну його гору. На островах була ще одна серйозна гора, але вона десь тонула у мореві. Достатньо хвилястий південний берег мав гарну бухту, яка була швидко визначена, але берег здавався абсолютно безлюдним. У князя стислося серце: — Не підійшли ще, чи десь потонули?! Раптом з прибережних височин піднялось два стовпи чорного диму з не зовсім сухої деревини. Умовний знак. Значить одна ескадра вже тут.

Це означало що, коли через шість діб від піонерів прибули кораблі князя, то на узбережжі не було практично нічого, що нагадувало про висадку з перших трьох суден. Елизавета, яка була відправлена з бистрохідними кораблями Ля-Рошеля, чітко виконала інструкцію про негайне переміщення вантажу і маскування слідів висадки. Система секретності трошки спрацювала. Коли зустрічали голландські кораблі (з якими йшов князь) — самі прибуваючі (крім нього) були певні, що на березі максимум півсотні їх співвітчизників. Командам і капітанам теж не дали можливості особливо шастати по острову. Трохи спантеличені голландці направились по своїм подальшим справам у Новому Світі.

Селище поставили на найбільшому, першому із сходу острові. Це було біля річки, на північному заході, і особливо на сході маячили справжнісінькі гори, хоча, звісно, не Карпати, по центру значна рівнина, на південному її краю, біля найбільшої річки острова селищний отаман розпланував поселення регулярними вулицями. Коли князь знайшов час провести зчислення по зорям і сонцю розташування села, то добув абсолютно круглі координати — 33° пн. ш. і 69° зх. д. за Гринвічем. Герцог з жінкою отримали ділянку на вулиці Ремісників. Вулиці були то відносно довгими, то доволі коротенькими в залежності від товариства, що згодне було жити на одному провулку. Ліза сказала:

– Ох, будуть битися хлопці вулиця на вулицю, коли підростуть. Надто характерний кожний закуток. Всеволод буркнув:

- Облиш цю здогадку. Коли станеться, нехай у старшини, обраної до влади, голова болить.

Його записали складувом, бо так він збирався підробляти собі на життя. Між іншим, по секрету читачам 21 століття, він створив собі комфортні умови, не взявши у князівство жодного, який мав би уявлення про складувну справу. І старший, і менший сини ще тинейджерами освоїли цей фах, причому менший навчився робити такі гарні графини, що вся чернь великого князівства досі певна, що всі карафи роблять шляхтичі.

Фахові іспити князь сам собі здав, коли задарма засклав новий панський дім своєму знайомому, небагатому шевальє з Анджу у Старому Світі власними виробами. Жінку визнали білошвейкою. На кораблі, коли вона возилась із замовленнями - герцог сприймав це як дрібне підлабузництво до герцогині, але придивившись мусив признати, що мала відмінних вчителів шитва та крою. Знайшла мати-цариця для своїх дівчаток десь на Русі. І професією закрійниці Ліза володіла якісно. І взагалі, незважаючи на (м'яко кажучи) не зовсім пролетарське походження була трудяща, дуже працьовита.

Попри явно посполитий характер людності підняли малиновий державний прапор. Січовий, чи що. Домовились, що на кораблях буде жовто-блакитний, бо малиновий здаля будуть плутати з пихатим кастильським прапором.

По очам Всеволод бачив, що набідкавшись по світу землероби, наче випавши з дурного сну, вертались до першоджерел своєї натури. А як видав по три саджанці вишні з комлями землі на дим, то баби розревілись у голос, та й чоловіки заморгали вусами. Так вийшло, що вантажили та вивантажували деревця матроси, то ніхто якось не знав, що їх везуть. Забігаючи вперед, скажу, що вітряки, що повинні стояти на пагорбах і видні здаля, були заборонені, як демаскуючі.

Тому поселенці обійшлись водяними млинами, які були поставлені далеченько від села, у передгір'ї, на трьох водоспадах, ще до того, як Смородинка приймає свої найбільші притоки. Млини були потужні, то мірошники брали за молоття недорого і, затагуючи гузир чувала, поселянин прощав віддаленість за дешевизну роботи. Спочатку ж, коли коней чи волів не було, не було у людей і хліба. Якусь дещицю, що повертали на борошно, мололи у старого Охріма, першого мельника. Практично все привезене збіжжя кидали в землю, а на наступний рік засіяли весь тогорічний урожай і лише на третій рік стали регулярно пекти пшеничний хліб. Тобто, хоча млини будувались не одразу, по черзі, але й потреба в них наростала поступово.

Герцог працював у себе на городі як усі, все ж таки на відміну посадив дещицю картоплі (виросчувалась у Франції заради квітів) і дуже багато помідорів. Не як декоративних, звичайно. Бо насіння легке, вистачило на цілу плантацію — після довгих і настирливих пошуків знайшов у якомусь монастирі (за запевненням абатиси - складова частина якихось ліків. Довго втовкмачувала Всеволоду, що червоно-оранжевий плід сам по собі отруйний). Та ще сорго посіяв на віники.

Сам з жінкою герцог не справився би, просити когось - всі надривались на

будівництві своїх осель. Оцінивши будівельно-господарський потенціал суверена, жінка підключила найсправніших поселян, за плату, щоб допомогли у будівництві землянки та перетворенні цілинної землі у скопану ріллю. То відсіявся і з зерновими.

До того, згідно договору, Всеволод розплатився власноручно з кожним матросом, всіх трьох останніх кораблів: "Св. Йосип", "Колесо Долі", "Святий Іоанн". Капітани вже отримали завдаток ще у Гаврі, при поверненні доотримують плату за перевіз, як і ті, що вже давно пішли, у банку Орлеану. "Св. Йосип", потішений несподіваним приробітком, висадивши колоністів з майном, запасся водою та й майнув ловити рибу біля берегів Аккадії. Жана Вієну герцог насилу випхав з рейду, все щось винюхував, здається вирішив, що на острові рудне золото, а це майбутні рудокопи. Такі чутки — це ж смерть колонії. З відчаю Всеволод йому розказав дійсну ідею заснування колонії. Пропустив мимо вух. Тому, коли кормовий вимпел "Колеса Долі" почав віддалятися, суверен прокляв його і звернувся до всіх православних святих з молитвою (був такий гріх), щоб того Вієну задавило ото колесо. Цей корабель, як Всеволод взнав потім, не з'явився ні в одному порту світу. Зник у океані. Що було — невідомо. Але герцог цей випадок зарахував до тих, за які він буду маячити у чистилищі назначений час.

До його досади, на рейді лишався "Св. Іоанн", бо цей флагман потребував деякого ремонту. Скориставшись ситуацією, що у ремонті зайнято було десь до третини екіпажу корабля, Всеволод пройшовся по селищу, оцінив ситуацію і настирливо попросив капітана допомогти у будівлі землянок найбільш невинним поселянам. Запрягли у дві кибитки чотирьох коней — весь гуж транспорт князівства, які вже трошки відпочити від перевезення майна поселення, поїхали за тими матросами, які згодились допомагати поселянам по хазяйству. Забрали у капітана оставлену на цей випадок діжечку з найміцнішим французьким вином, пригостили, потім під приводом передоплати упоїли тих, хто їде у селище і привезли у два прийоми і у ніякому стані. Приблизно так само зробили через дві неділі, коли відправляли на кораблі. Себастьян, здається трохи повірив конспірологічним висновкам Жана, але розповіді матросів про село серед рівнини повернуло його думки у напрямку звичайної землеробської колонії.

Самі відлюдкуваті сімейства зголосилися жити на хуторах. Вийшло сім хуторів, до півсотні хуторян. Ці мікронаселенні пункти ставили за власним розумінням жителів, але так, щоб десь за півдня можна було прийти у центр та повернутися додому.

Тут змінився напрям вітрів і корабель з Бордо пішов до Північноамериканського континенту, щось там досліджувати та вимірювати за наказом короля. Про таке добре вміння бити зайців (Туди — заробляти у герцога, назад — виконати доручення короля) герцог взнав тільки під час подорожі. Відремонтований корабель за дозволом Всеволода у бухті проводжала одна довбанка з трьома її хазяями.

Герцог попросив капітана убиратись без найменшого гарматного шуму. Тому ритуал прощання був нівроку аскетичним. На одну третину висоти приспущений прапор Франції, на дві третини — прапор на імпровізованій щоглі нашої душогубки.

Тричі прокричали "Віват", знявши головні убори.

Корабель пішов, а герцог почав розбиратися з несподіваною появою у князівстві

риболовецького флоту. Ця трійця, що прибула на першому кораблі, знайшла у лісі витриманий повалений дуб і нишком палила та довбала його, в той час як князь назначав у поміч двом їхнім жінкам (один справлявся кругом) матросів у поміч при будівництві житла. Вилаявши за ініціативу, що йшла урозріз з його політикою глухої ізоляції, він заборонив їм спускатися до моря нижче останньої садиби села. Ну а вверх, зрозуміло, хоч до самих витоків. Річка Смородинка, на березі якої вони оселились, несла свої води з доволі далеких гір, мабуть мала притоки, то він і визначив її як місце крейсування риболовецького та пасажирського флоту на найближчі роки. Його іронія щодо пасажирів ґрунтувалась на тому, що дублянка вже перевозила жінок на той берег, де були зарості гарної смородини.

Цей гідронім до річки прилип негайно і на боязкі зауваження герцога, що де "Пучай-ріка", там принесе нелегка якогось місцевого дракона, або навіть заявиться який-небудь Змій-Горинич із Старого Світу, ніхто не звернув уваги. Всеволод прекрасно пам'ятав, що в ізолюваному субтропічному населеному пункті вимагати, щоб "хижі красили у однаковий колір" небезпечно. Тим більше, що йому ніхто не пришло озброєне відділення вояк, щоб він їх розмістив, скажімо, у пташнику, де сиділа єдина їхня пара качок та бігало на розвод декілька інших пернатих. Тому він скромно прийняв назву, зберігаючи авторитет для більш серйозних колізій, яких і так вистачало.

Назустріч йому свійськими вутками йшло декілька жінок. Скоро слобода буде велетенськими яселками. Його опереткове князівство втаємничилось, наскільки вийшло, і сіло в самоізоляцію. Вони не побажали потрапляти на мапи світу.

Однією з найперших на острові народила жінка князя. Назвали Орестом.

8

1697. Відсіявшись та обладнавши на садибах такі-сякі бурдеї задля перепочинку, поселяни переключились на довкілля. Експедиція відправилась на острів, де були помічені місця зупинки кораблів, ймовірніше усього – тих, що везли живий товар з Африки на плантації.

Масні чорні плями згарищ від вогнищ не надавали узбережжю незайманості. Скоріше волали про злобне вторгнення у екосистему. Оверко, наказний отаман, сприйнявши неясну загрозу, пильно придивлявся до попелищ. Раптом йому здалося, що над однією із купок наче піднявся димок.

– Курить, чи що? – звернувся він до сусіда. Той сторожко глянув на вказане, придивився і сказав:

– Мабуть війнун вихор та покрутив попіл.

– Треба було ще здалеку передивитись у трубу місце висадки, – покартав себе отаман Лопоха. – Причалювати коло тієї купки. Зброю приготувати. – Не зводячи ціпкого погляду з не такої вже й гущавини лісу, не починаючи висадки, наказав найстаршому у єдиному човні поселенців:

– Дядьку Аристарх, піди перевір.

Сиваченко, кожум'яка, у минулому – козак, поправивши злегка посивілі вуса, взяв

пістоля, прикинув, як вихоплюється шабля, вскочив з носа плавзасобу у воду, підійшов, довго вдивлявся у чорну пухнасту пляму, поклав на неї руку. Вернувшись сказав:

- Попіл гилок порушено. Затоптували. Зола ще тепла. Інші кострища розмито зливами. Давні.

- Чим затоптували? Цими, мокасинами, про які казав нам герцог?

- Наче чоботом.

Наймолодший, з опаскою глянув на пишний пляжний пісок, сказав:

- Не знаючі броду, не лізь у воду. Може відвернемо та додому.

- А потім ці чоботи загупають у двері твоєї молодички, Йосипу, коли тебе саме не буде вдома, - невдоволено пробурчав сивовусий дядько.

- Будемо розбиратись, кого лихоманка носить по узбережжю цього острова - вирішив отаман. - Все ж цих людей дуже й дуже мало - добавив роздумливо.

- Чому, отамане?

- Он там, на пагорбі тільки що був заєць. Якби людність тут була постійною чи значною хоч трохи, живність так би не шастала. Невідомі втекли, були насторожі - значить слабкі і неспокійні. Та й вогнище - на одного-двох чоловік.

- Ну то легше. Значить на берег.

Прочесавши довколишнє середовище, забивши пару тваринок на їжу, пообідавши, лягли спати. Отаман розпорядився:

- А тепер, як каже герцог, сієста аж дотемна!

Він вирішив, що невідомі, не напавши, коли невеличкий загін бродив по заростям, вдень не нападуть. Надто далеко їх видно буде на широкій галявині, де колоністи поїли та вляглися. Вже пізно ввечері, коли всі доста виспались та трохи розім'ялись, наказав не спати, лічити зорі і готуватись до нападу.

Зорі були ті самі, хоч вже проплив півсвіту. Скільки не вдивлявся у небо Аристарх, все йому здавалось, що воно абсолютно таке, як і над Січчю. Тільки наче досить південніше, як над Синопом чи Трабзоном. Віз уже й повернувся, Чумацький шлях трошки збілів, навіть Волосожар піднявся, коли біля дерева за десяток кроків ляснув постріл. Всі підхопилися та півколом, як спали, кинулись туди.

Затримані були неграми. На одному були чоботи. Ося лежав горілиць. Один його чобіт був майже зсмикнутий з ноги.

- Убив! - заволав Аристарх, проводячи негострою стороною шаблі собі по горлянці.

- Приходька малого, хресника убив.

Африканець, що був без взуття, злякано стріпнувся і показав удар по потилиці. Оглушений джура піднявся та сів. Це були двоє невольників, що на стоянці втекли з корабля, поцупивши чоботи та деякі дрібниці. Опісля ці негри жили у селі, потім відправились на четвертий острів, до індіанців, де прийшлись до двору, оженились.

Зараз же козаки Лопохи оглянули третій острів. Чисто. На четвертий не пішли вважаючи, що на ньому немає нічого цікавого.

Князь наказав ще раз поплисти до островів і викласти на піску другого і третього острова камінням та написати на скелях "Гоу Хом", англійською. Работоторговці не

сміливці-пірати, у них на власному кораблі сотні ворогів, тому, од гріха подалі, почнуть зупинятись на Бермудах.

1797. У селі коронована пара спочатку спала на подвір'ї у сплетених Лізою, під Севиним технологічним керівництвом, гамаках. Під впливом подружжя герцогів ці плетені сітки після висадки поступово зробили і всі поселяни. Відсіявшись наприкінці травня та збивши якісь нари для проживання взимку, все ж таки Атлантида значно північніше Куби чи Ямайки, князь пройшовся по селу. Його землянка, завдяки старанням флотських, власному деякому попередньому досвіду, самовідданості Лізи була за якістю робіт десь посередині зведених будівель. Усе-таки для герцога це було, звичайно абсолютно неприйнятє місце проживання. Несолідно. Зате у селищі немає й сліду соціальної напруги, улюбленої ситуації для різних писак-народолюбців. Найбільш не сподобались вікна, затягнуті чимось на зразок розпластаних та зшитих кишок тварин, що пропускали так-сяк світло. Треба б було зайнятись своїм ремеслом, але жодних складових для варіння скла поки не попадалось.

Селищний отаман провів конкурс на найкращу землянку. Переміг найстарший серед колоністів. Меблі у нього були витворами прикладного мистецтва, а не утилітарними дровиняками, як у декого. Ліза вручила приз – мануфактурне зроблений рубанок із запасів герцога. Після вручення нагороди герцог пішов подивитись на будівництво водяного млина.

Охрім, трошки молодший від лауреата, вже зробив запруду на притоці провідної річці. Коли князь прийшов, то зняв бриля та поздоровкався з мірошником. На березі лежали дві брили – уламки скелі, які Охрім досить рівненько оббив, тепер обтесував та намагався шліфувати під жорна. Виявилось, що він з товаришами пішов на північний захід, у гори відламав підходящі камені, на колодах докотив до річки, там зробив два плоти і сплавив майбутні жорна до цього притоку. Сказав, що у передгір'ї вода стрімка, є пороги, втім при виході на рівнину плине куди повільніше, мілин і перекатів нема, хіба що при межені появляться. Так що можна пливти не тільки на плоскодонках, а й на пристойних кільових човнах. Герцог допоміг трохи, власне він заявився з звичайної цікавості, але побачивши однуку постать майбутнього мірошника, почав шліфувати камінь разом з Мельником. Бо хлопці допомогли тільки в тому, що сам не зробиш та розбіглися по своїм нагальним справам.

Поля зеленіли, обіцяючи багатий урожай. Одначе завезені припаси вже проїли і поки перебивались хто чим міг. Риба з річки, застрелена дика качка, бозна-скільки редиски, інколи — козяче молоко, тоненька, наче папір, товщина млинця – ось нестійкий та не щедрий раціон княжої сім'ї, власне у всіх було десь так. Лізі народження першої дитини наче добавило моторності. Замість поважності заміжньої молодиці носилась по слободі наче дівча. Ні, народження первенця добавило дещо і за пазуху і в сідниці, але вона чи розбираючи сварки сусідів, яких не задовольнило рішення селищного отамана, чи прополуючи городину, тримала Орю у рюкзаці-кенгуру чи за спиною, в залежності від виду роботи. Це пристосування, незвичне для українок, спочатку шили кума Ліда та герцогиня під керівництвом Всеволода. Потім це

було основне замовлення для герцогині по її офіційному ремеслу – швачки – на весь рік.

Перекопана цілина, вимотавши до тростинок усіх поселян, обіцяла багатий урожай. Але ніщо не є верхом досконалості. Попаданець відмобілізував всі свої знання, отримані у іншому часі у сільськогосподарському технікумі і визначив де треба полити настоем попелу, де розкидати крейду або вапно. Попелу у слободі, наприклад, було досить, але поселяни м'ялись, щось там казали, але ніяких добрив не вносили.

Спересердя жінка роз'яснила йому, що наскільки люди сприймають його як верховну владу, настільки ж не вірять, що він щось кумекає у рільництві, огородництві. Тим паче, що у Франції у нього не вистачало часу цим займатися. То хай сам виростить з добривами. Заодно і вона побачить результати.

Особливо природні добрива подіяли на ріпчасту цибулю і часник. Коли вирішив насмикати на їжу, то цибулини були в чоловічий кулак. Часникові головані теж не дуже відставали. Всеволод відчув, як його огортає легенда. Відчуття легендарності часу, що переживається, раптом загострилась. Ні, очам вірив, не протирав.

Жінка, що якраз кормила Орестика, спочатку не повірила, а потім сказала:

– Там стільки посаджено! Пішов би ти завтра, чоловіче добрий, продав би та купив риби на перекаті.

– Та не сприймуть слобожани, що городник ціну за роботу просить.

– А як що?

– Князь під підходящим приводом данину бере! І вони не у слободі, а у княжому селі.

Це була сумнівна відмазка, але чомусь не хотілось маячити саме продавцем на базарі.

– Всеволоде Володимировичу! – втрутилася кума Ліда, що тут же шила якусь частину рюкзачка. Її дочка з легендарно флегматичним характером спала тут же. – Та я продам завтра, не дуже доповідаючи, чия городина. Підіть привезіть. Крам гарний, миттю розбіжиться.

Селищний отаман установив два базарні дні: четвер та понеділок, щоб не тинялись до центру під приводом покупок-продаж. То наступного дня до обіду хазяїн мав потрібні гроші. На перекаті стояло вже півдюжини чоловіків, що чекали рибалок. Путина була з трьох плоскодонок, то вони проскочили над перекатом, витягнули неводи на мілководдя. У матні неводів плигали, крутились, бісились рибини. Підбігли ще дві молодичі.

Поділившись по троє, покупці підійшли до неводів. Сторгувавшись, Всеволод купив: два вугра, сома, кілограма три жовтих окунців, червоноперих піккерів (місцевий різновид щуки), досить білих краппі. Загалом десь кілограмів на шістнадцять. За звичкою, передивився, як рибу розкупили поселяни, як згідно "Правил виловлювання прісноводних риб у водоймах герцогства" рибалки зсипали дрібноту та непомірки у воду. Та покотив тачку по путівцю додому.

1797. Перед переселенням кози князь закупив півсотні у кантоні Фрібур у Швейцарії. Потім ця порода наче буде називатись зааненська чи заанентальська. Взяв

приблизно 3-річних. Козлів до них допустили десь восени, ще у Франції, так що практично сто козенят додатково вже забекало до травня, а насиченість козами зросла формально до однієї на п'ять дворів.

Як ви знаєте, коза – це найнижча адміністративна одиниця у князівстві – десяток господарств, які оселені на одній вулиці, не обов'язково підряд. Так от, попервах на ці господарства справді припадала одна коза. То її молоко йшло на десять дворів, спочатку по крапельки господарям, а як у кожному дворі з'явилось породілля – то по тій же краплині немовлятам. Так що утримання кози перші пару років було скоріше почесним обов'язком, чим корисною для сім'ї господарською операцією.

1697. Ще у кінці квітня, серед перших уродженців острова, з'явився Орест, їх первісток. Весь причілок та за двором (бо спланована широка вулиця була поки лишньою, квіти скрадали непотрібний простір) був засаджений Лізою квітами, тому влітку герцог сам їх поливав, не дозволяючи їй носити важкі відра навіть на коромислі. Найбільше було висіяне рожевої рожі, або мальви, отих калачиків професорова дитинства. Тони її квіток були насичено-пурпурові, коралові, блідо-пурпурові, пастельно-рожеві, блаватні, морської піни і ще десяток, для означення яких нашому герою просто не вистачило словарного запасу, хоча він і був доктор наук по класу словесності. На цьому килимі красувались відносно низькорослі: запашні левкої, які світилися від ніжно-білого до рожево-бузкового, деінде — канаркового сяяння, чорнобривці з пелюстками золотистого, оранжевого, жовтого і білого кольорів, часто з бордовими відблисками, жовтогарячі нагідки, червона рута, барвінки, любисток і м'ята.

Насіння було колись у вузлику, який прихопила Єлизавета з монастиря, де в неї також був квітник. Думала, що її можуть нагло, в одну годину, перевести в інший монастир, де вона вперто збиралася також посадити квіти. Потім вони росли у маєтку під Парижем, а зараз викликали прохання сусідів дати насіння восени.

Всі пололи, поливали розсаду огірків та капусти. Його одноколісна тачка, радість Біломорканалу, була весь час у роботі, не у князя, так у сусідів. Городи з поливними культурами хоча і були над річкою, відрами все одно не наносишся. То у великій бочці, заткнутій чопом (бондарі робили справно та у кредит), воду грузили на тачку. Вимальовувалась картина, що тачку, цю техніку швидко доламають, хоча і бережуть, не перевантажують. То Всеволод вирішив зробити двоколісну тачку з дишлом. Колоністи ж не тікали з переляку, а їхали на поселення, то у князя були металеві і ободи, і вісь, навіть бронзові вставки у ступиці. Взявши ще не доламану одноколісну, здавши після годування Ореста кумі Лідії, подружжя направилося у ліс, де зваливши пристойне дерево, одпиляли потрібні куці колоди та доправили все на подвір'я. В цей час Орестик ще не встиг вихлюпнути все своє невдоволення відсутністю матінки і верещав соло на пів вулиці, бо дитинка кума виявилась некомпанійською і щось мугикала собі в колисці, замість того, щоб створити змішаний чоловічо-жіночий дует і більш справно доставати сусідів.

У поселенні було двоє стельмахів, спеціалістів по возам, але князь відчайдушно грав у рівність колоністів у буденному житті (щоб не створювати лишнього приводу для

клятої класової боротьби), тому вирішив зліпити двоколісну тачку самотужки. Це все ж таки класична тачка, а не "бентлі", поіменований тачкою. Дерев'яні півдуги були вистругані разом із спицею (спиця – стрижень, що з'єднує маточину і обід). Коли Всеволод вбив дерев'яним молотком спиці у маточину, вийшло зіставлене з восьмушок дуги коло дерев'яного ободу. Потім загнав це у залізну шину, гнугий зовнішній обід, усередині маточини поставив бронзове кільце, у яке потім вставив вісь тачки. Ці деталі були привезені з Європи. Зробив і прикріпив ще одне колесо. Ще у лісі, поставивши сторч метрові колоди, розпустив їх з Лізою на дошки дворучною пилкою. З дощок вже на підвір'ї зробив ящик. Все інше було дрібницями.

Сів, подивився. Як хороше бути хлопцем метр вісімдесят із спортивною статуєю, а не низеньким, вузькоплечим, а потім і пузатеньким професором. Могутня оболонка князя здається почала впливати на психологію слабосильної людини, що оселилась всередині.

Щодо росту головних дійових осіб. Єлизавета Олексіївна досягла максимум – ті ж метр вісімдесят – у двадцять один рік; Всеволод Володимирович ще трошки підріс після епізоду з тачкою і зупинився у двадцять п'ять на 187 сантиметрів росту. Він різко виділявся на фоні тогочасного низькорослого населення.

На середині літа качки і гуси з виводками каченят та гусенят заповнили вулиці, дрібні озерця та і головну річку. Клювали ряску, дрібну рибу, ропух, а коли було – пуголовок, равликів, слимаків, малеча ганялась за комашнею. Паслись на левадах, вільно і майже без нагляду, бо в небі шулик не було помітно. Ця птиця – гуси, качки – травоїдна і майже не потребує зернових (у всякому разі може обійтись, на відміну від курей), то Всеволод її і завіз на перший час.

9

"Святий Йосип", згідно домовленості, повернувся з путини біля берегів Акадії, смердючі щойно просоленою рибою на пів Атлантики. У вересні 1697 року був нарешті підписаний Рейсвейкський мирний договір, що офіційно зупинив війну Франції з сусідами. То верталися від територій, які знов належали Франції, а не з відчайдушної путини біля ворожих берегів (хоча військові дії там припинилися ще до відходу від Європи ескадри колоністів Атлантиди). Справи потребували особистої присутності П'яста у Франції, тому він і поплив на цій посудині, яка здавалася до країв наповненою риб'ячим жиром. З ним було троє колоністів.

Наскільки Всеволод Михайлович зазубрив історію цього десятиліття, Петро перший у момент, коли корабель пришвартувався у Гаврі, повинен бути ще у Амстердамі. Князеві нестерпно закортіло побачити свояка. Забігаючи наперед, слід сказати, що це було непотрібне, безглузде і найбільш неінформативне рандеву у його житті. Воно було можливе, бо цар під виглядом урядника Петра Михайлова за кордоном був на декілька порядків більш досяжний, чим у своєму царстві.

На той час фрегат "Петро і Павло", де цар працював волонтером-теслею, був збудований та спущений на воду. Разом з кумом Кирилом (хрестив Ореста), якого герцог взяв у Європу, як найбільш рішучого і метикуватого серед оточення, вони

вираховали Петра, коли той з Вісентом (представником Голландії) та китобоями щось жваво обговорювали на пірсі. Кирило підійшов поближче (два царські охоронці негайно опинились обік нього) та гучно промовив "Петро Олексійовичу!". Цар почув, глянув та зробив пару кроків на зближення. "Государ, — промовив князів товариш, — є людина, що хоче сказати декілька слів про твою родичку". Слідом за змахом його руки, цар перевів погляд на князя та кивнув охороні. Здається, до нього дійшло сказане. Всеволод підійшов, цареві гвардійці обшукали без протестів з його боку. Все він оставив на возах, з якими і приїхав на закупки з Парижу до голландської столиці. Коли він підійшов, цар зацікавлено глянув на герцога і сказав:

- Цей малорос каже, що ти знаєш щось привабливе для мене.

П'яст вловив цей погляд, погляд серійного вбивці у ремісійній паузі і відчув абсолютно недоречне, просте і ясне бажання вчепитись царю у горлянку. Скільки ж московітів він надлишково вб'є у своєму царствуванні.

Щоб збити цей настрій (охорона зарубає навіть якщо не так смикнеться) він перевів погляд на супровід. Молодий цар зреагував і сказав "Відійдемо". Коли одійшли, князь промовив "День добрий, шурине". Петро, дивлячись кудись за кораблі на рейді, зреагував із залізною витримкою.

- І де Єлизавета?

- За океаном, у Новому Світі. Керує герцогством, поки я тут.

- Діти є?

- Народився Орест, ось-ось буде ще одна дитина.

- Імена не царські. Не претендуєте на престол Російський?

- Ні.

- Чого показавсь?

- Не знаю. Раз у житті глянути. - Скоса оцінив - не вірить. Очі змінились. Вдома він наказав би князя по скривавленим із шматками м'яса кісточкам розібрати і повідав би князь йому про всі дев'яносто років у базовому світі та його місію у цьому, паралельному. Це викликало б зовсім скажену лють недовіри.

Цар і майбутній імператор пересилив себе і відчеканив:

- Спасибі. Можеш йти.

- Здоров'я і перемог, Петре Олексійовичу! - прогукнявив князь. Той кивнув, віддаляючись.

- Цур тобі, бандюго окаянний! - на дерев'яних ногах князь почвалав до кума, біля якого, згідно інструкції, вже намалювалась його варта, взята у маєтках для захисту майна та й самого герцога, безцінного.

До П'яста швидкими кроками підійшов бравий голландський офіцер, представився начальником охорони Вільгельма Мовчазного Оранського, штатгальтера Нідерландів і попросив назвати себе. У Голландії князь був відомий як настирливий прибічник миру між З'єднаними провінціями та Луї XIV, тому вони сердечно розпрощалися і князь пішов придивлятися до кораблів, щоб фрахтувати їх для перевозок навесні.

Потім розбирався як висвятити у священники двох помічників Онуфрія, бо він не

встигав обслуговувати, чи то "окормлювати" паству, надто росла кількість треб. Зрозумівши, що правильно рукопокладеного православного священика у Франції та сусідніх державах створити неможливо, князь посадив претендентів на корабель до Константинополя з інструкціями, подарунками та наказом провести переговори щодо висвячення ще й Онуфрія, але на єпископа Американського. Порахувавши, у що це йому вже обійшлось, він довго подумки чортихався у кращому дусі радянського професора-войовничого атеїста і вирішив, щоб у храмі на Островах поставили урну для пожертвувань на поїздку Бондаренка за єпископською митрою.

У Парижі князь поступово з'ясував, що імперські дізнавачи напали на їх слід у Речі Посполитій. Та навіть вияснили, що вони у Америці. Але будь-яких подальших дій не було. А потім їх мабуть після зустрічі з князем заборонив сам Петро. З худого кабана хоч вишкварки. Ганятись не будуть, і то добре.

Тишком-нишком князь зник з столиці, продав дві третини маєтків, ті що без хазяїна не приносили доходу та не мали відношення до заселення князівства. Відкопав ще пару скарбів. Потім, не покидаючи помість, купив оптом у работорговця-турка потрібну кількість українців. Ціну той не заломив, наче до посилення набігів кочівників на Україну не привело. Але щось вдарило князя, все виглядало не так, як при людському гешефті у Італії. Всеволод раптом закаявся більше купувати захоплених людей, фінансувати кочівників, що із степу розпинають його прабатьківщину. Вирішив, що буде боротись з своєю невойовничістю. Придумає ще канал надходження колоністів.

Далі перевірів і подивувався як добре зберегли своє українство діти колоністів, що були неповнолітніми чотири роки тому і залишені по від'їзду батьків в Америку. Правда за його ж наказом вони порядком були ізольовані від франкофонного середовища та спілкувалися лише з дорослими українцями, що в достатній кількості жили у маєтках.

10

Ретельно перебравши ясир (вуха у князя палахкотіли, як ніколи), відправив кращих за його критеріями людей на зафрахтовані голландські кораблі. Більшість, як вимагав від турка, була незаміжня та нежоната, за умовами угоди. Але й були такі що збрехали, почувши що везуть у Францію. Ці мабуть не скоро оговтаються від розриву сімейних стосунків.

- Нічого, думав герцог, - випишу я їм законну половину з їхнього Поділля, пошлю агентів з грошима, найдуть та викуплять, а свобідним скажуть, пливить за своєю ненаглядною у Америку, ми допоможемо грошима.

Це формувалась його нова іммігрантська політика (НІП) - брати прямо з українських просторів.

Сам поїхав закупляти свиней (про них вуха протуркали поселяни), ягнята, декілька кобилок та іншу живність. Все скуплене сиділо у його маєтках на карантині. Закупівля кролів була невдалою. Всі попрпадали від якоїсь хвороби червоних очей. Закуплене перевів на свій флагман. У трансатлантичному переході Господь милував і цього разу. Хоча тріпало добряче, але всі дійшли до князівства. Свині із задоволенням їли морську траву з Гольфстріму чи з Саргасового моря, яку тралили всі кораблі при пристойному

вітру. Якщо вітер був слабенький – йшли без тралів. Інший товар ревів та іржав так, що мабуть у Гренландії з Ісландією чути було. Але їсти солонувату травичку практично відмовлялись. Всі чотири свиноматки опоросились, приплід швидко ріс, із задоволенням поїдаючи морську капусту, чи як її звуть. Були пропозиції зарізати поросятко – може в нього і сало вже просолене. Все це чудово, але на кораблі смерділо так, що капітан старенької каракки клявся спалити її на рейді головного острова, взяти недостаючи кошти кредитом у Бостоні і купити новий корабель.

Це амбре скінчилось тим, що капітани голландських кораблів дружно просемафорили (азбука Морзе, ліхтар із свічкою, довше закриття вогника – тире, коротке – точка), що переселенці просять, аби адміральський корабель постійно був від ескадри у стороні, куди дме вітер.

– Що за маркізетів везу, – промимрив князь іронічно.

Але прийшлося слухатись, бо попавши у запашний шлейф, вітрильники починали демонстративно згортати брамселі.

Нарешті другий заїзд переселенців на траверсі головного острова. Приїхало близько дві тисячі чоловік. Все вийшло побіжно-буденно, але ніколи ні до того, ні після, стільки поселян не прибувало.

Раніше князь заборонив купувати тварин на американському континенті, бо поодиноці не услідкуєш, а якась паршива вівця занесе який-небудь ящур та понищить ту худобу, що є. Тому на поселенні з цим приходом океанічного каравану вибухово зросте кількість свійських тварин. Капітани голландських кораблів висадили нових переселенців на другий острів, дітей ранніх колоністів – на головний і пішли у Бостон чекати фрахту на Європу та заодно перепочивати.

Новоприбулим видавав тільки птицю, гуси та качки, якої вже у першопоселенні було доволі. Хай новенькі спочатку себе облаштують. Та й дичина по другому острову бігала куди частіше, ніж по головному. А зима, нехай м'яка, не за горами.

Свині веселими виводками чкурнули до старого поселення, ледь спробувавши травички. Лошата та телички допалися до трави. Герцог наказав швиденько позав'язувати їм морди, бо з голодухи переїдять і прийдеться дорізувати. Загалом на шашлик пішли дві дурні вівці, що зуміли збігти, були знайдені запізно, тому наїлися до того, що їх обдуло та прийшлося перерізати їм горло.

Коли повільне військо, мекаючи і бекаючи, після ночівель вступило у слободу, то було здорове і вже не голодне.

11

1698. Що і як було за відсутністю князя?

Майже тисяча здорових людей, у яких кожна сім'я має вогнепальну зброю, швидко вичистила від бігаючого м'яса околиці поселення. Це були практично одні зайці. Хтось із командного складу кораблів, ще коли перевозили першопоселенців, авторитетно заявив, що це якась суто африканська порода. Вирішили, що якийсь екстравагантний капітан, везучи рабів з узбережжя Гвінейської затоки, випустив декількох зайців на острові. Інтродуковані вони були мабуть відносно недавно, бо, незважаючи на

плодючість і відсутність природних ворогів, в результаті — достатню чисельність, ще не встигли пошкодити екосистему. Коли переїли їх, стало вигідніше ловити рибу в річечках та ручаях. Настав недовгий прісноводний рибний період. Різко збільшилась кількість риболовецьких човнів, почали шліфуватись первинні флотські навички.

Хтось із чоловіків приніс смачні рижики з великою, помаранчево— червоною шапінкою та маслюки з шапінкою жовто помаранчевого кольору і з жовтуватою ніжкою. Після бурного обговорення всією вулицею їх їстівності, п'ять чоловіків спожили ті приготовленими, в дуже обережній кількості. Після декількох експериментів ці гриби були визнали абсолютно їстівними. Інші вулиці розбиралися з інакшими видами грибів, які вони наче збирали у дитинстві. Нарешті герцогиня збрала у неділю домохазяйок на Торговій площі на цілий конгрес з приводу їстівності грибів. Обговорення проблеми, під акомпанемент вереску груднічків, яких матері побоюлися лишати на "безрукого батька", було настільки інформативним і багатостороннім, що на весь грибний сезон гриби стали бажані на столі поселян. Але той закінчився швидше ніж хотілося.

Мисливці полювали вже на другому острові, але без значного результату. Тобто острови вже не балували дичиною, закінчився і грибний сезон. Тепер рибалки, що майже відкрито по річці почали виходили у море, почали крутитись і біля найдальших островів. Поки не збирали достатньо врожаю, та не наростили гурти тварин, рибальство стало однією з базових галузей господарства.

Назрівала перша політична криза. Надмірна ізоляція була загрозою для шлунків колоністів. Тоді велика княгиня, керуючись принципом "Не утримувати того, що утримувати непосильно", офіційно дозволила океанічну рибалку. Невдовзі біля одного з дальніх островів помітили тубільців, наче молодих хлопців, що рибалили. На відверто погрозливу жестикуляцію цих пацанів, якими ті відганяли браконьєрів, не відреагували. Улов був добрий, коли наповнили баркас, то й пішли.

Рибалки бачили у цьому сміховинну пригоду, герцогиня — загрозовий інцидент з невідомими наслідками. Негайно заборонила їм навіть показуватись біля того острова. Ті здивувались, але за давньою звичкою підкорились. Проте дехто вирішив, що у морі герцогині не видно, то й знати не буде, і відрибалив десь на заборонених водах. Тому за неділю на річці побачили каное. Величеньке. Але з нього вийшов дуже старий індіанець і двоє молоденьких хлопчаків. Касик ніс здоровенну рибину, пробиту острогою, два хлопці - великі бавовняні ляльки, карикатурне схожі на наших рибалок, проткнуті списом та стрілою.

- Війна, - сказала герцогиня півголосом кумі Ліді, - війна за рибальські угіддя. Стала соляним стовпом, не знаючи, як діяти. Раптом Ліда, одним рухом знявши з себе плаття (а по причині тропічної температури під ним нічого не було) та рвонула вперед. Хто його знає, якими представляли колоністів індіанці без одягу, але це збило з пантелику ультимативно налаштовану делегацію і вони позастигали на місці не згірш герцогині. А ковалівна благально протягнула руки і показала - покласти ультимативні речі трішки позаду індіанців, на дошки причалу. Ті якось механічно послуухались.

Тим часом жіночки, вхопили Лідин сарафан, стряхнули та накинули на неї. І чоловіки, що були на площі, і герцогиня ні як не могли вийти з заціпеніння. Молоді індіанці не були ні здивовані, ні засоромлені. У їх поселенні явно так ходили. Але старий касик дуже добре знав білих, то він завагався. Сили були більш ні ж нерівні, він міг виставити не більш двох десятків воїнів. І вели себе нові поселяни, м'яко кажучи, не зверхньо.

Явився селищний отаман, провели стрімке розслідування. За наказом отамана трьох винних рибалок відшмагали на очах прибулих. Так, для демонстрації і порядку. Хлопчаки-араваки здається, їх розпізнали. Добрі розвідники будуть. Після екзекуції вождь подарував покараним ляльок, з яких була висмикнута зброя та рибину. Саму зброю поклали у каное. Єлизавета довго втовкмачувала касику, що біля його острова ніхто ловити рибу не буде. У човни араваків швидко навантажили подарунків, особливо вони порадувались металевим виробам, які приніс з кузні мобілізований Лідою її чоловік. Той глянув на купку хлопців, з якої хтось пирснув при його появі, повів плечами молотобійця і сказав:

— Я людина проста, за позір моєї жінки навіть французького деньє не візьму, але довгі язики не просто пообрізаю, а вирву з горлянки, — після чого почав показувати індіанцям свій реманент, та як ним користуватися. Відносини з туземцями на деякий час припинилися.

Старий касик поїхав майже змирений з існуванням колоністів, йому не втовкмачували на різні лади "оро", "плата", йому не тикали під ніс вироби з проклятого золота і не заставляли негайно показати, в якій стороні воно може бути. З такими білими мабуть можна співіснувати.

Дозвіл на океанічне рибальство лишився, але тільки на човнах, що абрисами відповідають аравакським традиціям і у відповідних пов'язках на стегнах. Усе повинно було відповідати образу того роду, з яким мало не почалася війна.

У травні народився Данилко.

Повернувшись з Європи герцог взяв у подробицях ситуацію з появою індіанців, і що відносини заморожені до його приїзду.

- Прямо тобі "Сніданок на траві", вони у фраках, тобто по тутешньому, з пов'язкою на стегнах, а кума гола-голісінька!? - перепитував він. - Нехай, головне - приголомшити.

Послав декількох рибалок запросити делегацію племені.

На тій же пристані князь підійшов до індіанців і протягнув руку привітання. Якщо це араваки - головні племена тутешньої місцевості, то жест для них загальноприйнятий. Носами терлись, здається, десь на самому північноамериканському континенті. Рука касика була ще ціпка, але тремор уже відчувався. Поворушивши мозками, де був у якомусь куточку напрацьований сценарій дружньої зустрічі з таїно, попаданець показав на каное і сказав "каноа", потім показав на індіанців та сказав "бохски" — ні один з присутніх червоношкірих не зреагував.

- Жерців або лікарів серед них нема, - сказав герцог отцю Онуфрію, який палаючим

поглядом дивився на язичників. Здається, подумки він розглядав ікону "Святий рівноапостольний Онуфрій Атлантичний". "Наборія" — продовжив герцог, один хлопець стрепенувся. Здається із шляхтою у них не густо, прислали хлопця із звичайної сім'ї – повідомив Всеволод. На слово "нитайно" (молодший вождь) зреагував другий хлопець, а на "касик" — дід. Продовжуючи пантоміму, Всеволод показав, що вони йдуть до каное, потім плывуть по річці, морю. Зобразивши переляк, глянувши на небо, він сказав "хуракан". Індіанці теж перелякано глянули на небо, старший благально стис долоні.

– Так, ураган страшна річ і бог це дуже злий, – підтвердив герцог і показав, що вони гребуть швидко-швидко. Ось і ваше "бохіо" (кругла хижка на 10-15 сімей). Жінки вам зробили барбекю з маніоком, потім ви лягаєте на хамака (гамак) і курите табако.

Ураженому священику П'яст сказав "Це всі слова, які вивчив по книжці про подорож у Вест-Індію. Думаю, що це – сибонеї." Дружній поворот голів індіанців показав, що Всеволод мабуть правий.

– Отче, бери попадю та пару розумників з молодих хлопців і відправляйтесь вчити мову, оцінити обстановку, показати дружні наміри.

Бондаренко так і зробив. Ось переклад розповіді касика, яку через три місяці піп записав, а потім, розбираючись з кожним словом, переклав.

– Багато сезонів холодних дощів тому чотири сім'ї луканів (бо ми лукани, а сибонеї, про яких згадував ваш молодий касик, споріднене плем'я), зробивши надійні плоті, причаливши до них старанно зроблені каное, втекли з нашої прабатьківщини, бо злобний бородатий народ "кастеллянос", припливши звідкись зовсім здалеку, заставляв наших одноплемінників здавати золото, якого на цих островах ніколи не було, хоча священнослужителі нашим дідам про нього казали. Потім вимагали здавати бавовну. Хапаючи все, що нам належало, нас, луканів, вбивали за пару плодів із їх економьєндас.

– Ховаючись на островах, наші батьки підготувались до втечі. Мій народ, гинучи на плантаціях, все ж передав нам насіння всіх культур, забезпечив, саджанцями навіть завезеними цими звірами альбарикоке (абрикосу). Хай небесна мати Атабей разом з духами неба, дасть вічне щасливе життя всім, хто тоді допоміг нам зібратися на острови, а могутній Юкаха оберігає їх спокій.

– Коли ми пішли у море, ніхто не помітив. У наших легендах вважалося, що на північний схід є острівна земля. Ми знаємо, що кожні три роки бог Хуракан прилітає знищувати все, але коли пливли – велика вода була спокійною, а вітер напинав вітрила, які ми зробили по зразку плантаторів, дув сильно і у потрібному напрямку.

Через три місяці показався острів, де ми й живемо зараз. До нас на ньому наче хтось жив, але хто і як давно, ми не знаємо.

Подальша розмова попа і вождя (не записана, дана без фіксації непорозумінь, та їх вияснення):

– Закрій очі та притулись до нової віри. Тобі тим простіше, що ніхто тебе не силує, бо ти сам засумнівався у старих богах. І побачиш, як сучасна віра зможе допомогти

вашому роду вижити.

- Жрець, я майже повірю, що мої нащадки будуть жити. Боюсь, що це буде так само, як кариби колись неодноразово убивали усіх чоловіків якого-небудь племені араваків та брали їх жінок, кастеллянос теж брати жінок уже з нашого народу. Хіба потомство від них відчувало і бажало відчувати себе араваками? Навіть якщо ваші дівчата підуть за наших хлопців також, нас було десь удвадцяттеро менше, ніж вас. А зараз ще й заселений другий острів. Тому ми розчинимось наче сіль у воді, тільки більш поступово, а значить - більш болюче.

Вранішнє сонце все ж було субтропічним. Різало очі. Онуфрій нахилився, тінь від бриля трохи пригасила промені. Хрипко сказав:

- Ти мудрий, касіку. Я не знаю, як створити світову справедливість. Це зробить Ісус у друге пришествя.

Запала тиша. Пробігло дівча, здивовано зирнувши на двох дядьків, що сиділи і мовчки вивчали траву під ногами. Нарешті Бондаренко добавив:

- Зараз ми спасемо вас, поодинці. Коли ж пройде більше сезонів дощів, ніж рук у всьому вашому племені, то запис у наших літописах того, що ми - це ви допоможе нашим спільним нащадкам обґрунтувати віковичне право на цю землю. Так думає касик Всеволод.

Вождь підняв лице. Під вранішнім сонцем воно світилось червоною міддю.

- Наскільки я розібрався, він не тільки Великий касик, він розмовляє з богами, - сказав червоношкірий. - Може він сам бог справедливості.

- Тоді погано, - сказав священик, - боги справедливості - найнещасніші істоти у світі.

На привезені гроші герцог наказав спорудити школу, та замостити бруківкою вулиці, продовживши їх за межі будівель, бо за час другої поїздки забрані хлопці, яким на час першої експедиції було 14-15 років, дорогою присватались до дівчат, то священникові і лишилось тільки швиденько пари окрутити, щоб дитя хоч народилося не у гріху. На вулицях, де скільки завгодно було чути "кум", "кума", раптом з'явилося "невістка", "зять", "теща".

12

1699. У березні народилася княжна Уляна. Літо вдалось достатньо дощовим і врожайним. Почали сіяти озимі. Впала суха аж до пухкої пилюки осінь. Зній зсушив посіви. Треба було пересівати за перших дощів.

З копанням картоплі герцогська сім'я трохи запізнилась. Воно було й непогано, бо соки з бадилля до останньої краплі осіло у бульбах, погода тут була трохи південніша, ніж в Україні, десь на рівні болгарського Бургасу, то холодні дощі ще не залили латку. Але всохле до нуля бадилля вже не маркувало куш і треба було придивлятись де ж копнути. Розігнувшись і спершись на лопату, князь прочитав вірш:

Копали картоплю. І відра хмеліли од дзвону.

Варили із кропом борщі, золоті і червоні.

Палили городи. І вчора, і завтра, й сьогодні,

З усім були згодні. Із кожним творінням господнім;

(Ірина Жиленко)

Ліза, розігнувшись, сіла на перевернуте видовбане дерев'яне відро, що гупало, а не дзвеніло від укинutoї картоплини. Вірш їй сподобався, але вона помовчала, бо при простому питанні "Хто автор?" чоловік звичайно бентежився і не відповідав, або видавлював з себе "Сам щойно придумав" та явно шкодував, що вирвалось.

- Якийсь він не весь переді мною, - не раз думала княгиня. Але саме ця таїна, в якій не було нічого загрозливого для неї (це вона відчувала всією своєю жіночою інтуїцією) була однією з рис її чоловіка, які міцно зв'язували їх у подружжя.

Піднялась та й пішла до дітей, бо на сусідній латці верещала Уля, вважаючи, що її пора кормити. Данько старанно ліз на великого гарбуза, зісковзував з того та пирхав від невдоволення, а Оря, з діловитістю, не меншою ніж у батьків, намагався розкидати подалі вибрану картоплю, що хазяйка поки зсипала у купу. Урожай був рясний, то картоплини часто були непідійомні для малюка, що викликало бурне невдоволення і цього синочка.

Глибокої осені, у передзимку Всеволод зібрався на полювання аж у гори, бо поблизу ловити було нічого. Дивлячись на струнку, у сукні "троянди на блакитному", чисту з лиця жінку, де вже не було пігментних плям вагітної, які три роки не сходили з нього, князь аж відчув дух смоли, вовчої крові і поцілунку біля корзини повітряної кулі.

Харчи, узвар у гарбузовій пляшці, закоркованої кукурудзяним початком, ніж на поясі, молоток для відбору зразків, зброя, кресало з трупом, ранець для зразків та зайців за плечами. Він йшов не стільки для полювання на тих нещасних вухастиків, яких ніколи не було багато у горах, скільки у геологічну експедицію, аматорський пошук корисних копалин. Повне відновлення працездатності Лізи надавало йому таке відчуття свободи, що здавалося, ще трохи і він полетить. З собою взяв грифель і стос папірців, щоб надписати, де взятий той камінчик та загорнути, щоб не гасати по всьому хребту, якщо якийсь камінчик виявиться металевою рудою.

З першого походу він приніс три зайці і скільки влізло у ранець камінчиків. Прогрів їх у горнилі чоловіка куми Ліди, бо у того був найкраще деревне вугілля. Але жоден камінчик не пустив металеву сльозу. Коваль і з прізвищем Коваленко, що жорстоко страждав без металу, бо на переробку ніхто нічого не приносив, а завезти заліза князь не зміг — ні гроші, ні кораблі не резинові, напросився в пошук, щоб принести тих сумнівних камінчиків щонайменше вдвічі більше.

На якійсь з походів, з принесеного камінця у горні впало декілька крапель. При наступному нагріванні шматок заплакав міддю. Як показала подальша експлуатація копальні, руда була дуже бідна. Крутячи у руках переплавлену руду, шлаки, князь не раз думав, що може тут є нікель, вісмут, або ще якась чортівня, але не з нашими технологіями її взяти. Рудознавці, які з'явилися на острові через декілька років, сказали, що у шлаку є трохи заліза. То його перетоплювали знов. Заохочені відкриттям, три коваля з князем на чолі, обшукали всі обриви, всі скелі та дно всіх річок не надто великого острівного хребта. Їх настирливий пошук був винагороджений знаходженням

стратегічного металу — олова. Попутно були знайдені: крейда та вапняк. Професійні рударі, що з'явилися на острові десь через сім років, нічого не знайшли, але підтвердили свою професійність тим, що з шлаків мідного виробництва почали плавити досить пристойний метал — залізо.

Значно пізніше шукали на інших островах. Теж було поганеньке залізо, ще будівельний пісок і крейда.

13

Друга або й третя дитина у більшості сімей добряче підштовхнули споживання миючих засобів. Герцогу навіть здавалося, що в цей час ще не повинні були винайти мило, але це надто прямо вказувало, що це не зовсім той світ, де він прожив перше життя, то він відганяв цю думку.

З тривогою Всеволод дивився на купку темно-коричневих шматків у куточку, що танули наче сніг під субтропічним сонцем. Тому технологічний переворот у герцогстві почався з налагодження виробництва мила. Підібравши чотирьох хлопців, які шукали спосіб приробітку, не мали ніяких додаткових навичок, були достатньо дужими та могли дружити і працювати разом без пияцтва (останнє — екзотика навіть для тих часів), герцог спробував налагодити виробництво господарського мила. Для цього спочатку зробили пересувну систему по виробництву соди.

Взявши вила, вони порозкидали водорості подалі від прибою та припливів на протязі декількох кілометрів. Від трави смерділо йодом та такою тухлятиною, що Всеволод зробив із рушника респіратор. Інші теж повторили його ноу-хау. Замовили жаровню з жерсті та піднятими краями, що влетіла їм у пару луїдорів. Зате дві бочки, після довгих перерахунків, отримали, перевівши деяких Лізиних боржників за оті рюкзачки-кенгуру у боржники бондаря. Бочки були присадкуваті та досить великі. Потім жаровню тягнули по береговому піску, спалюючи на ній висохлі водорості. Коли вона наповнювалась золою, перекидали ту у бочку з водою, змонтовану на тачці. Все, що піднімалось на поверхню, тут же викидали. Після того, як осадку у ємності ставало на пару чвертей, давали трохи відстоятися мулу, потім воду обережно зціджували у пусту бочку. Опісля мали очистити дно та прополоскати тару, знову сипали щойно отриману (але не гарячу) золу.

Коли набридало хлюпати туди-сюди одну і ту ж воду її зливали у видовбані із колод жолоби для випарювання. За декілька днів содарі спалили орієнтовно 20 тонн водоростей. Після випарювання під немилосердним літнім сонцем отримали десь 16-17 кг кальцинованої соди. Вони засипали соду у горщики з киплячими різноманітними видами масла та жиру та отримали мило, яке все таки віддавало йодом. Поморочилися з відділенням мила від гліцерину. Нарешті партія продукції була готова. Продавати чи міняти її взялась жінка Андрія, одного з миловарів, здоровенна жіночка з масним поглядом. Удосталь мила значно понизив рівні запахів у оселях.

З деяким запізненням почали сінокіс, бо з кінця цвітіння лугового різнотрав'я до того, як кинулись косити, пройшов добрий десяток днів. Відкосились швидко, бо тварин на обійстях було трохи. Достигали хліба. А там повинні спіти огірки, помідори.

Зароблені шитвом жінкою взимку гроші та від продажу помідорів (поселяни розкуштували, то блали) герцог використав на купівлю у бондаря трьох нових і великих бочок на квашені помідори, огірки та пошинковану капусту. Заготовки овочів – це в першу чергу сіль. Вона була у кожній господі. Навіть суха. Завіз з Європи. Але потужні засолки, що намічались, судячи по городам, створять дефіцит десь на середині сезону консервування.

Перебравши сусідів і визначивши найбільш відповідальних, князь переговорив з кожним окремо, а потім з ними було створено солеварну артіль "Чумаки". На тому ж південному узбережжі, де потім розгортались збройні події, біля гирла головної річки, яка від села довго ще текла на схід, бо прибережні пагорби ніяк не давали повернути до океану. Між іншим, друге господарське об'єднання у князівстві, бо два уже діючих млина, наприклад, були у індивідуальній власності. Але якось так сталося, що увага і князя, і поселян подрейфувала до інших справ. Попутно скажу, що водяні млини були тоді гребельного типу, мірошники і поселяни не могли нарадуватись якості борошна з щойно отриманого врожаю.

1700. Люди почали готуватись виповзти з землянок. Для цього почали копати довкола землянок траншеї під майбутні фундаменти і почали завозити дикий камінь для них. Люди (не повертається язик назвати їх підданими, бо ж не платять жодного податку) почали дивно поглядати на князя. Перебравши все, він не знайшов причин легкої іронії поглядів. Аж раптом, на віче, хтось акцентував слово "склодув" і Всеволод спалахнув від сорому. Створив собі монополю, бо ніхто у князівстві не розумівся на цій справі, а сам займається усім на світі, правда досить успішно. Але ж вікна у селах досі закриті бичачими пузирями або ще якоюсь гидотою. Скляного посуду нема, бо що завезли — побили дітлахи, а новий не робиться.

Ми завжди знаходимо собі виправдання, то герцог сказав собі, що білий кварцовий пісок він побачив на двох урвищах у передгір'ї лише осінню попереднього року, поклади крейди та вапняку — глибоко взимку, на початку цього року. Ніде правди діти, сода вже виробляється. Накрутивши себе, він вирішив негайно діяти.

На гуту Всеволод взяв гроші з невеличкого золотого резерву країни, який зберігався у нього і у селищного отамана. "Що я – цар чи немовля? Він із гнівом вимовля. Нині ж..." – так пізніше прокоментував князь свій тогочасний настрій словами одного афроросіянина. То Всеволоду, за платню, осінню та зимою поставили гуту у передгір'ї, над урвищем з потрібним піском, бо до крейдяних та вапнякових покладів було зовсім далеко від села. Дві печі, вода для різкого охолодження. Ліс був тільки з однієї сторони, то князь, розмахнувшись, наказав у борозенки посіяти жолуді дубу на безлісній території, знаючі, як швидко зведеться деревина поблизу гуті.

Виявилось, що нетривала практика склодувом у Франції не закріпила навички, чи трохи іншою була на острові сировина для скла, але прийшлося наново експериментувати. Шибки, які більш-менш пропускали світло, він передав у середині березня на реалізацію Андрію Миловаренку, бувше заняття якого стало йому прізвиськом. Шибки, через які у вікні можна було відрізнити корову від чоловіка — у

середині ж квітня. Подальше удосконалення технології було зупинене буремними подіями, які увірвались на острів.

14

1700. Наприкінці весни четвертого року і Атлантида сподобилася. Бути біля Карибів, та не зазнати піратського набігу? Вранці з найближчого до поселення узбережжя патруль, що був посланий для пошуку нібито чужого чоловіка, якого бачили рибалки, прислав голуба з вісткою, що 30-гарматний бриг під піратським прапором зупинився на рейді. Формується на березі наче загін вторгнення. З наступним голубом повідомили, що при намаганні поспілкуватись на відстані, мушкетним вогнем вбиті двоє дозорців. Піратів десь півтораєста. Понад сотню іде по острову, інші лишаються на кораблі. Останній дозорець поселення буде йти на відстані і спробує попередити про напрямок атаки хоча б за десяток хвилин.

Пора року була сприятлива до колоністів. Урожай ще тільки підростав. Нечисленну ще худобу можна погнати у протилежну від нападників сторону, туди підуть і жінки, посадивши діточок на брички. Свині, випущені з сажів, збились у стадо, що дозволило і їх гнати у потрібному напрямку. Хлопці і дівчата до 16 років йшли у евакуацію. Хлопці й були пастухами. Звично і весело. Однак десь з півтораєста молодичь, віддавши хресній матері свою дитину чи дві, зголосилися прийняти участь у обороні. Герцогиня мимохіть опинилась на чолі цього стрілецького загону. Вона вміла без особливої напруги керувати будь-яким контингентом. Це як у музиці, або є абсолютний слух, або його нема.

Почалась евакуація. Гусів і качок герцог наказав у торбинах повісити на вже підрослих нетелів та бичків. Птиці звичайно сердились на подібне поводження і стояв такий птичий базар, наче пірати вже захопили поселення. На возах розмістили так-сяк жіночок на останніх місяцях і як гороху – діточок, які не хотіли там сидіти і верещали, деякі навіть вимовляли "на ручки". Няньками часто були їх старші, але неповнолітні, сестри.

Герцог схарактеризував стратегічну ситуацію. Мали щонайменше потрібну перевагу в людях, неоціненою була відсутність раповості. Але войовничі пірати, професіонали проти мирного, взагалі-то, населення. Князь направив ще дозорців.

Вбиті – це казус беллі. На військовій нараді теревені майже не правили. Правда були бажані піти назустріч усіма силами і скинути піратів у море. Але повнолюдний корабель, що крутиться довкола острова або йде за допомогою, герцога не влаштовував. Треба, щоб до бухти добігли лише залишки піратів, а бажано – ніхто.

Майже професійні рибалки, що вже появились у селі, та найбільш відчайдушні сухопутники сформували абордажну команду. Не чисельні човни колоністів були захищені неподалік висадки – це ж найближче узбережжя. Для атакуючих їх повинно було вистачити. Спішно готували абордажний реманент. Зброї у селі було стільки завгодно – герцог знав куди їдуть переселенці, то озброїв поселення після висадки. Правда порох вони давно постріляли по зайцям. Матеріально – погано, але П'яст був певен, що по цілі, яка рухається, вони скоріш усього не промахнуться. То порох для бою

він видав з своїх запасів, які і існували для такої нагоди.

Виготовлення абордажних кішок добавило гупання в обох кузнях.

Священникові Всеволод наказав благословити ополченців та йти з вагітними жінками у ретираду. Всеволод використав весь свій авторитет, бо піп намагався підняти заколот, апелюючи на те, що він не підтоптаний сільський ієрарх, а здоровенний бугай.

- Але де я ще візьму у Франції повноцінного православного священика, який скрізь пальці буде дивитись на побудову цепелінів, наприклад, - думав герцог. Тому обрушив на пароха всі свої сумніви і потаєні жахи. Сказав, що воїнів у нього достатньо, а просвітитель - один священик. Хоча патрулі нишпорять по всьому узбережжю, ніхто не гарантований, що з будь-якого напрямку не принесе когось. Інших піратів, наприклад. На війні як на війні, може промахнуться нападники, мимо селища пройдуть та й вийдуть на евакуйованих. А у Бондаренка — лише десяток кульгаючих, з пораненою на хазяйстві рукою і т. п. чоловіків, що відправляються у евакуацію. Тобто доручення небезпечне і можливо прийдеться пароху стояти насмерть.

Осягнувши ситуацію, той блимнув очима і помчав до свого загону. Погнали товар, зарипіли брички. Стало раптом тихо, тільки сокотіли квочки з курчатами (виміняли хазяйки у луканів) та десь гогочала гуска з гусенятам. Кури були не україномовні, не реагували ні на "ціпу-ціпу", ні на "киш-киш", а хазяйки консервативні, то взаємно зрозумілої мови у них поки не було.

Герцог наказав не збирати курячу дрібноту, бо то є втрачений час. Перестали бемкати у кузнях. Потім з перебором почав стукати молот. Наче метроном. Всеволод відправив назустріч ворогу передовий загін з наказом відстрілювати ворога із засідок, у лінійний, відкритий бій не вступати та відходити у напрямку селища. При переслідуванні відстрілюватись та тікати у напрямі хутору Гарбузенків, наводити ворога на ту позицію, що там обладнана. Пішла абордажна команда. Показався голова селища, зараз командир основного загону, і всі направились на той хутір, куди вже було висунуте ополчення, дивитись, як готуються скриті позиції для оборони.

Ополченці дрімали на місці, куди наказано було відступити передовому загону, що пішов назустріч неприятелю. Патрулі голубами повідомляли про відсутність іншого ворога на узбережжі. Як герцог наказав, почали повернення. Все буде вирішуватись тут. У єдиній сутичці. Потім заворушились поселяни з найбільш тонким слухом. Сказали, що чують постріли, які наближаються.

Раптом показалися із доволі далеких посадок відступаючі. Вони драпали навіть не повертаючись до ворога. Пірати, по-перше, зупинялись, щоб вистрелити і перезарядити зброю, по-друге, — не зовсім звикли до марафонського бігу по нерівній місцевості, тому дещо відстали. Але не бажали втратити напрям втечі переслідуваних. Колоністи нікого з поранених не тягнули. Бо було наказано, що поранені так, що не могли бігти, повинні падати, робити скляні очі та розкидувати руки. При наглому переслідуванні піратам буде не до них.

Головні викривальні ознаки засідок - несезонна свіжість та регулярність. Тому

шість зарані підготовлених позицій довкола села складали ніби лісові завали, нерегулярні окопчики тощо. Все було зроблено заздалегідь. Тому добряче поросло травою, між стовбурами завал мались деінде ніби випадкові отвори, крізь які можна було захищено стріляти.

Гарнізон принишк на старанно замаскованих позиціях. Їх на полі бою нема! Всю душу вклав цивільний професор у це маскування. Ну хоч чогось вартий старший лейтенант запасу напівзабутої радянської армії? Проскочивши між доморощеними редутами, як по пустому місцю (молодці!) втікаючий загін сховався за густим гаєм, що починався одразу за окопчиками. Зліва, трохи позаду позицій поселян починався хутір. Поки за ними гналися, відступаючі порозряджали пістолети і не було часу на мушкети. Останні важкі, але їх наче не покидали.

Пропустивши демонстративно панікуючий передовий загін, та допустивши нападників на лінію певного ураження, гарнізон напрочуд прицільно провів стрільбу по захеканим піратам. Уже в цей момент Всеволод зрозумів, що битву виграно. Хлопці прекрасно зіграли прудких переляканих зайчат. Дехто може й не відіграв, а й справді перелякався, але ж навели на засідку.

Як би то не було, спроба на плечах ввірватись в хутір (явно сприйнятий як початок серйозного населеного пункту) переросла у сабельно-палашний бій, де майстерність звичайно була на стороні піратів. Але дівчата, засівши за недальними деревами гаю відстрілювали найближчих ворогів. Тому, хоча від палашів падало куди більше українських хлопців, дисбаланс втрат поки не ставав катастрофічним. Повернення до бою передового загону, який зарядив зброю, мінімально відхекався, поки пірати добігали, поки йшов їх відстріл, поки розгорівся рукопашний бій (довго казати, але це десяток-другий хвилин), зробило ефект введення у бій резервів.

Щось вже зламалось у піратській м'ясорубці. Купки піратів відбивались у оточенні знавіснелих хлопців. Герцог кинувся на поле та пронизливим фальцетом французькою заверещав:

– Здавайтесь ідіоти. Обіцяю життя. Порубають на порції.

Від його, м'яко кажучи, не командирського голосу всі опам'ятались та об'єктивно оцінили ситуацію. Пірати почали кидати зброю, вої князівства більше нікого не рубонули. Почали в'язати полонених. Молодички, як планувалось, вискочили з-за дерев з вірьовками. А Всеволода раптом залив пекучий сором. Він же навіть не вистрелив жодного разу. А шабля, наче ще один дзвінок до того, що між ногами, так і пробовталась на боці. Дезертир! Ну і вояка з професора укрліту. Але купив хріну — треба з'їсти. І герцог пройшовся між ополченцями, щоб прикинути, хто ще має силу, не змучений і показати жестом йти відібраним до купки дерев, що росли біля побоїща. Перепитав чи всі вміють плавати, наказав перевірити зброю та йти на поміч абордажникам. На змилених конях явились патрульні, що обстежували дальнє узбережжя. Напросились до бою та приєднались до загону підкріплення. Потім командуючий подумки перебрав кожен купку бою. Пару разів спитав. Наче всі пірати тут. Чисто. Ніхто не втік.

Коли вернувся до кривавого клаптика цього вигону, побачив, як знавісніли жінки, чий чоловіки щойно загинули, невміло штрикаючи підхопленими палашами, добивали важко поранених піратів. Горє-командуючому стало зле, земля м'яко гойднулась і він впав. Піднявся після того, як відтягнули на берег та нахлюпали пригоршнями води в лице.

Напівручай, напіврічка, жовткова від глинистого ложа у верхів'ях, текла від місця битви до блілого Всеволода. Наче слабкий розчин чи то марганцівки, чи то йоду вже омочив рани впалих поселян, що піднялися, та вимивав, виточував останні краплі життя з загиблих поселенців і піратів, які валялися у воді. Мимо П'яста, трохи додавши кольору жовтуватій воді, шарлаховими смужечками, гадюкою вилась ця річечка.

— Мене відливали цією водою, — раптом дійшло до Всеволода. Але сюрреалістичність ситуації і загроза втрати глузду заставила підсвідомість відключити щось у голові і йому стало все одно. Світ ступив сірий і ординарний. Щезали виюче співчуття і наростаюча бридкість. Командуючий перевів подих.

— Не перший покійник, покладений у землю, робить її своєю. Це міф і надія мирних землеробів. Заявкою на вкорінення є перша кров у смертельній різанині з ворогами. І готовність у будь-який момент з скаженою люттю захищати свої вольності від кого б то не було, — відсторонено і непристойно-академічно, давно відомими словами розумничав про себе Всеволод.

Вода вже підмила і почала зносити вниз за течією труп лежавшого горілиць пірата з абсолютно адекватним обличчям вікінга. Хвиля злегка гойднула солом'яну чуприну небіжчика та вивела Всеволода з оціпеніння. Він кинувся у воду і потягнув флібустьєра за волосся, а потім за одяг на берег.

На березі вже стояли молодички, що не поїхали і не стріляли, але все ж піджидали кінця битви подалі від неї, бо не так скоро, але очікували поповнення.

— Нумо, дівчатка, тягнемо разом усіх на берег! — розпорядилась Єлизавета, у захисному, зеленкуватому татарському жіночому одязі, що якраз змивала у ручаї кіпоть димного пороху з лица і рук.

— Нехай пливуть до океанічних акул. Якраз по ним, — не прощаючи сказала Фрося, чий брат сидів неподалік на пеньку з відсіченою по зап'ястю лівою рукою, з куксою, вже перев'язаною своєю жінкою та застиглим і відстороненим поглядом утуплений у власну ліву кисть, яку тримав за підмізинний палець.

Багато було поранених у ноги, бо пірати спритно підсікали колоністів під час бою. На стегнові і гомілкові поранення накладались шини з підручного матеріалу.

— Що це тобі, Дністер, — сказала Палажка, дружина найзапеклішого рибалки острова, блиснувши цілком морськими, якщо не океанічними, бездоганно блакитними очима. — А ще маловоддя. Зачепляться на найближчому перекаті. Буде ким лякати дітей у майбутньому, щоб не бігали до поточку, чи що?

Всі кинулися витягувати на берег трупи. Оцінивши обстановку, герцогиня сказала:

— Пелагее, продивися, може хто ще оклигається. Єфросиніє, пішли візьмемо ще корпії та бинтів, будемо перев'язувати легко поранених піратів. Вони якось вже

замотали рани, але це не діло, може бути запалення.

Фрося досить прохолодно сприйняла і цю ідею, але перечити не стала, хоча несхвально двигнула важким майном за пазухою.

15

Загін підкріплення зупинився недалеко від узбережжя та вислав чоти. Українські хлопці попереднього загону так і не змогли перемогти піратів у їх стихії, на морі. Абордаж був відбитий. Пірати не піднімали вітрила тому, що не було ясно, де основні сили і що з ними. Лопоха, командир загону прибулих, вирішив атакувати вранці. Розкотили на колоди курені рибалок, подивувавшись гарної деревині, якої біля поселення не було, зробили плоти.

Вночі підійшла ескадра плотів і човнів з другого острова, де, нарешті вловили, що на головному острові – бойові дії. Відсутність системи взаємного сповіщення між островами – головний недолік, який показала та війна. При іншому розкладі це б була катастрофа. Перебрали до непристойності значне військо, в атаку повинна була йти лише третина.

На зорі об'єднана москітна ескадра відійшла від берега. Відразу була помічена піратами. По наявності свіжих сил у нападників пірати зробили слушний висновок, що чекати нема кого і кинулися підіймати вітрила. Але все ж трохи забарилися, поки дискутували, та й команда була мабуть не у комплекті. Не підпускаючи до себе гарматним вогнем, корабель набирав швидкість. Але на його курсі вже було два плоти із значною кількістю ополченців. Тільки носова гармата націлилась на них як ті пострибали у воду. То у повітря злетіли тільки шматки дерева. Але щоб не йти по плаваючим колодам, стерновий відхилив курс направо, під вітер і пришвидшений бриг з розгону сів на мілину, що створилась, бо йшов час відливу. Смикнуло так, що всі покотились.

На це й розраховували рибалки – ополченці, вдруге готуючи операцію. Човни і плоти, що лишились, кинулись до корабля. Пірати намагались підняти додаткові вітрила, щоб зірватись з мілини. Поселяни, що вже кинули абордажні кішки та лізли на борти з усіх боків, кричали, що гарантують життя. Головний пірат, як потім виявилось – штурман, оцінивши обставини, наказав здаватися. На повному приливі рибалки зняли з мілини корабель та поставили його ближче до берега бухти.

По відході загону підтримки герцог наказав іншим вправним вершникам на наявних верхових конях (попередні дозорні пішли у бухту) добігти до евакуйованих, зупинити їх, наказати поки не повертатись, до них під'їдуть і допоможуть, потім поділити узбережжя на три сектори, нашвидкуруч, галопом передивитись, чи нема щедесь ворогів, двом крайнім – з'єднавшись у бухти, прийняти участь у тамтешніх подіях, а середньому — вертатись до отця Онуфрія та шукати забіглих кіз і виконувати інші його доручення.

На раду воевод (бої вже визначили таких) було визвано капітана піратів (на відміну від князя тричі зачепленого) та від команди двоє, на яких вказали самі пірати. На заяву однієї з командирок дівчат-стрільців:

- Повісити всіх на кораблі та втопити трупи у бухті! - Всеволод м'яко відповів, що полонені пірати - це майно, яким треба розпорядитись. Сказав ще:

- Ти гарна газдиня, господарочка хоч куди. - Та помітно відтанула від відкритих лестощів командуючого. Той продовжив:

- Зарізану курку ти відправиш у борщ (герцог навчив поселюнок його варити, як це не диво - не вміли), а не викинеш. Ось і ми зваримо юшку.

Коли всі зібрались, припливли навіть та привели корсарів. Капітан горлорізів люто глянув на Всеволода і нахабно розреготався:

- Оце довготелесе цуценя - керівник. Щось на полі бою я його не примітив. Та він з тих, хто чужими пирогами батька поминає.

Нависла тиша. Професор подумки листав у голові опис ватажків піратів цього періоду на Карибах.

- Ця цяця, що відправила мене сюди, могла розщедриться на якийсь ганжет, — стояло у голові князя. - Ну-бо, моя професійна пам'ять, ти була легендою серед студентів, — думав. - Ану як не на Карибах, — подумав раптом.

- Це так, - сказав командуючий нарешті, — мені стидко. Збираюсь виправитись. (Згадав Миронова після арії у "Звичайному чуді") — Але ближче до вітру, капітане Генрі Евері. Ти ж найбагатший пірат у світі. Бо 10 мільйонів індійських рупій таки були на борту "Ганг-і-Савай". Що тебе понесло в море, довготелесий Бене?

- Ти сатана, викравший душу цього нещасного аристократа, - помовчавши, констатував капітан піратів. - Ти не з сього світу. Очі видають. Мабуть і справді пора жити добропорядним сквайром десь, де жодного дня не був, раз я відомий навіть на цьому нещасному уламку земної тверді.

Вияснили, що і у інших піратів дукати і піастри таки є у схованках, окрім того, що було захоплено на бригу. Ціну герцог назначив чималеньку, одразу за всіх, за одного не сплачено - всіх не випускаю.

Капітан прикинув суму та сказав, що поведе до своєї схованки, де майже саме стільки (Всеволод подумав, що не єдиної) і заплатить за всіх. У деяких поселюан блиснули очі і намалювалось на пиках — продешевили. Герцог же зробив вигляд, що не второпав міміки, а перейшов до болючого для поселенців питання:

- Хто навів піратів на наш острів?

Пірати не намагались щось приховувати, але здається вони отримали інформацію з десятих рук, та ще й неточну. Відлюдкуватість, а може й дилетантське намагання секретничати, применшила кількість островітян, яку нападники очікували побачити, більш ніж учетверо. Про населення другого острова вони навіть не мали найменшого уявлення. Пограбування і перетворення на покірну піратську базу — ось що чекало колоністів.

На вимогу піратів убитих у бою, добитих та декілька померлих від ран вивезли за рейд та кинули у море, прив'язавши кам'яні брили до ніг. Жителям же краще - нічого від нападників на острові.

За контрибуцією рвався плисти Панас - командир передового загону, потім загону

підкріплення, потім – успішного абордажу фрегата – дійсний герой цієї кампанії. Але було назначено непогано себе показавшого хлопця, який став на місце командира абордажного загону, вбитого при першому штурмі корабля та підказав план посадки корабля на мілину, завзятого рибалку із знаменитим ім'ям Сильвестр (5 жовтня – іменини у православ'ї) – привіт відомому автору. Герцог мало не підскочив, почувши ім'я керівника абордажної команди на кораблі Флінта. Взагалі на ім'я рибалок Всеволод знав погано – вони у селищі не маячили – то в полі, то в морі. Хіба хуторян так само плував, зрозуміло чому.

На питання, чи не боїться він, що оплачені його кров'ю і кров'ю команди немалі грошики віддасть, а волю не повернуть, капітан чемно відповів шановному товариству, що не повірив би їм, гракам, на найменшу монету, але довіряє герцогові як собі. Це була цілковита брехня, наклеп на абсолютну більшість поселенців, чесних людей. Командувач острівів, але нарада, зайнята грошима, проковтнула цей пасаж, не закашлявшись.

Бойове зіткнення з "джентльменами удачі", де поселенці втратили кожного десятого ополченця з головного поселення, для господарських справ колонії означало погіршення стану з працівниками, бо були ще й покалічені. З іншого боку, не постраждала жодна садиба, худоба після прогулянки непаленими місцевостями бадьоро повернулась додому. Хазяйки шукали своїх качок та гуси. Все ж таки завіялись десь декілька виводків. Нишпорили всією слободою – так і не знайшли. У колоні біженців ще зникли і навіть після наполегливих пошуків не знайдені три цапа та дві молоді і спритні кізочки.

Щоб трохи розважити смутні загальні збори, де були тільки чоловіки обох островів (якщо ви такі рівноправні, то змалюйте собі майдан, на якому на руках у півтисячі мамочок тільки головного острова трохи більше сімсот немовлят у віці від декількох днів до майже двох років, а за спідницю майже у кожної четвертої чіпляється ще й третя дитина, а ви повинні вести порядок денний) і обговорювались питання війни і миру, князь заявив, що у дальніх річечках та на горах років через п'ять-сім почнуть попадатись дики кози, качки та гуси. Торгова площа змучено посміхнулась.

16

1701. Половину захоплених і привезених золотих та срібних коштів князь розподілив між поселянами, вдовам та покаліченими ополченцями —подвійну норму. І став постійним гостем вдовичок, аж його жіночка, що теж стріляла з-за дерев, почала ревнувати. Він же учащав до тих вдів, у яких серед чоловіків селища не було родичів.

Золото це ж золото. Може хтось із напівшалапутних чоловіків підійде ввечері та попросить грошики у борг назавжди і скаже – придушу твою дитину, якщо кому вyakнеш. Отаку мару взяв князь собі в голову. Але поступово грошики у вдовиць уходили, то зорати, то прикупити теличку, то підремонтувати дім, або ж пошити чобітки собі й дитині у чоботаря. Якщо платили ті, кому герцог не давав грошей з викупу, все одно у селі було відомо, звідки вони взялись. Коли було удовами порозкидано на господарювання десь половину отриманих коштів, Всеволод припинив

нагляд. Подумки задрав носа, що там чесноти древніх спартанців чи римлян у порівнянні з обмеженим контингентом українців по цю сторону Атлантики.

Але біда чатувала за іншим типом гріха. Ця компанія по перевірці напрямків використання коштів коштувала князеві багатьох синців та декілька місяців життя у конюшні, бо не те, що у хату, але і в корівник (де, по-правді були лише коза, але називалось гордо "корівником") його вінчана його не пускала.

Справа у тому, що одна солом'яна вдова старанно оказувалась практично роздягнутою, коли П'яст, постукавши і почувши "ввійдіть", заходив до неї. Попаданець не знав, скільки таких жінок, що не можуть тримати язика за зубами, але йому в обох життях попадались саме такі. Так ось, вона після п'ятої зустрічі з князем, уже як коханцем, точно і в кольорах описала ці події своїй кумі. Та своїм двом кумам. Фантастична версія князевих любощів швидко дійшла до герцогині.

Загалом отець Онуфрій наклав епітим'ю на жовтокосу Одарку, сказавши не зовсім дипломатичне, що рано після смерті чоловіка пішла махати поділом. Князеві заборонив півроку бути коло жінки та наказав відправляти роботу у дворі капличці. Добре, що не відправив до будівників храму. Правда через декілька місяців Всеволода змінив найстарший віком у колонії Аристарх, що спокусився чорнобровою зеленоокою вдовичкою.

На той час була у герцога вже стаєнка і лоша. Коник – його надія на трохи легше повсякденне життя-буття, до князя попав за жеребом, коли розподіляли тогорічний приплід. Буланій, майже темно-коричневий, особливо ноги, з чорною гривовою і хвостом, з світло-сірою головою та бурштиновими очима. Посидів князь у сепарації пару місяців у товаристві свого коника, але почались і покращення. Жінка спочатку допустила часту появу Ореста чи Данила у конюшні, через пару місяців дозволила грішнику входити у хату, а ще через пару, вернувшись з видобутку солі, князь не знайшов свого лігвища на солоні. Значить він нарешті лишив свого підрослого коника знов наодинці.

Тим часом ще один поселянин перебрався від своєї Ганнусі, між іншим найкрасивішої молодиці колонії, до вдовиці Онисі, у якої чорт на лиці горох молотив. У жіночій спільноті увірвався терпець і делегація господарок прийшла надвечір, посідила на причілку, на призьбі та влаштувала Всеволоду виволочку, сказавши, що який герцог волоцюга, такі у нього і піддані.

А цей, останній герой, навіть на умовляння та напучування отця Онуфрія (у миру – Андрія Бондаренко) і благання блакитноокої Ганни, вертатись відмовився.

Князь зрозумів, що пастораль з щасливими пейзажами і пейзажками на квітучих левадах закінчується і треба вести народ до нових зяючих висот, бо буде тут такий серпентарій, що острів змії (щось таке було у Інтернеті за його першого життя) повиздихає від заздрощів. Жорстко лімітована подружніми парами соціальна система, де не було ні вільних чоловіків, ні вільних жінок, почала давати збоїни. Ясно також, що запал пасіонарності згасав.

Князь завив дурним голосом "Майн піпл гоу! Гоу!" Молоденька кішечка черепахово-білого окрасу ошаленіло шарахнулась вбік. На щастя, у домі більше нікого

не було. – Мій народ пішов! – додавив він українською.

Вибравшись на подвір'я, князь побачив, що жінка саджає розсаду помідорів, Орест старанно намагається їх висмикнути, а після того, як мати гримнула на нього, почвалав на травичку, де сиділа його молодша – Улянка, з червоною стрічкою у волоссячку, та знов почав старанно скубти бадилля біля тої. Данилко спав на рядні, широко розкинувши руки. Наростало відчуття дежавю. Де професор таке бачив, читав чи що. Він потрусив головою.

– Хватит нить, извольте царствовать! – прийшло на думку, чомусь російською, і він подався на нараду.

1701. Відібравши чотирнадцять найрозумніших та найбільш схильних до набуття теоретичних знань (з своєї точки зору) чоловіків, Всеволод відпрацював методику, склав програму та відкрив початкову школу для дорослих. Вчив і переучував на звичайний правопис 21 століття.

Одночасно вчив привезених хлопців та дівчат шкільного віку.

Попросив кращих конюхів села об'їздити коника під сідло і під віз. Пра

10 грудня був вівторок та княжий день народження. Отримав від Лізи сорочку з лиштвою, покрутив, приміряв та розцілував вишивальницю "Ти ж моя козачка!". Геометричний орнамент білими та червоними нитками. Глянув пильно вже на майстриню.

– Матір божа, як змарніла! Заганяв я тебе, Лізо, затовк і не помітив, — на автоматі сказав князь. І раптом тьохнуло серце.

Скрізь натужну бадьорість і урочистість жінки, він раптом побачив фізично змучену, на межі своїх сил молодицю, яку тільки залізні нерви тримали на ногах.

– Зараз впаде від виснаження. Господи, поки грім не бахне, хлоп не перехреститься, – вже картав себе Всеволод.

Мав початися сезон холодних дощів та непроглядних туманів. Шарпаючий вітер говорив з океаном. Чоловіча робота по хазяйству скоротилася до годування і догляду за тваринами. Можна перекинути на себе добру частку домашньої жіночої роботи та відрегулювати освітні зусилля у школі і інші "державні" проекти. Взимку він робив із сорго віники. Підождуть, знайду час.

– Ось що, – сказав він, – з сьогоднішнього дня будеш спати у кухоньці. На ніч я там натоплю грубку. Біля дітей буду я, поки всі здорові. І дай боже, щоб були здоровенькі весь сезон і все життя.

Потім взяв купу дитячої одежі, яку жінка збиралася прати вночі, поніс у кухню, де спочатку трохи простирнув, а потім поставив у виварці викип'ячувати.

Коли вернувся, жінка дрімала на збитій ним короткуватій канапі. Діти явно збиралися рюмсати. Одягнувши обох, повів помагати батькові кормити курочок. Потім, роздивившись по хазяйству, поставив опару на хліб. Зробив ревізію продовольчим запасам. У наявності новиною були дві середні рибини, які явно занесла Вівдя, бо більше ніхто з рибалок не брав у нього скло у борг. Та свіже сало, пристойні шматки. Вирішив, що то від Чумаків, бо їхав вчора до своєї словарні та чув, як хрюкав, а потім

верещав їх кабан. Денні температури помітно спали, то пора і свиней колоти. Віддали за товар салом, бо герцогиня попросила. М'ясне, то курка, то заєць, в домі були. Брава нетель, від зурочення названа "Шерепа", отелиться аж у березні. Молоко ж від кози нахильцем випивали діти, тому вершків та коров'ячого масла годі було чекати. Зрозуміло, жирів у домі не вистачало. Засолив сало, лишивши такий собі кусень свіжого на сьогоднішні-завтрашні потрави. Потопив на смалець згорток свинячого жиру, що виявився серед сала.

Зварив пшоняний куліш, запік рибу. Потім обережно, щоб по можливості не кришити, вийняв кістки з риби та покормив дітей. Напоїв узваром з учорашнім чи й позавчорашнім печивом на меду. Наповнене до половини горнятко поширювало неповторний аромат дикого меду і стояло на полиці. Неясно, від кого і за що. Було стандартним. Такі міняв по четвергам, коли, за рішенням сільського голови у куточку велетенського майдану йшов щотижневий ярмарок, Йосип Величко, один з трьох гончарів села. Наш герцог (таке простецьке життя мабуть вимагає ставити це слово у лапки, але не буду) згадав, що він вже їв ці пряники, але, зайнятий державними справами, не звернув уваги. То якісь розрахунки Лізи, бо якби це стосувалось його гешефтів, та вона обов'язково б роз'яснила.

По обіді, помітно посвіжівши, Ліза піднялась і сказала: "Всеволодко, надмірне ледарство теж нікому не принесло здоров'я, як і перевантаження", швиденько перекусила та перехопила домашні роботи. Це було якраз вчасно, він відправився до школи. Спав погано. З вечора довго хникала Уля, серед ночі Оря звав маму і ніяк не погоджувався з тим, що поряд батько і все. – Ненька солодко спить і ти спи, як мама, козаче, – умовляв князь його. Почав розказувати казку про цю негідницю, брехливу і несправедливу козу-дерезу – не слухає. Хоч іди у кухоньку та підіймай жінку.

Ну від безвихідності почав іспанську казочку про те, як різні звірятка женихалися до тарганочки Мартини:

—Habia una vez una cucarachita muy bonita que vivia en el campo. Sus ojos eran negros y su piel morena. Todo el mundo la llamaba la Cucarachita Martina... (Була якось дуже гарнесенька тарганочка, що жила у сільській місцевості. У неї були темні очі та смаглява шкіра. Усі-усі звали її тарганочка Мартіна ...) Дитя замовчало, невірне місячне освітлення вихопило здивовані оченята малого хлопчини, що вслухався у мелодику іншої мови. Через мить він вже спав, притиснувши кулачка до лоба.

— Ну, Оресте, поліглотом будеш, — подумав князь, уже якось безпам'ятно добрався до тапчану і проснувся, коли жінка здоїла козу, у сінях тишком поставила молоко, перелите у глечик та почала потихеньку скликати курей: ципу-ципу. Але нахабні гуси, що похватали вже своє, полізли, розганяючи молодих курочок, до харчу. Ото жінчине сердите "гиля-гиля" князя й розбудило. Трійко спали ще. Всеволод глухо стукнув відрами, взяв у ліву руку коромисло та відправився за край городу по воду. Йти було слизько і він пообіцяв собі по прохолоді завезти каміння і прокласти доріжки по двору і до води. Вертаючись до садиби, через план побачив сусідку, яка з порожніми цеберками та у червоному халатику, перетятому на осиній талії, йшла вниз, до ручаю.

Спочатку чемно кивнула головою, але як князь другий раз на неї поглянув, то, кинувши на плечі коромисло з відрами, зробила рух, наче в'яже хустку під підборіддям.

— Щоб ти здоровенька була, — подумав Всеволод, — це ж ти мені дошкуляєш тим, що використовую жіночий інвентар. Вседно буду, так легше.

17.

Осіню 1701 року Всеволод забив першого власноруч вирощеного кабана. Забив звичайно кум Микола (хрестив Данька), Всеволод кабанця хіба що за ногу держав. Але з'явилась власна свинина. Справи на гуті пішли зовсім на краще. Скло виходило добрим, платили і продуктами і грошима, одні хазяї нарешті склили добудовані добрі оселі, інші переставляли неякісне скло на сараї, для дому закупали нове, прозоре. То з харчами герцоги не бідували, маючи ясні всім джерела достатку. Але це ж своє! Сало! Та й солонина.

Бувший піратський бриг, перейменований на "Апостол Хома", що ходив чартерними рейсами понад узбережжям англійських та французьких колоній, князь наказав готувати до трансатлантичного переходу. Поки що корабель стояв у бухті біля єдиного причалу, видаючи замовлення на товари та викачуючи з економіки острова останні монети. Якби князь був прибічником меркантилізму, то схопився б за голову по причині наростаючої бідності населення. Але будучи твердим прибічником Адама Сміта він бачив простий та на диво якісний продукт на полях, у садах, на виноградниках, ремісники не ремствували на відсутність замовлення, розгорнута форма обміну була ще не непідіймно розгорнутою і якщо шевцеві не потрібні були гарбузи, то швидко встановлювалась якась Докія, якій потрібно було для лікування дітей гарбузове насіння, а швець їй щось завинив.

Хоча на зовнішньому ринку князівство нічого не заробляло, його посіви нарешті дозволяли не жити значну частину року із збирання дикоросів, полювання та рибалки. Бо й дичини помітно зменшилось.

Але все одно, князеві той зовнішній ринок модних речей був у печінках. Волів би майже натуральне господарство, бо єдине, у чому мав потребу - щоби народ український плодився і розмножувався. Не оповісник прогресу князь, а лише виразник волелюбного етносу, що хоче хоч так постати як історичне явище. Але община вже наїлась досхочу абсолютного ізоляціонізму і забажала бути трішечки серед людства. Тому треба було на це зважати та виводити проміжне сальдо.

Першопочаткового народу з 900 поселенців було вже понад тисячі вісімсот. Правда, здебільшого дрібного. Але на Пантеоні лежало десь сорок воїнів, на цвинтарі - десяток п'яничок та стільки ж жіночок після пологів, десятка три померлих немовлят. Другий заїзд колоністів (з народженими) вже складав десь три тисячі чоловік. Головною відміною після їх приїзду було те, що з'явились середні вікові категорії, між двадцяти двох річними і більше батьками та чотирирічними і менше дітьми. М'який субтропічний клімат з відсутністю зимніх та літніх температурних піків дозволяв в основному виходжувати майже всіх народжених. Подарунків типу холери ніхто ще не завозив. От такий демографічний розклад. Для князя - просто ідеальний. Тих, все-таки,

українців він сюди привіз.

18

1702. У князя був гарно зроблений дім. Ба, хороми! Палац!

Після того, як пірати висміяли його халупу, сказавши, що скунси погребують жити у такій норі, община їх же задіяла разом з кращими майстрами-будівельниками на зведенні герцогського палацу. Керувала побудовою герцогиня, гроші пішли з орендної плати за корабель, якісь пенязі дав князь з гути, знайшлося щось і з господарських оборотів жінки, в які Всеволод ніколи не вникав. А в основному будувалось на народному ентузіазмі. Колись який-небудь дослідник напише "примусовою працею". Але їй-бо ентузіазм після щойно отриманої перемоги таки був.

У офіційних залах для оздоблення були використані: ясно-зелений антигоритовий серпентиніт (такий герцог бачив по комп'ютеру в одному з приміщень Пенсільванського університету); сірувато-синій сієніт; чорне габро у залі, де по традиції походилися траурні і подібні церемонії. Ці зали так і називалися — по каменю оздоблення. Зовнішнє лицювання плацу – сірі і білі мармури, академічну строгість яких розбавляють яскраві кольорами мармуровані вапняки. Це було все, що дали гори. Приміщення, призначені для повсякденного життя були оштукатурені та побілені, або вапном, або крейдою.

Палац стояв не в ряду, а дещо у стороні від поселення. Правда і тут земля була напрочуд родюча. Князь же ледарюга не хронічно, а епізодично (діагноз його сіроокої рути-м'яти єдиної). Тому перед від'їздом, третім (і як каже історія, останнім) спеціальним завозом колоністів на молодому коникові потихеньку зорав величенький город біля палацу (якийсь там римський імператор саджав же капусту!), поле під наяву жито-пшеницю, не забув і традиційні для герцога поля кукурудзи і сорго. Хвалю, звичайно, герцога, але всі віники у герцогстві на той час були його виробництва. Як там, у попередньому світі: "Фірма віників не в'яже, фірма робить домовини".

Але сіяли вони й старий город. Якщо були довгі справи на селі, то зупинялися у старій землянці, вона була у жилову стані.

Жила у палаці ще одна жінка з дітьми, бо чоловік, збудував новий дім і на радостях, розваливши землянку, запив. Пляшку шукав зі скіпкою у темряві, чи що, запалив нову добру хату. Прокинувшись, жінка вихопила на обидві руки дітей, вискочила у двір, наказала сидіти і не ворухитись. Побігла у дім і витягла чоловіка, що задихнувся, не вижив, попутно потягнувши дівчинку, що майже підійшла до дверей, звідки вже гнало полум'ям. Погорільця дружила з жінкою герцога на ґрунті любові до в'язання. От Ліза і взяла Горпину-вдовичку з діточками до себе.

У землянці жила жіночка, яку чоловік по-п'яні бив смертним боєм, то священик провів сепарацію (щось на зразок роз'єднання без розлучення). Герцогиня і надала їй притулок. Чоловік вже неодноразово приходив, тверезий, тихий та гладко виголений, просив повернутись. Ця Устина говорила йому, що повернеться рівно за рік від початку сепарації, як сказано отцем Онуфрієм. Герцогині ж довірилась, що навіть приголубила його подалі від дітей, щоб не микався на кожну спідницю, що шелестить мимо. Казала,

що ще місяці зо три хотіла би побути подалі, бо синці вже пройшли, а налупцьований поперек ще дає взнаки. На цьому етапі політичної інформації про події у князівстві Всеволод, не стримавшись, чмихнув. Сюди б оскаженілих від гендерності некрасивих баб останніх десятиліть його попереднього життя. Задавили би жирною масою бідну Устю за таке приниження їх клятого гендеру. Але ж зараз дике Середньовіччя, з радістю подумав Всеволод, то буде несвоєчасним будь-яке втручання герцога у події.

Грошки, що отримувались будівельниками та дорожниками були витрачені їх жінками на різний товар, що везли кораблі з Європи до англійських колоній та завернули до острів'ян. Завернули до Атлантиди непрошені, але ж герцогство не Японія, то у князя не вистачило душевних сил відвадити їх. Ех, сюди б мікадо чи камікадзе, як там вони звуться, з країни сонця, що встає. Врешті-решт вийшло не так і погано, бо у селах різко побільшало не тільки жіночих дрібниць, а й реманенту, інструменту та оснастки, які герцог таки забув привезти.

Задоволені торгом голландці пообіцяли показатись і у наступному рейсі.

20

1702. Мимо князя прошкандибав Петро, чорновусий інвалід, хлопець, який ніяк собі не міг знайти потрібне сусідам і посильне ремесло, тільки займався, як усі, домашнім господарством, а у нього — найбільша сім'я на острові. Густокоса, чорноброва кароока Наталка подарувала йому двічі по дві дитини, здорових і гарненьких, але як на князя, трохи циганкуватих. Тут продуктові подачки не годяться, треба щось системне. Роздуми привели князя до ідеї, що пора у герцогстві починати епоху просвіти. До елітної групи були приєднані педагогічні курси, де у Всеволода вчилися покалічені воїни, які на його погляд, могли бути викладачами. Таких знайшлося двадцять чотири людини. По схильностям він поділив їх на дві спеціалізації — гуманітарії та природно-технічні.

Найперші, хто познайомились з українською абеткою, були двоє граверів по міді. Текст букваря разом з малюнками був гравійовано на мідних листах форматом приблизно А4.

Читанка і Граматика були набрані. Літери вийшли десь 16 кеглю, князь безпощадно вертав літери, що не відповідали середньому. Після невдач та дослідів друк став чистий і з рівномірною окрасою. Тираж був 12 екземплярів, три художники дали свої ілюстрації, для кожної книжки оргінільні.

Перебравши і оцінивши потенційні можливості наших інвалідів, — професор він, чи ні, — Всеволод вибрав додатково одинадцять найбільш метикуватих, найстаршому з яких було 22 роки. Ще вибрав з хлопчаків віку 8-13, найбільш тямовитих та приєднав основних осіб острівної верхівки. З останніми було найважче, але князь, не заморочуючись психологією, попросив учитися кожного наодинці крижаним тоном, який не передбачав відмови. Звичайно, це був початок лікнепу (ліквідація неписьменності, тотальне навчання населення грамоті та письму).

Але потрібні були модерні абетка та правила письма. Не заморочуючись, князь на основі кирилиці, яку вивчав у школі і використовував все перше життя, склав буквар,

читанку і граматику. Віршики поривався давати про листячко, про сонечко, про людяність. Приказки, веснянки, казочки. Ні, Всеволод не ліз до людей з національною свідомістю. Рано. Хай будуть несвідомо українцями.

Ні, Сашко Завірюха не був тоді народним співцем, а був спокійним курсантом, який більш любив географію, чим віршування. Його знаменита поема "Становлення. Битва перша", яку проходять зараз у гімназіях імперії, графства та у герцогстві, була написана років десять по тому. А цикл сонетів... Та ну, краще гляньте у підручник, розділ "Виникнення оригінальної літератури Островів і континентальних імперії та королівства". Спочатку Всеволод організував типографію, де випустив Новий Завіт та з паралельним перекладом отця Онуфрія з церковнослов'янської. І з безпощадною правкою архаїзмів герцогом. Потім також гарнесенько віддрукували й "Начальну читанку" та "Граматику", пізніше — "Географія та історія світу". В останній було повно неточностей, але по дрібницям. Приїхавши у Францію, герцог добряче її відкоригував, то друге видання було цілком пристойне і за змістом. Взагалі, поліграфія була однією з найбільш освоєних князем ремесел, коли той у першому житті подумки конструював українську державу середньовіччя.

Хлопцям-курсантам Всеволод чітко сказав, що вчить їх для того, аби вони навчили всіх дорослих князівства та були вчителями молоді у школі, що будується. Коли була добра погода, ліцеїсти вчилися де завгодно, хоч біля копиць сіна. Перипатетики, та й годі. У сезон дощів – збирались у Палаці Мусонів. Тоді йшли письмові роботи та математичні вправи. Вчив Всеволод їх десь вісім місяців, а потім розпорядився, щоб кожен підданий князівства навчився читати і писати. Врешті-решт це рішення саботували до половини жінок і не менше чверті чоловіків. Герцог пропустив це мимо очей, платили ж потроху вчителям всі. Рівень продуктивних сил острова поки не потребував тотальної грамотності. А інваліди, що стали вчителями, трохи вирівнялись у своєму добробуті. Школу для багато чисельних діточок, що потихеньку підростали, герцог планував безплатною і збирався накласти шкільний податок на чотири яточки, що торгували спиртним та тютюном у селі.

Тяглової сили не вистачало, то бички не йшли одразу на відкорм та під ніж, як це було у 21 столітті. Вони уникали сумної долі по молодості йти на м'ясо та ставати яловичиною. Перетворившись у результаті нехитрої операції з бичків на воликів, ставали потужними волами у ярмі. На вулицях почалося постійне звучання "цоб-цоб" (повертай наліво), цабе-цабе (звертай направо), а найчастіше, звичайно, "цоб-цабе" (ідіть прямо). Завбачливі українці не вірили у тишу і волів тримали ще й тому, що неповоротких круторогих не конфіскують у армію, якщо скінчиться тихе життя.

У порт підійшла невеличка військова ескадра із Франції. Моряки вийшли на берег, де підприємлива частина поселян розгорнула яточки з крамом, домопеченими наїдками, самогоном із буряка та ін. Монопольку на алкоголь герцог не ввів, заборонив лише робити спиртне із винограду.

Адмірал передав Всеволоду доходи з його маєтків, куди менші від звичайного. Щось треба робити з тамтешнім майном. Також передав лист із міністерства, де

запропонували налагодити зв'язки з іншими французькими колоніями. Адмірал навіть запропонував зробити візити у складі ескадри. На таке нівелювання, прирівнювання до дійсно французької Канади чи Луїзіани герцог був подумки не згодний, то відповів, що треба ґрунтовно підготуватись до візитів. Ніхто не заперечував, то раннім вечором ескадра підняла вітрила, а Всеволод почав згадувати політичну карту Америки на цей рік.

Малярі вже дорозписували Палац мусонів. Єлизавета, у своїй звичайній манері працювати "тихою сапою", відібрала чотири найталановитіших художниці (Три висвітились книжними мініатюрами, одна – розписом собору) та пред'явила главі держави ескізи. Заморочений справами Всеволод відмахнувся, про що зараз жалів. То пішов по приміщенням. Герцог звернув увагу на велику картину у залі скарг та прохань. Під картиною був підпис. Він підійшов ближче і вичитав "Марія Магдалина, що збирається купатися". На полотні дівчина була ще тільки біля води. Волосся, взяте на кінський хвіст, а не розпущене, за звичаєм художників, що не хочуть лаятись з аскетами та ховають ним зовнішні статеві ознаки дівчат, а люди з надто запальним темпераментом, домальовуючи у свідомості того, що їй близько нема на картині (це їм дається побіжно, бо ж звичних латок тканини ніде не видно) таки сприймають це мало не за "ню".

Дівчина стоїть повернена на три чверті до глядача, вона тільки-но спробувала воду, що якраз скраплює з ступні. Вода явно зимна. Та і вся картина зроблена в холодних ранньосвітанкових тонах. Жорстокий єгипетський бог, палаюче світило Середземного моря, яке тільки невіглас може сплутати з життєдайним Ярилом Дніпровських слов'ян, ще не розпекло до млості і нестями узбережні пагорби, але записане і проглядається у генетичному коді довгуватих та вузьких лез жорсткої трави, ребром якої у дитинстві можна було порізатись. Але це якщо і справді провести тим ребром травички по зап'ястю чи ребру долоньки. А так, декілька травинок, причавлені, виглядають з-під лівої ноги Марії. Ще вони розсипані там-сям по не дуже й піщаному, скоріше каменистому, біляводдю, пляжем яке Всеволод би остерігся назвати.

З точки зору чоловіка, фігурка Магдалини довершена, контраст між талією та нижнім і верхнім обхватом навіть трохи більший, ніж проклятий за старості герцога всіма феміністками світу стандарт 90-60-90. У палаці нікого не було, щоб витовкмачити князеву поведінку на який-небудь свій лад, тому він продовжував розглядати картину.

Якщо одягнути цю фігуру у якесь пристойне франко-італійське шмаття, то буде вилита чи то Бріджит Бардо, чи то Джина Лоллобриджида. Князю стало жарко. Що, ще один попаданець? Білявка, але волосся можуть бути крашеними. Помітив відтінок шкіри та волосу у пахві лівої руки, піднятої для балансування, чи що, які сказали, що це аж ніяк не середньо земно морська раса, а абсолютно нордичний тип краси.

Але ж найдревніша жіноча професія Магдалини повинна була відбитись на її тілі. Бо слабосилі власники денаріїв усіляко травмують груди і все тіло коханки, що тимчасово знаходиться у їх оренді, щоб доповнити своє основне півторахвилинне задоволення, щоб "відбити кошти".

Що ще? Не перелякано-ховаючий вигін тіла, а спокійне розуміння своєї жіночої сили і можливостей випромінювала ця постать. Можна було зробити чіткий висновок, що вона вже була в чоловічих обіймах. Але їх по життю було не так і багато, як підсвідомо вважають всі читачі древньої легенди, зачаровані самим визнанням Магдалини хвойдою.

Професор згадав дитинство, коли навчався у технікумі, мама розказала, що молоду сусідку по вулиці п'яну хлопці привезли на полуторці та поклали у теплу пилюку липневої вулиці, а вона, згорнувшись калачиком, продовжувала спати. Піввулиці ходило на неї дивитись, поки не прибігли батьки, обтрусили та повели додому.

Через двадцять років Всеволод приїхав з свого першого інституту, де почав викладати після університету, мати знов почала розказувати ту ж саму історію.

- Мамо, - сказав він, - це ж було давненько. А як же зараз?

Мати, що здається слово в слово збиралась повторити давнє повідомлення, наче отямились і, помовчавши, сказала:

- Та вона вже років двадцять, як заміжня, двоє дівчаток вчать у тому ж технікумі, де й ти колись вчився.

Тобто патріархальне суспільство вішає ярлики з одного разу і назавжди. У всякому випадку непристойне ремесло ще не забило природну самоповагу і внутрішню єдність цієї натури. З острахом перевів герцог погляд на лице цього жіночого портрету. Але ні келарової сталі Єлизавети, ні млості біологічно сильної і не розуміючої, чому вона повинна бути одна, самки - його полюбовниці (як же герцог подумки зобидив розумненьку, проворну і хазяйновиту жіночку!) Але ж очі тої вміють промовляти "забудь про головний мозок. Віддайся спинному, іди до мене, поширювати і продовжувати свій рід, як всі двостатеві".

Всеволод посміхнувся намальованому. Картина не є соромітним досьє на непристойну поведінку одного можновладця.

А що ж воно є, полотно у Айстровому (якщо за розписом стін) Серпентинітовим (за оздобленням), Скарг та прохань (за призначенням) залі Палацу Мусонів? І раптом зрозумів: статурою і обличчям це ж Ганна, найкрасивіша жіночка його міні-країни, проблема усіх ближніх і дальніх своїх сусідок, бо неймовірно красива і одна.

Жіночка на картині задивилась на досить дальній вітрильник, що із вранішнім бризом під наповненими вітрилами пішов у відкрите море. Корабель здається торговий і судячи з осадки, завантажений, мабуть товарами Палестинського узбережжя. В очах ніби Марії Магдалини явне передчуття і бажання дороги, що поведе її до свого ідеалу. Вона скоріш усього після своєї недостойної роботи прийшла просто капітально відмитись. Ні, вона точно не прийшла зробити ритуальне омовіння від блуду, бо у всій постаті, як це дико не звучить, нема ні каплі сорому. Є ледь помітна втома і відчуття чесно зробленої роботи, за яку отримані гроші. Це що, апофеоз проституції?

Оглянувши залу, Всеволод продовжив роздуми. Здається, тут не так вже і на поверхні проста ідея: самоповага — основа жінки, людини, не поважаючи себе не зможе без гонористості чи підлабузництва поважати інших. Але ж все-таки цього

замало, щоб повісити полотно у Айстровому залі Палацу Мусонів, який боготворять його піддані.

—Так, — мало не вигукнув П'яст, — еврика чи евридіка, що там волав Аристотель. Наші молодиці щасливо цвітуть на радість собі, чоловікам і дітям. Наче роками вранішньою россою вмивалися біля татка та неньки, а не пройшли цупкі руки людоловів, ясир з зв'язаними руками та нагаями по спині, Кафу, масні та липкі лапи работорговців, сльози недолі, сльози неволі. Вони не відмолили, не відідрали від себе гірке і недостойне минуле, вони його просто відкинули, єдиним ментом проваливши у небуття.

Марія йде до свого Месії, щоб відпочити душею. Молодички наші прийшли, знайшли свій Едем, їх небокрай безхмарний і не включає те, що є за горизонтом. Розуміння, що все на Землі, цьому електроні Всесвіту, є тлін та суєта, прийде набагато пізніше. Не до всіх, що добре, бо терпка гіркота буття неможлива як основа державотворення. Цвіти, Атлантидо!

Біля палацу Ліза возилась з малюками, бо згодилась з сусідами на принцип сам — три, тобто день доглядати дітей чотирьох сімей і три дні займатись іншими роботами. Мамці прибігали тільки кормити грудничків.

Побачивши Всеволода, вона махнула рукою, просячи підійти.

— Княже, — сказала вона, качаючи малюка на лівій руці та гладячи по голівці рознюнене дівчатко правою, — як звучить девіз вашої гилки роду?

— *Scire sequencing et unitatis propositi* [Послідовність та єдність цілей, лат.], — здивовано відповів Всеволод.

— Там малярки розписують гербову залу. Ескізи я зробила. У них з латиною не дуже, то скажи і напиши цей девіз і взагалі передивись всі зображення та написи.

Навесні затіяли громадський посів конопель та льону. Підняли окреме поле та засіяли насінням, яке Всеволод привіз, але досі не обнародував. Льон мав незвичні помаранчеві пиляки. Хлопці якось попхалися туди, бігали по квітучим коноплям та льону голі, на світанку, щоб зібрати пилок та обережно зняти його ножами з тіла. Потім, спантеличені, донесли громаді, що коноплі "якісь не такі", бо при курінні ніякого сп'яніння не було. Ось що значить попрацювати над вибором сорту. Повисмикували плоскінь з конопель. І далі за технологією. Серед зими з конопель вже мали парусину, канати і грубу тканину на плащі. Діти, на яких не напасешся імпоротної тканини, бо не менше чотирьох у кожній сім'ї, почали фігувати у домотканому, льняному та внесли струміль якогось благополуччя у поточний вуличний образ поселян.

1703. Колись було взялись за промислове видобування солі. Але далі розмов справа не пішла. Потім мішки з сіллю знайшли на піратському кораблі та поділили як трофей. З'їли більше ніж за рік і повернулись до первісної практики. Сіль добувалася слободжанами дуже примітивно — збирались двоє, зрідка троє на узбережжя, брали казан, свій чи позичали та варили ропу — концентровану морську сіль. Сухої солі у селі знов не було. Виходило довго, весь час висіла загроза пожарів від необережності та

безсистемності. З оглядкою на це наново спроектували, обговорили і почали будувати солеварню. До проекту приєднались майже всі ті, хто не мав постійного неаграрного промислу. Ідея та її втілення були такі: знайшли обширну рівну прибережну ділянку, що заливалась океаном при максимальному припливі десь на метр, відділили насипом чи то греблею від океану, поставили на греблі дерев'яні шлюзи чи заслінки, що піднімались уверх у пазах. Потім при найнижчій точці відпливу, коли скинулась вода, перекрили її подальше надходження. Ще не присохлу землю, глину, твань, гравій вивозили на одноколісних тачках, по прокладеним дошкам геть з солеварні, роблячи довкола неї обваловку від дощової води з острова.

Відбили стрічку в одну шосту заливної території найдальшою від океану стороною. Зробили гать, але не таку вже потужну, як від моря і звичайно, систему перекриття потоку води. Потім поділили на сім більших ставків первинного випаровування та сім — випаровування ропи. Тим часом понизили більше ніж на метр дно дальніх від моря ставків концентрованої солі — щоб пересолена вода із великих ставків самотоком йшла туди. Одним словом, був цілий Біломорканал, тільки вільною волею учасників. Добре, що герцог тих, хто вважає "краще три дні не їсти, аби з печі не злізти", полишив у Старому Світі. Скло на час створення солеварні вже не було рідкістю у селі, то Солеварня, взявши кредит, закупила його поки на два ставка і швиденько вставила у рами, на яких були й незасклені, відносно невеличкі отвори. Дві рами ставились невисоким шатром, з довгих боків яких були дерев'яні доріжки для проходу. Практично киплячий у такій оранжереї розсіл легко віддає парою воду і через кватирки. Щодо дощу, то Солеварня буде функціонувати у Сухий сезон, та і скільки там води попаде у ропу через незначні отвори з облямівою.

На відкриття прийшли всі. Співали пісень, пили настойку з лісових ягід. Герцог потихеньку фіксував, кого можна було спросити, щоб скласти пісенник Островів. І коли час знайдеться на писемну освіту дорослих людей? Піврічний лікнеп – це ж ніщо. Пора мабуть відірвати погляд від коренів трави та підняти його до неба. Монополію отця Онуфрія на духовне життя пора порушити.

Але свято продовжувалось. Сільська старшина легко погасила пару конфліктів, затятих зіткнень не було.

Саме в цей час герцог в загальному розібрався з флорою островів. На їх піщаних ґрунтах ростуть змішані соснове-дубові ліси. На сухих домінують сосни: болотна, ладанна, короткохвойна. На вологих — сосни поступаються головним місцем дубу голому, пошковому, миртовому, серповидному і катальпі.

Дубові ліси стають вічнозеленими на червоноземі у більш-менш захищених від океанічних вітрів місцинах. Підлісок в цих дібровах також часто буває вічнозеленим, це невисокі і дуже поширені свічкове дерево та дика маслина. Є також кілька вічнозелених видів вересових, падуб і кущові пальми Сереноа. Ендемічні популяції юки і кактуса (опунції) процвітають на спекотному сонці на відкритих площах біля піщаних пляжів.

Коли у передгір'ї герцог раптом побачив відоме з дитинства дерево, він забувся,

зірвався і прочитав віршика.

Листок тополі,

Зелене дзеркало.

Небо задивляється у нього

На свою висоту.

(Д. Чередниченко)

— Пане Всеволоде, ви віршуєте? – в два голоси та здивовано спитали ковалі, що шукали корисні копалини разом з ним.

— Та ні, не пам'ятаю, де й почув, — відповів, схаменувшись, той.

Заплава головної річки головного острова має з однієї сторони гори, з іншої – ряд прибережних височин, які відсікають потік від близького океану та призводять до того, що той довго тече продовж острова, поки знаходить сідловину, через яку і впадає у солону воду. Долина покрита травою. На цій великій леваді укри й поставили слободу. Біля нього герцог і завершив свою дендрологічну та геологічну експедицію.

1704. Модерний корабель за піратські гроші замовили у Бостоні. Підрихтувати бриг "Апостол Фома" взялися у Плімуті. Єлизавета ввела разовий обов'язковий збір для завезення колоністів на третій острів. Кошти сконцентрували без ексцесів.

Набагато раніше завершення капремонту новий корабель князівства "Чигирин", пішов у Акадію, завантажився хутром і з декількома нашими негоціантами, бувшими шинкарями чи торговцями милом і сіллю, розторгувавши дрібниці з Канади у князівстві та прихопивши герцога, пішов у Європу.

Ладний продукт бостонських корабелів під жовто-блакитним прапором зчинив переполох на рейді Гавру, вирішили, що це прапор якоїсь австрійської провінції чи то польського воєводства. Розібравшись, герцог вирішив додати біля древка досить широку вертикальну малинову полосу із державного прапора. Такого поєднання кольорів ні з чим на морі вже не сплутати.

Ще одне антипольське повстання на у Волинському воєводстві було придушене. Схоплено живими і не дуже пораненими десь півтори тисячі бузувірів – схизматиків (серйозно поранених добили), які не розуміли, що переможні шаблі шляхти тільки що повернули Польщі Поділля і Брацлавщину, а скоро ліквідують усі наслідки Потопу. Після того, як відшмагали нагаями та відправили до своїх панів тих, хто плазував у ногах переможців, лишилось біля двох тисяч, що дивились спідлоба і мовчали. Затюкані теслі з не повстанців готували гострі та високі коли, керівництво прискіпливо їх рахувало, щоб катування було загальним і одномоментним, справило враження на ціле воєводство, бо були сигнали про ще один можливий бунт.

Раптом показався невеликий загін турків і турок на славетне для них ім'я Осман (це була його охорона) запропонував цілком пристойні гроші за шість сотень полонених, потрібних йому як гребці на торгових галерах.

Швидко домовились про остаточну ціну і товмач почав опитувати бранців, задаючи часто дуже дивні питання: про віру, мову, збройні навички, сім'ю, що сіяв у полі сам у

житті і таке ж інше, явно не потрібне для галерника. Якось не так перебрав полонених і відібрав оті 600 хлопців. Пани виділили до Балти охорону і раптом зрозуміли, що засобів катування вже цілком вистачає. Почувши їх радісний гомін, молодий товмач раптом заточився і одвернувся, похилившись на акацію. Один з молодих, відібраних повстанців клявся потім, що бачив сльози на очах драгомана.

Погнали їх на південь, але по дорозі, на диво, нормально кормили, орендували у селах вози, на яких кожен міг за перехід посидіти, строго по черзі. Нечисленних прихворівших везли на власних возах охороні. Найняті візники-подоляни були ще приголомшені зміною підданства, переходом від турецької особистої волі із сплатою значного податку "на невірних" до старих польських хазяїв з панщиною. А щодо релігії, то покатоличена шляхта відносилась до "схизматиків" ненабагато краще, ніж мусульманська Порта. Біля Могилева польську охорону замінили турецькою, саме турецькою, а не молдовською. Змінили кайдани. Нові були помітно легші. У Акермані їх дійсно посадили веслярами на галери, які везли зерно, сплавлене по Дністру, у Францію, порт Марсель.

На чотирьох галерах з парусами пройшли Чорне, Мармурове, Егейське море, Архіпелаг, та пішли на Сицилію і Сардинію, острови Іспанської корони, союзниці Франції у поточній війни за іспанську спадщину. Після розвантаження взяли всякі товари у порт Кадіс на південному клаптику Атлантичного узбережжя Іспанії. З Кадесу, між іншим, відправлявся до Америки Христофор Колумб. Вся команда галер була наче із слов'ян, але рішуче боролися проти будь-яких проявів непокори.

Заколисані таким поводженням – добрі умови існування та залізний нагляд, бранці, працюючи на веслах, стихли, спокійно чекаючи майбутнього. У Кадісі їх пересадили, не розковуючи, на французькі кораблі. Команда каторг, слов'яни — босняки, хазяйнувавши задругою, отримавши дзвінкою монетою за невірних, подякували Аллаху, купили маврів на місцевому невільничому ринку, дістали з трюму справжні кайдани та, поновивши нагаї, повернули додому.

Повстанцям же було об'явлено, що вони куплені герцогом Всеволодом, будуть відвезені у Вест-Індію, та стануть вільними його підданими. Хто цього хоче — негайно буде складати присягу на вірність новій короні. Хто засумнівається – буде якась подоба Січі, стануть козаками.

Але зафрахтованим для цього кораблям на чолі з незмінним "Фомою" прийшлося довго добиратись з Кадісу до Островів.

Як тільки зарипіли вози, та брякаючи кайданами пішли з очей закуплені бранці, товмач із зятятого турка раптом перетворився на пристойного шляхтича, поїхав до нечисленних українських сіл пана Всеволода П'яста, де його розпізнали як хазяїна, відібрав десь півсотню хлопів, бажаючих і охороняти пана, псевдо-товмача і їхати у його американські землі. Та почав згідно списку (опитував же псевдо-галерників про близьких), шукати жінок, наречених, просто тих, на кого куплені бранці кидали око, та й сказали дивному збавителю від смерті. Забраній охороні заявив, що за морем катастрофічно не вистачає жінок і треба привезти пару сотень. Він таки набрав і

викупив ту пару сотень дружин та подруг псевдо-галерників, про які казав. Більше не було можливості — ті загинули, ті навіть не хотіли чути про чоловіка, який назвав їх найбільш бажаними, а більшість просто не знайшов.

Ще сотню відібрав та викупив із вдовичок повсталих, що згодні були покинути підрослих діточок на батьків та податись в Америку.

Нарешті зусюди були відібрані десь більше семисот жінок, по можливості повністю включаючи тих, чиї близькі вже тирлувалися в океані. Кораблі зафрахтували у Курляндії, доволі дешево. А відсутність у команд досвіду океанічного плавання компенсувалось багаторазовими рейсами по Балтиці і Північному морю. Пішли напругу, помітно південніше шляху Джона Кабота. Вітри гнали флотилію як по замовленню і океан перетнули у рекордний термін.

Дівчата томились на березі третього острова, чекаючи кораблі, на яких, як їм сказали, приїдуть їх суджені.

Їм нап'яли шатри, що називаються "Палатки", їм видали посуд, кролів, кози, вже підрослих качат і гусенят, те та се. Спочатку вони мало не щогодинне дивились на море, через півтора місяці, коли княгиня знову завернула на Дівчачий острів (він і зараз так називається), ніхто навіть не вийшов до причалу. Він теж був сам не свій, бо кораблі були повинні прийти щонайпізніше місяць назад.

Але князь не міг оставити поселення у стані психологічного паралічу. Тому, діждавшись коли народ збереться на богослужіння отця Онуфрія, який приїхав з ним, і терпляче переждавши потребу, наказав саджати літню картоплю, інші овочі, маючі на бригу згружені разом з посадочним матеріалом граблі та лопати. Сказав що він їх на волю ще не відпускав і відпустить тільки заміжніх, а поки вони повинні негайно кожна скопати город не менше сорока його кроків у ширину та вісімдесяти у довжину. Потім взяв чотири кілка, побудував єгипетський трикутник з вірьовки та розставив кілки на стандартній ділянці. Сказав, що мотатись туди-сюди не буде, але якщо ті, що підвозять продовольство, скажуть, що робота іде мляво, то приїду з дебелими тітками і ті, хто погано працює, отримають по спині і нижче доброю та гнучкою заокеанською лозинякою. Рибалки, що займались постачанням, було посміхнулись, але князь люто глянув на них, то вони одразу посмутнішали.

Коли "Апостол" вже відплив, князь знов наказав попихам на палубі, щоб пильнували і жонатих кобелів на острів не допускали і роботу дівчат контролювали усерйоз, бо якщо вони будуть ледарювати, то невідомо що натворять від невизначеності. Нарешті ще через місяць показались кораблі, обшарпані штормами, але з усіма живими людьми. Щоправда вони добряче під'їли те, що везли. Але князь їх мало не поховав, тому залюбки забув, що свій запас вони проїли дорогою.

Із привезеного жінка взяла нетель, двох поросятко і возилась з ними, відпоюючи козячим молоком, також придивилась та взяла породистого гусака та дві гуски. Всеволод взяв булану кобилку. Біля палацу поставив конюшню, а на порядній відстані, почав ставити хлів для свиней, більш капітальний, ніж біля землянки. Підучився сам і найняв людей, приміщення виходили доволі пристойними.

Не здумавши, різні двори раптом стали сватами. Залишки грошей були використанні на облаштування нових поселень та додані до заощаджень капітана Сильвестра, бо у нього щось не склалось із євреями з Нового Амстердаму щодо позики. То третій корабель був у змішаній, державно-приватній власності. Налагоджування стосунків із новопоселенцями (світ герцогства раптом став багатополярним і не простим) замкнуло було увагу населення на острови. Самі острови нарешті (все було ніколи) були оконтурені і отримали офіційну назву за подібністю на мапі. Найбільший острів був названий "Заєць", другий - "Копито", третій "Лагуна". Але не поталанило лагуні, бо народним поголосом третій острів перейменували у "Дівчачий". Герцог нишком поміняв і в документах. Четвертий, за проханням індіанців був названий "Самі", що наче означає "острів в океані"

Потім отець Онуфрій охрип вінчаючи молодят у новому столичному храмі на головному острові, біля трста молодих сімей були закріплені за трьох сотнями найбільш успішними сім'ями головного острова для адресного налагоджування господарства. Повискакували заміж і більшість воєнних вдовичок. Взяла приймака і красуня Ганна, добившись від Онуфрія розторгнення шлюбу.

Нарешті, більше десятка хлопців уподобали індіанок і у племені з'явилося потужне лобі переселенців. На круг, лишилось десь півсотні незаміжніх дівчат та чотириста чоловіків.

Останні зібрали козацьке коло, вимагали, щоб і князь з'явився. Гарячі голови закричали, що найбільше європейек на Кубі і треба туди десантуватись. Князь меланхолійно подумав, що зробить з островами Ескоріал після таких подій. Коли люди трошки накричалися, князь у виступі сказав, що йому треба невеличке професійне військо, не ополчення, де жінка реве на шиї воїна, а діти цупко тримаються за його шаровари, а вільні козаки, здатні довго діяти у відриві від свого коша. Коло абсолютно згодилось з такою постановкою питання, швидко створило Подільську січ, розбилося на три курені:

Брацлавський, Вінницький та Гайсинський. Від села Дівочі Шатри (потім - просто Шатри) кіш поставили щонайдалі і заборонили під страхом лютої кари появу жінок на коші. Після переговорів у Палаці мусонів була визначена територія січових вольностей (півострова) та провіантне і збройне довольство війська.

Але все це було здебільшого на папері. Яка там, господи, люта смерть. В дійсності козаки почали виконувати функції поліції на Островах, поступово пережилися і влилися в загальне населення. Єдиний випадок захоплення англійського корсара, про який мова йтиме далі, зробив частину їх фінансовою елітою Островів. Козацьке містечко використовувалось як арсенал, для перетримки затриманих до того як по суду князя поселян штрафували чи шмагали.

1705 рік. Сім'я втекла з Палацу і була у домі точніше у землянці, з якої Устя давно відправилася до свого чоловіка. Бурдей їм слугував наче дачею. Кабиця біля нього складалася із літньої печі та плити посеред двору. Бо тутешнє літо місяці чотири не дозволяло нічого варити, пекти чи жарити у приміщенні.

Біля неї, під навісом була організована ціла мануфактура. Привезені жінкою на возі кавуни різалися та вичавлювалися руками у ночви. Це робили Ліза та Устя. Орест з ваганів черпав сік у відро, лив у найбільший у домі казан, який кипів на плиті та періодично помішував сік, що уварювався до кавунового меду. Данько явно не управлявся з підтриманням вогню в плиті і Орест, якому більше подобалася посада кочегара, вже сердито поглядав на брата. Роли змінилися і робота пішла жвавіше, поки не спалили весь хмиз. Та й час був вже пізній. Зробили та розлили по величеньким макітрам. Не досить уварений другий казан нардеку гарно накрили від мух, не вкисне до завтра. Яка-неяка прохолода вночі є.

Ще до зорі Всеволод запряг коней у гарбу, якою перевозили соломі або кураї та дрімаючи на подібному возі, поїхав у ліс за хмизом. Ліс вже прокинувся, гуатіні, у чорній шапочці з лазуровою спинкою, та (на відміну від кубинських токороро) з патріотичним жовтим кольором тулуба і ніжок, пурхали мало не на кожному дереві. Гарнуні. Їх давно об'явили національною пташкою герцогства і заборонили чіпати будь-яким чином.

Напилявши, наламавши і нарубавши палива, якого наклав повну гарбу, пов'язав, щоби не розтрусити через решітки по дорозі. Кручений хмиз не укладався щільно, то ціла гора його не перевантажила коней. Вдома, задавши корму коням (хоча вони пощипали травичку в лісі), почав рубати цурпалки для плити.

Жінка вже завдала корму свиням та птиці по зав'язку, інші ж кавунячі вижимки та корки роздала подругам, як тим, які раніше варили вже бекмес та підкидували відходи на корм Лізиним тваринам, так і тим, хто тільки збирався варити той нардек. (не плутайте, бекмес – це добре уварений сироп із винограду, кавунів, інших ягід та фруктів, а нардек – тільки кавунний). Цукру у князівстві не знали, медові пасіки в лісі були не чисельними, то тавро одного чотирьох бортників, що взялися і познаходили дупла з бджолами у околиці, на розумній відстані від села (реально – маже до гір) дозволяло їм продавати бджолиний мед втридорога. Тому нардек, як солодке, варили всі. За другий день П'ясти закінчили всю партію кавунів.

Але на порі були й помідори. Системи закатки овочів у Атлантиді звичайно не було. Поки стояла скажена жара, помідори в'ялили на осонні. Використали всі достатньо покати дахи у обійсті: стодоли, конюшні, корівника (називався так, але був і свинарником, і цапів там тримали) та курятником (знову ж там були в різні роки і в різних комбінаціях кури, качки, індики, одного року навіть цесарки), навіс від сонця та дощу над літнім столом. І покотилось знову життя – буття: палац — державні справи, дім – пастораль селян-однодворців. Наче на відрубках при Столипіні. "Господи, хто б мене і мою мікродержаву не захищає, не відгорни омофора свого", вже на повному серйозі молився Всеволод.

1705. У лютому отелилась Зірка, дочка Шерепи. Вже надвечір показалися ніжки телятка. Старший, зрозумівши що щось важливе твориться у корівнику ліз туди настільки настирливо, що мати сказала:

- Там телиться корівка. Приведе мале телятко. Хлопчикам це розглядати

необов'язково.

- А кому обов'язково?
- Ну хіба ще дівчаткам. І то коли підростуть.
- А тато піде дивитись?
- Діждешся. Он у твого хресного у кузні гупають. Аж тут земля здригається.

У надвечір'я, погомонівши з дітьми та уклавши все трійко, герцогиня про щось було замріялась, потім сказала

- Знаєш чим ти мені допомагаєш бороти думки, що я погано зробила, розірвавши обітницю, дану Ісусу. Тим, що ти повний аскет, не п'єш, не куриш...

- У постелі тільки місіонерську позу використовую, - наче влад підказав Всеволод. Жінка по-дівочому плеснула аж малиновим рум'янцем та стиснула коліна: "Ах ти, паливода..." Ніби як замахнулася.

- Пора вже і черговій ляльці, - подумав Всеволод, та схопив половинку на руки. Поборюкавшись для порядку, та притислась губами десь біля його вуха. Очіпок, шелеснувши, впав на підлогу.

1705. Час йшов. Від патріархального домострою суверенам приходилось потихеньку відмовлятися. Постійні багатомісячні відлучки герцога, наростаюча зайнятість державними справами Єлизавети при малих дітях поступово привело до формування челяді, харчі вже брали у перевірених постачальників двору. На традиційних ділянках у полі працювали вже наймити. Але ні герцогський почет, ні обслуга по заведенню не допускалась до сільського дому. Там князі силувалися бути просто сусідами. Звиклими і звичними для всіх. Щоправда, корови та кози були передані самим хазяйновитім подругам Лізи на догляд і поставку молочки. Птиця ще була, але тому, що діти дуже полюбляли готувати птичок, усі троє, то зазвичай хтось та біг ранесенько "до курника". Зрідка, зрідка, якщо всі княжата було дружно заспали ранок, про що казала няня-гувернантка, або була надто бридка погода (такою її об'являв конюший), то, тримаючи марку, мати швиденько перевдягалася та йшла порядкувати у стару садибу.

1706. Починаючи з нового 1706 року князь жив життям рядового багатодітного поселенця, бездумно крутився з ранку до вечора по господі. Все, що тільки можна, у державних справах, він відклав на пару років, бо розумів, що жінка у свої матримоніальних планах пішла на друге і останнє коло. У січні народилася Олена.

1706. У грудні народилася Ліза-молодша. Няню у сім'ю вже прийшлося брати на постійній основі. У дитячих хворобах, підігрітих пляшечках з молоком та роботі в конюшні, корівнику, полі йшов час. У селі вгасали чоловічі посиденьки, йшов найважчий період багатодітної сім'ї - коли дітей - майже бажаний комплект, старші вже зійшли з рук, але ще не помічники по вихованню молодших і тим більш - по господарству.

18

1707. В храмі вся козацька старшина поклялась, що не будуть чіпати законслухняних підданих будь-якої країни. Потім козацькі чайки вийшли в Саргасове море.

Одягнені і озброєні козаки були під іспанців і французів, при атаці повинні були мовчати. Тільки ті, що добре знали іспанську або французьку могли щось шуміти на цих мовах. Всеволод всіляко намагався відвести підозру у піратстві від Островів. Та й не хотілось повертати здобуте Іспанії. Для маленької Атлантиди, як думав герцог-пірат, ці грошики були більш потрібні.

Корсарська шхуна-бриг "Зеленоока Мері" йшов тільки під парусами грот-мачти. Ранок ще розвиднявся, коли марсовий, позіхаючи, забрався на своє місце. Черговий, помічник капітана, вже розглядав сірий горизонт через підзорну трубу. Йому вчувався який дивний плескіт, але ніяких водних тварин поблизу не було. Вони, разом ще з одним корсаром захопили вчора галеон з сріблом, який ураган відкинув від своєї ескадри. Потім, більш-менш справедливо рознесли срібло по обом кораблям, перебили команду галеона, його запалити та розійшлись у протилежні сторони. Раптом марсовий помітив, що хвилі рухаються напереріз кораблеві, впоперек іншим хвилям, якісь стояли, наче намальовані. І в той момент, коли він заволав "Тривога! Абордаж!" , з шести чайок злетіли маскувальні лахи, абордажні кішки з двох найближчих вп'ялася у борт шхуни-брига і атакуючі полізли на "Зеленооку Мері". Інші чотири швидко гребли до корабля та прикривали вогнем абордажників.

Чотири шлюпки, які перевантажили срібло, вже зникали на горизонті, а сотня нападаючих наче бавилась. Розв'язала декількох піратів і наказала їм дуже поганою англійською віднести порох біля гармат, назад, у трюм. Потім – зняти стерна та паруса.

– Зараз накажуть зняти ремінці з штанів, та викинути у море, – з огидою думав капітан, якого не розв'язали.

Ці насмішкуваті дії не витримав один з матросів і кинувся на ворога. Негайно був застрелений. Коли, знов зв'язавши усіх, нападаючи відчалили, капітан сказав, оглядаючи палубу:

– Якби мені було трохи нудно і якби треба було пограбувати рідного брата, то я так би і зробив. Вони під іспанців працюють, але кастильці жорстокі. Це хтось інший.

– Господь на їх стороні, – сказав прив'язаний неподалік матрос. – Вітер стихнув. Поки розв'яжемося, і ці зникнуть з горизонту. А тих, що повезли дорогоцінності, вже й зараз не видно.

Таким чином, злодій у злодія шапку вкрав. За вимогою герцога всі, хто приймав участь у грабуванні награбованого, дали клятву на Біблії, що по ніколи не будуть приймати участь у морських татьбах, але вимолили в нього, щоб він же мав право знімати цю клятву.

1707. У листопаді 1707 року народився Всеволод Молодший. Лишивши п'ятірку дітей на челядь у палаці, Всеволод сів в бідарку і помчав на Ремісників 6. Здала розрізнув, що стовп диму із мокрого хмизу підіймається саме над їх обійстям. Стиснулось серце. Біля двору крутилось трійка тинейджерів-хлопчаків, які здала помітивши упряж, шаснули у різні сторони. Прив'язавши тремтячими руками кобилку за спинку лавочки за садибою, влетів у двір. Чадило-палало курище. Колом круг нього

п'ятеро жінок, кращі подруги Лізи і, зрозуміло, його куми. Босі, довгі спідниці прадавнього кольору зеленого моху. Розпущене волосся охоплюють такі ж широкі стрічки. Більше нічого. Навіть хрестиків. Невеликі кошики з лозової верби. В них – жито. По черзі кидають горстки того в вогонь и просять:

– Допоможи, Цицо!

Раптом почулось наче кувікання дитини. Всі завмерли. Вискочила з червоним хрестом на білому молоденька помічниця акушерки. Крикнула на весь двір:

– Хлопчик! Здоровий! Мати у нормі!

Потім, стішившись, накинулась на жінок:

– Геть з двору! До своїх грудничків! Язичниці, нав'ї нещасні. Не стидайте герцога. Не побачите княжича аж до хрестин.

Дивлячись на омиту і принесену дитину, Ліза осміхнулась звичайним усміхом матері, яка знає, що всі люди: святі та грішні, князі і холопи – це лише часточки, що відрізали від таких, як вона. Сказала: "Цей хлопчик – остання дитина. Більше не зможу."

– Так, – погодився герцог, – ти дійшла до межі. Вигодовувати дитину наймемо іншу, ще одну няню. Років за чотири оклигаєш.

– Ти ж казав ще пару місяців назад, що я – квітуча жінка.

– Лізо, навіть під страхом смерті ти не відмовилась би від своєї матримоніальної установки – шестірко. То вже надихав як міг.

– А зараз нахились, я тебе поцілую, та забирайся, бо я зморилась і вже засинаю.

Доля срібла з "Мері" була така. Сорок три чоловіки-скоробагатії поступово стали власниками різних виробництв Островів, зробивши їх з нуля, а потім створили Національний банк Атлантиди, де мали 49,9% капіталу (51,1% були державні кошти). Сорок чотири людини прогуляли свої кошти (це ще треба зуміти, нікуди не виїжджаючи з пуританських Островів) і у 1712 році попросили Всеволода позбавити їх клятви у частині морського піратства, що той і зробив.

Жоден з скоробагатіїв не спився і не загинув на момент позбавлення клятви. Це настільки вразило Всеволода, що він носився з ідеєю, що всі островітяни знаходяться під ковпаком центру системного розвитку паралельних світів. Але події швидко розвіяли таке враження.

Під видом надходжень з французьких маєтків Всеволода, його половина здобичі, ці великі гроші були використані:

- на цивільний лист — утримання монаршої сім'ї та розбудову і утримання палацу;
- на будівництво двох храмів;
- на утримання міністрів і фінансування міністерської діяльності;
- на соціальний захист;
- на побудову у Голландії двох кораблів.
- на пошук металевих руд на всіх островах.

З цього часу князь почав обробляти свої поля найманою працею. Жінка теж почала

платити за пригляд дітей та худоби.

Бо часи первісної демократії явно завершувались. Ніякою силою не можна герцогської сім'ї було впоратись із домашнім хазяйством при необхідності розбиратись з усіма процесам, що розгортались на Островах. І у Палаці, і у стайні, навіть у корівнику, не кажучи вже про гуту, працювали наймити. Була прачка, повар. На основні сезонні роботи також наймали: на оранку, на посів, на жнива чи збір урожаю, на забій худоби тощо. Якщо у подальшому на домашніх роботах будуть згадуватись здебільшого самі П'ясти, то це тому, що це книга про генезу герцогства, а значить і про правлячу династію.

Кульмінацією тогочасних перетворень було введення козацької охорони палацу, після того, як глумої ночі четверо п'яних поселян прийшли вияснити щось законне, але таке, що потерпіло б і пару днів. Переполошили дітей і жінці здалося, що це якийсь переворот. Герцог поклав прохачів спати у дальньому приміщенні, сказавши, що як вони трохи відпочинуть, то почне розбиратись. Вранці, очунявши, вони тихенько втекли. Днем він їх знайшов, і наче все в режимі, розібрався в справі. Але селищний голова і кошовий отаман сказали, що лихий призвід — людям заохота. І поставили цілодобову варту.

1708. У повному броньованому захисті біля плацу билися двоє. Що це за гладіаторські ігри? Шабля черкнула по боку, людина повернулася. Жінка! Обидві – дівчата. В мить розпізнавання він рвонув без пам'яті вперед і заволав "Перестаньте!" Навіть абстрактна можливість одночасно втратити обох, кого князь любить у цьому світі, щоб він запаралелився, довела того до нестями. Його коханка, з-за якої прийшлося спати у конюшні, щиро йому посміхнулася. У лівому оці законної затанцювали бісенята. Інсценувала і перевірила. Не пройшов він царську ревізію. Бо тільки дітлахам, що стояли на віддалі, було незрозуміло, що серце щемить за обох.

Дарина вже більше двох років як щезла з усіх його горизонтів. І це в маленькій слободі, що проглядається наскрізь з найменшого пагорба. Виходить, вона, майже одразу після їх роману, збігла заміж на другий острів. Отямившись, Всеволод пішов, куди йшов і не бачив, як знявши кіраси і інші лаштунки, обійнявшись, ревма ревли дві молодиці. Плакали про те, що не можуть бути підлими, про те, що одна – Афіна, наче виточена з немислимої тут легованої сталі, утілення державності, навіть у найінтимнішому сексуальному пориві, а інша – Цица – трохи непристойна українська богиня життя, жіночого щастя. Хлипали про те, що нема рішення їх протистоянню, хіба що взаємне знищення. Бо до смерті не простить Всеволод тій, що залишиться в живих.

1708. – Слухай, Всеволоде! Ти чому саме мене надивав у жони? Невже серед принцес Європи не знайшов такої, щоб також була у відчайдушній ситуації, але щоб їй не переламувати свого мислення і походження при створенні твоєї держави.

Всеволод здригнувся, безпомилково відчуваючи якусь небезпеку у цьому, загалом теоретичному питанні. Ліза кормила дитину, він гострив косу. Серпи він так і заборонив, попри супротив людності, пішовши на цей раз на принцип. Він був рішуче проти цієї малопродуктивної допотопної технології. Гостріння брусом мало що дало і

він подумував вийти у хазяйський двір за домом та відтягнути молотком полотно коси на металевому зубці, вбитому у викопаний пен ь і тоді вже вигострювати лезо литовки.

- Знаєш, Єлизавето, в Україні інколи ставили стерегти коней знатних конокрадів. Яких не вбили, бо не попалися, сторожити коней. Ніхто краще за них не знав про звички крадіїв.

- Дуже вигадливо і недостовірно. Для зав'язавших - спокуса, для невинуватих - ідеальна нагода. А щось інше?

- Можливо я так реалізував і переборов якусь підсвідому залежність від Москви, - обережно припустив він, чітко зафіксувавши "зав'язавших", як свій черговий внесок у лексику Лізи.

Розклепуючи полотно, герцог мимохідь глянув на Ореста, який із відомим, майже фарфоровим виробом місцевих гончарів прямував до дуже потрібного місця.

- Вже шестірко, - на автоматі подумав герцог і раптом, втративши координацію, врізав по обідку. Коса обурено задзеленчала. - Це ж її, Лізи завдання по життю - три хлопчики, три дівчинки і всі живі. А потім?

20

1708. Був звичайний інформаційно — церемоніальний візит морських офіцерів республіки Генуя з Італії, надзвичайна рідкість у цих водах. Герцог пробував витиснути максимум інформації про стан економіки і політику дожив цієї старовинної талласократії. Чергова ж війна поряд їхньої республіки. Але навіть на побутово-життєвому рівні вони майже нічого не знали, із здоров'ям команди було все гаразд, бо терпляче відстояли сорок днів на Карантинному острові - біля третього острова.

Раптом вони попросили прийняти, на їх погляд, трохи дивний подарунок від голови магістрату охорони здоров'я їхньої країни (так герцог зрозумів неясну іспанську капітана). Зацікавившись, взявши слово що це не благородні метали, бо нащо короні дорогоцінні подарунки, що можуть ввести у спокусу підданих, герцогиня надала дозвіл. На розчарування Єлизавети, це були одинадцять саджанців плодкових дерев і до нього - пакет, на якому французькою було виведено "Порядок посадки дерев та догляду за ними". Герцогу здалось, що одиночне плавання його у цьому паралельному світі завершується. Зацікавленість, неспокій, здивування і навіть безпорадність бризнула з його очей. Зчитавши це з обличчя того, герцогиня стираючим рухом провела по підлокітнику трону.

Вкрай прискіплива і довга інструкція здається була димовою завісою для поскриптіму. Переписавши його для роздумів, князь негайно спалив цей заключний листочок. Переклад з французької (італійські вкраплення - на мові оригіналу:

Государ! Cristoforo Colombo зробив величезну справу для іспанської корони і для всього людства. Але, боже ж мій, як мало для республіки, де він народився і де вперше піднявся на палубу. Ні, поодиноці, сім'ями роботящі, легкі на вдачу жителі del bel paese là dove 'l sì suona (Країни, де наше "sì" так солодко бринить! Данте Аліг'єрі. Божественна комедія. Пекло. Пісня 33. Строчка 80) будуть прийняті, здається в усіх колоніях Нового Світу, віддаючи свій рід, свою кров на посилення народів, що

закріпилися там. Ми зондували ґрунт на предмет створення обособленої колонії італійців перед католицькими королями Іспанії, Франції, Португалії, забувши Бога та стид, пробували випросити у протестантів з Нідерландів, але ніхто не хоче відродження колоній Генуї. У нас навіть були колонії у Монтекастро (зараз – Акерман) і вверх по Дністру. Ми знаємо, що Ви з Речі Посполитої, а це зовсім близько до неї. Ряд знатних сімейств звертається до вас з проханням допомогти заснувати генуезьку, а може й загальноіталійську колонію. Stefano Onorato Ferretti і підпис.

Так, – подумав великий князь, – посаджу я на удільне князівство когось з синів. Як тільки щось буде намічатись, передам хлопця під регентство найвпливовіших італійців, що переселяться сюди. Але створити і авторитетний Сенат. Тоді будуть їхати і з республік і з монархій апеннінського чобота. Якщо і полаюсь з австрійським Леопольдом першим, бо буду відбирати у нього підданих, то мій сюзерен, король-сонце буде радий до нестями. А перекид втікачів забезпечить Генуя. Не така вона вже й пропаша, десяток кораблів знайде. А у Білгороді-Дністровському князь навіть був.

Нью-Васюки сяяли у душі князя новорічними вогнями і він не намагався їх погасити. Наукова фантастика інколи має право перевернутися в химерне фентезі.

Якщо у першому акті сценічної драми на стіні висить рушниця, то у п'ятому вона повинна вистрелити; якщо у першому акті життя на стіні висить рушниця, то у п'ятому вона може бути викинута як проржавілий, не підлягаючий ремонту, мотлох. То цей, італійський проект спочатку відкладався на десятиліття, а потім... Ну збережемо інтригу, не будемо казати, хто з одинадцяти причетних вбивця.

Розторгувавши усяку італійську всячину, корабель пішов під загрузку тютюном у Північну Кароліну. Республіка Генуя, маючи секретний договір з Францією, формально була нейтральною. У хаосі війни королеви Анни шхуна завантажилася там гарним тютюном для солдатів обох воюючих сторін та благополучно добралася до Генуї (звичайно, герцог взнав про це значно пізніше).

А через чотири дні з бухти повідомили, що на рейді судно. Французький торговий корабель.

– Ну не монастир, не монастир, а ... прохідний двір, – чортихався Всеволод. – Війни королеви Анни на вас нема, або взагалі війни за іспанський спадок.

Корабель привіз практично одних хлопців, яких відправив агент герцога у Речі Посполитій. У супровідному листі було написано, що шукати майстрів, знаючих рудну справу, особливо видобуток і плавлення міді у країні, де військо Карла Шведського воює з військом Петра Московського наче на своїй землі, а військо Августа Саксонського, що і є законним королем Речі Посполитої з саксонсько-німецькою брутальністю веде себе так, наче на окупованій землі, дуже складно. Попадались слов'яни-рудознавці з Сілезії, а більшість – німці.

Почав питати людей, нарешті знаючи сказали, що православні русини, які відають як плавити мідь, можуть бути тільки на Мараморщіні. Помчав у Молдавське князівство, відносно швидко домовився з людьми і купив у бояр цих два десятки спеціалістів та до них жінок і дітей три десятка. Інакше не погоджувалися їхати на край світу. Відвіз їх

подаді від війни у сільце недалекоких нейтральних австрійських володінь.

Тим часом військо Карла попалило села біля Луцька на Волині. Вернувшись із лісів, де ховалися, люди знайшли лише стилі головешки. То князі Четвертинські продали мені молоді сім'ї безхатченків, півтори сотні, зовсім задешево. Та ще взяв міцних хлопів, добряче перебраних згідно ваших інструкцій і згодних їхати на будь-який край світу. Заплатив у Марселі за перевезення, гроші всі вийшли. Буду знаходитись у маєточку, в Анжу, який Ви мені подарували. Чекаю розпоряджень.

Кіндрат.

Кораблі не ставали на карантин, спочатку семафорили прапорцями навчені цій справі хлопці-рудознавці, потім висадили на вказаний острів під віддаленим наглядом москитного флоту герцогства дві сотні нових поселенців, затарились водою на третьому острові (у архіпелазі чотири тільки великих острови) і у масках, рукавичках та спецодязі наші рибалки передали їм харчі. Після цього пішли завантажуватись до берегів віце-королівства Нової Іспанії. Ви скажете, що там заборонена торгівля не те, що з іноземними державами, а навіть із іншими мадридськими колоніями. Так. Але...

Досить стати недалеко від берега та декілька разів вистрелити з гармати строго періодично, як з'являться пара човнів з яких розпитають, що привезли, чим збираються завантажуватись і вістка полетить до всіх контрабандистів Мексиканської затоки. У колонії заборонялось вирощування льону, конопель, винограду, то вироби з подібної сировини, починаючи з звичайнісіньких льняних простирадл чи скатертин, в Мехіко були в три-чотири разі дорожчі, ніж у Європі.

Підпускаючи ближче, чим на гарматний постріл по одній шлюпці на корабель та погрожуючи гарматним вогнем, якщо віддалік маячило більше трьох шлюпок, за пару днів можна було вигідно розторгуватись й закупитись, потім дати декілька пострілів по баркасній флотилії, що вже зібралась з візитом, не бажаючи випускати багатеньких купців. Можна випадково і потопити якусь посудину, Ескоріал все одно не пред'явить Версалью цих нещасних. Та підіймати вітрила, бо нечисленний флот берегової охорони звичайно показувався після третього дня. Війна, розвиваючись далі, паралізувала будь-яку охорону узбережжя іспанських колоній. Але здається весь торговий флот метрополії (не плутаємося – метрополія для укрів – Франція) став корсарами і крутився біля Англії, на Каналі чи у Північному морі, то контрабандистів за океаном зменшилось.

21

1708. Орест вже днями грався з меншими дітьми, грався уміло та самозабутньо. Був добротним старшим братом. Це полегшило життя усім, починаючи від найнятих няньок. З останніми були проблеми, бо бездітних дівчат чи жінок на острові було обмаль і дорослим приходилось постійно підключатись до виховання, щоб нянечки не розрахувались та не пішли.

1709. Десять у середині року Всеволод сформулював свою доктрину примноження українського народу. Медичний аспект:

1. Проста стерильність, стерильність і ще раз стерильність пологів та життя людей

взагалі. Надзвичайна увага до дитячих хвороб.

2 Розробка вакцини і масове щеплення від віспи.

3. Знищення платтяних та інших вошей. Антитифозна вакцина.

4. Боротьба з холерою оральною регідрацією. Термін заушний, але означає пиття розчину, що містить воду, певні солі, харчову соду та сахарозу.

Всім здоров'ям людським хай займаються медики. Герцог буде тримати на контролі означене.

Соціальний аспект: вільні люди на вільній землі.

- Одним словом, Хрущов був кукурузник, а я - вшивник. Воші у чупринах школяриків буду шукати. - подумав Всеволод, перечитавши тези. - Господи, не дай показати перед народом свою заангажованість. Бо будеш блазнем, хай не гороховим, але, скажімо, кип'яченим. Звичайно треба мити руки перед їжею та споживати тільки кип'ячену воду. Але буденно, без афектації. Діяти щодо гігієни тільки через адміністрацію, лікарів, школу.

1709. Гроші від "Мері", зменшені необхідністю фінансувати імміграцію, навіть при строгій економії, розтали. Всеволод відправив на гуту-зимівник дітей, перевів на казармений стан і розташував там же три чверті городових козаків. Єлизавета у Коронному залі Палацу Мусонів обнародувала Постанову Уряду, де:

А) вводилися податки;

Б) термін "поселяни" замінювався на "піддані";

В) церква відокремлювалась від держави і фінансувати її повинні були самі прихожани;

Г) освіта населення повинна бути світською та ін.

Як це не дивно, більшістю населення зміни були сприйняті, як перехід від чогось може й хорошого, але лякливо-незрозумілого, до звичайного, нормального. Загалом обійшлося.

22

1710 рік. Два наступні роки укри сиділи тихо, десь там гамселили і Іспанію і Францію, але Атлантиду ніхто не чіпав. То "Хома" і "Чигирин" крутились довкола островів на каботажі, море патрулювалось чайками. Люди вже відбудували нові добрі хати, служби. Врожай 1710 року був такий, що держава просила не здавати продподаток до нового року тих хазяїв, у кого були якісні житниці. І почала будувати нові потужності для зберігання зерна. Для людини 21 століття немислимо, але за цілий рік на Острови, у герцогство ніхто не прибув і ніхто нікуди не поїхав.

1711рік. У кінці квітня Тарас Лимаренко приніс прекрасний переклад з французької байок Лафотена. Хлопцю щойно виповнилось п'ятнадцять. Сирота. Батько загинув при абордажі піратського бригу. Відправивши хлопця з обіцянкою до завтра перечитати і прийняти рішення, Всеволод декілька разів протер очі, вичитав принесене. Талан він і в Новому світі талант. Тільки не забовкати, не захарчувати його. Типографія надрукувала п'ятсот екземплярів, немислимий тираж. З гарними ілюстраціями. Укри розкупили для дітей за півроку. У тому ж році декілька віршиків та

три вірші Лимаренка було включено у читанки для школи.

На початку травня якраз зацвіли жовто-гарячі місцеві маки. Чотири пелюстки повністю розкритого їх суцвіття були віялоподібні. Низ у чашечці квітки — більш темного апельсинового кольору. У квітки багато тичинок, плоский рожевий обідок в підставі зав'язі. Здається повністю відкривається тільки в сонячні дні. Всеволод, кинувши вивчати квітку, забажав набрати букет. Але коли брав третю квітку, побачив, що з першої вже злетіли всі пелюстки.

- Що ж, ціліше будете, - подумав та й пішов сапати политу розсаду помідорів. - Дівчата не позривають на вінки.

У жовтні була перекладена з іспанської та поставлена на сцені у залі Зимових зібрань Палацу Мусонів п'єса Фелікса-Лопе де Вєга-і-Карпіо "Фуенте овехуна" (Овеча криниця). Колоністи, старше покоління, й не помітили, як стали живою історією для молоді. То троє хлопчаків, кожний в силу свого таланту, переклали цю п'єсу, в якій побачили аналог боротьби укрів з піратами. Але всі три переклади були прозою. То, обговоривши ситуацію, вони занесли тексти до Тараса, який зробив на цій основі поетичний варіант, та за звичкою, показав його мені.

Пісень, музики у селі ніколи не бракувало. Співали доярки, видоюючи кози, а потім корови, грали на сопілках підпаски біля череди, грали на кобзах дядьки, при погоді на причілках на завалинках співали молоді матусі-сусідки, люляючи малят. Грали ще й на запозичених у французів скрипці і лютні. На релігійні свята всі культурні заходи йшли біля центру культу - тобто біля церкви. Ця всюдність мабуть привела до того, що у тексті повісті пісні, музика, танці не згадуються, як надто тривіальна обставина.

Але п'єса ввела людей в якийсь інший світ, тому мала приголомшливий ефект. Герцог зображав короля дона Фернандо, а Ліза — королеву донью Ізабеллу. Всеволод пам'ятав, що прості люди зазвичай переносять чесноти і вади героїв драм на виконавців ролей і тому з задоволенням грав дона Фернандо - ідеального за своїм характером монарха. Потім почали ставити і нові твори.

Первістки Атлантиди, корінні укри, народжені на цій землі, цього літа якось одразу змушнілі, дівчатка завітнули віднині юністю. Орест вже наздогнав ростом батька, хоча був помітно вужче у плечах. Це був перший рік, коли на покосах перестали зустрічатися жінки та дівчата з косами. Тільки з граблями. Все викосила інша стать. Ця велелюдність навіть налякала попаданця.

- Як перед кривавою війною, або мором, - зайшло у голову. - Треба ввести і наземне патрулювання. Крім морського. Негайно пристріляти всю зброю.

Якби попаданець не знав історії Середньовіччя, то давно б уже засвітився, посилаючи кораблі на розвідку та вияснення, які події сталися у світі. Післязнання скращувало чекання. Але навіть Всеволоду було інколи моторошно від пустельності океанічних горизонтів.

1712. І тільки у 1712 році показався похідний стрій французької ескадри Кассара. В якій були: а) лінійні кораблі "Нептун" (72 гармати), "Темерер" (50), "Рубі" (56), "Парфе"

(40), "Весталій посвящених" (40); б) флейти "Принс де Фріз" (16), "Медюз" (16) і "Алігр" (16); в) Кайку постачання "Анн" і "Марі". З ними він відплив до берегів Америки з метою розорити колонії англійців, голландців і португальців.

На кораблях ескадри перебували 3000 матросів і 1200 солдатів. За ним ув'язались 48 чаек запорожців з 2400 козаками на борту. Це було безумство, але не більше, чим у 21 столітті одна дівчина йшла довкола світу на допотопній шлюпці. На чайках було 238 фальконетів. Чайки були зроблені у Бретані. Хитрі чи простосердечні, але запорожці іменували Кассара тільки адміралом. Той сприйняв неочікуване поповнення як органічну частину ескадри. Коли раптом упав штиль, що загрожувало тривалою стоянкою, то, флотилія чайок, що мали весла, потягнула вітрильний флот. Побачивши, що кораблі досить прудко, вузлів десять — дванадцять, йдуть вперед, капітан розпорядився періодично змінювати гребців чайок солдатами, які байдикували на борту вітрильників. Ненавчені, ті давали десь вузлів вісім, але справа була нехитра і до кінця штилю гребли майже як козаки. Для всієї армади перехід був благополучним.

На прохання герцога, ескадра короткочасно зупинилась на третьому острові, біля будівель городових козаків, що стояли досить ізольовано. Тогочасна Франція голодувала і князь віддав матросам всі надлишкові зернові з державних запасів, що для майже семитисячної армії було наче вепрові шротина. Може дещо більше. Але як неочікуване доповнення до раціону справило відмінне політичне враження. Три дні вони були у водах герцогства і практично три доби не чисельні водяні млини країни мололи борошно для ескадри.

А найголовніше з головного тут – прибули запорожці, підтримані в переміщенні емісарами герцога. Дві тисячі чотириста козаків. Для тутешніх, новосвітських воєн – легіон, хмара. За письмом резидента, загорівшись ідеєю, козаки вклали у переміщення з України в Новий Світ щонайменше втричі більше, ніж дали емісари князя. То значить з'явилися практично самопливом в усіх сенсах. Були заставлені всі маєтки Всеволода у Франції, але люди були тут. Герцог не дуже збирався до козаків. Бо точно знав, що не допустить стільки їх далі ізольованого куточка на третьому острові. Наказав поставити там ще наметів. Всі, хто контактував з людьми ескадри були у масках та рукавичках. Всеволод дрижав за свою оранжерею-інкубатор з декілька тисячами малюків найніжнішого віку.

Запорожці передали, що хочуть присягнути на вірність князеві і народу герцогства. Тому треба було виготовити клейноди: булаву, бунчук, 12 перначів для курінних, каламар та військову печатку. Єлизавета керувала виготовленням регалій, князь утрясав ритуал вступу у підданство та писав свій виступ.

– А як же Олешки, – не втримавшись, запитав герцог кошового при зустрічі та негайно пожалкував, бо обличчя того стало як у здивованого, і трохи переляканого хлопчика.

– Правду кажуть, княже, що ти посланець господній і все знаєш наперед, – оговтавшись, сказав отаман. – Я домовився з Гіреєм, а з кошем Малашевич цілком впорається.

-Значить тут найбільш антимосковська частина Війська, а Іван Олексійович з ставшим більш проросійським кошем ще швидше перейде у російське підданство, - подумав герцог. - Ну і нехай.

У промові він сказав, що вольною волею козаки прийшли у ці землі і вступають у підданство, то й керуватись будуть як вільний народ, князь буде забезпечувати кіш продовольством, а одяг та зброю хай шукають самі. Далі вибачився, що нема входу у стольне поселення. Бо там стільки дітлахів, на одного батька до восьми.

- І всі живі,— спитав хтось недовіжливо.

- Бог дав, - сказав священик війська, один з трьох, що були у головному населеному пункті острова.

- Хай ростуть здоровенькі, - сказав кошовий отаман. І у відповідній речі сказав, що після війни зупиняться десь на континенті. Не хочуть островів. Шабля дасть землю, або на ній, або під...

- Зібрався, а не кажи останнього слова, - перебив його військовий писар. Виборемо і річку і Великий луг біля неї. Але де б ми не були, при потребі прийдемо і захистимо ці острови, звідки повинно піти українство, завіт дніпрового, київського слов'янства на ці дальні землі.

- Ну що ж, - спитав молодий хвацький джура, вуса якого ще тільки означились, - і за нареченою не можна приїжджати? У скільки років тут дівчат можна заміж брати?

- Можна, посидиш сорок днів на Карантинному острівці та у село, — сказала Єлизавета, і будь ласка. А заміж - у 16 років.

- Ні, - сказав кошовий. Наша сила - у раптовості. Так що відкладай женихання, Грицю.

Князівство, не плануючі, відправило більше сотні поселян та городових козаків до Костя. Народна ініціатива, ото лихо. Остап Нечуйвітер, призвідник, на віче, зібраному з приводу появи ескадри сказав:

- Ти, княже, завше на віче казав, що ми піддані власною волею, а не твоїм силуванням. То ми й прийняли рішення виплигнути з цього теплого непитущого болота, бо набридло впинатись, мотати жили та кумкати про врожай, погоду і діточок. Діти наші підтягнулися вже, жінки здорові і самі доведуть їх до ладу. Понесемо славу і гонор князівства через весь світ. Щоб наша хоробрість відбивала у ворогів династії П'ястів бажання навіть глянути не так у ваш бік.

- Ну що ж, ви добрі наші піддані, і є, і будете, як я зрозумів. Діти ваші підтягнулися серединка-наполовинку, то і громада і князь допоможе їх зовсім підняти. Господарство у вас налагоджене, то це буде відносно неважко. Тоді з богом. Живи Атлантидо! - завершив герцог.

— Цвіти, Атлантидо!!! - ревнула площа.

1712. Грицько оглянув нараду. Кошовий Кость Гордієнко, військовий писар Тарас Тетеря, обозний, генеральний суддя, дванадцять курінних отаманів, правда він попався під руку і замінив свого курінного, бо того трясла лихоманка. Набравшись рішучості,

він спитав:

- За що будемо воювати, панове-товариші? За наповнення власних гаманців?

Від такої нечемності джури нараду заціпеніло. Нарешті командир глухівців зреагував:

- Ну та й що.

- Негоже, не можна мамону визнавати символом. Це хіба що може бути попутною задачею. За українство, за династію П'ястів, що його захищають, - сказав, підіймаючи голову від паперів, Генеральний писар, який єдиний сидів за столом і уважно вчитував якусь грамоту, писану, як здалося Грицеві, іспанською.

- Це взагалі. Конкретно - треба набрати золота, - продовжив він, - не просадити його на Тортусі та купити землю на континентах у Іспанії або Португалії, після війни вони будуть голодні на гроші, то отдадуть дуже дешево. Посадити когось князем із Всеволодовичів і допомогти населити землі гречкосіями та хліборобами, не такими розбишаками, як ми.

- Тяхтій якийсь цей князь. Тільки видом сановитий. Може республіку?

— Тут одні королівські землі. Будемо білою вороною, що невідомо звідки взялась, на відміну від голландців.

- Ну то може принц в матір удався. Вона куди як настирливіша. Та й вибір - троє хлопчаків.

- Нехай так, але боюся я матінки-княгині. Як підімне вона чоловіка та як поверне до Петрової імперії.

- Хіба ти чув від неї хоч слово по-московськи. Вся розмова - наша.

— Простосерді якісь ви хлопці. Добрі вояки та й усе. НЕ простий герцог, ой не простий, три дна у нього, — осудливо сказав канцлер.

— Ну тоді сам і розбирайся, ти ж керівник дипломатії Війська.

Говірка пішла далі. Про Гриця забули. А він сидів, заспокоєний і радий, що є достойна мета їхніх походів.

1713. Серед офіцерів двох кораблів, що прийшли з французької Гвіани виділявся статний хлопець у шатах запорожця. Червоні чоботи. Блакитні шаровари, не епічні, звичайної ширини. Червоний жупан. Стрижений під макітру. Смушкова шапка, яку він зламав і тримав у лівій руці, явно тому, що правою може треба буде вихоплювати шаблю. Все на підсвідомості, бо в очах була спокійна та гідна віропідданість. Це ж наше козацьке військо, вірне Заокеанське.

- Отаман Канівського куреня кошу Заокеанського Грицько Боривітер. Присланий разом з шістьма козаками військовим писарем Тарасом Тетерею поки нема збройних дій, вчитися у вашому колегіумі. Не своєкошtnі. Грошове утримання, забезпечення харчуванням та одягом кіш надав. Карантин відбули.

Крізь імлу пам'яті засвітився безвусий джура.

- Ну, хлопці, - подумав князь, - розміщу вас у таких дядьків, що уроки будете вчити, як миленькі, а не гасати по дівчатам.

Поселяючи хлопців, сільський отаман надав право хазяїну за невідвідування занять

і невчення уроків лупцювати хлопців наче у бурсі. Покосившись на гранітну статуру дядька, кожен молодий козак блимнув очима, але всі перемовчали. Що тут зробиш. На чийм возі сидиш, того й пісню співай.

Викладач початкової грамоти досить довго вивчав короткий список групи: Староста Грицько Боривітер, слухачі — Галагаз Ігнат, Деркач Павло, Зимняк Семен, Кібчик Пилип, Орябок Максим, Турпан Матвій.

— Це що, список рідкісних птахів далекої України, чи моїх учеників, — зачудовано спитав він.

Після невеликого мовчання заговорив Пилип.

— Розумієте, ми сироти . З дитинства. То десь повіяли свої прізвища. Окрім Грицька. Тільки імена хрещені, справжні затримались. Прозвиська у нас непристойні. Для військового товариства воно нічого, а тут же дівчата, кажуть, що піп при вінчанні та у метрики дітей прізвища вимагає. Ось Канцлер нам і змінив наймення. Ще й розказав кожному про його птичку.

— Розвели тут пташник, — пробурчав викладач. — Я теж цю фауну материкової України в дитинстві знав, а у колегіумі вчив.

— Ну, пане професоре, — ехидно спитав всезнаючий Ігнат. — А ваше прізвище?

— Зозуля , — на автоматі відповів викладач. Здоровий сміх юнаків порушив академічну тишу навчального закладу.

1713. Через півроку прийшло два кораблі - шлюп і флейт - під штандартом Війська Заокеанського - це був звичайний, багряний з синім відтінком, давній малиновий прапор європейського війська запорізького. Підмосковських запорожців тут ніколи не було, то проблеми не виникали. Перевантажені, судячи з осадки, кораблі привезли на продаж трофеї минулої кампанії. Після карантину, герцог піднявся на борт та здивувався, бо побачена незахламленість палуби не відповідала воді, що плескалась помітно вище ватерлінії. Трохи раніше, прочитавши на бортах вітрильників князівкою (тобто шрифтом, прийнятим в незалежній Україні, та впровадженій попаданцем тут) та латиною "Герцог Всеволод" і "Герцогиня Єлизавета", Всеволод насупився. Треба серйозно вказати і заборонити подібні речі. Бо будуть потім сто років боротися з культом особи, а борзописці під тенденцію нашкрябають таке, що у могилі як дзиґа крутитись будеш.

— Свинець вони привезли, чи що? — мучився загадкою герцог.

Практично вгадав, бо наслухавшись наших волонтерів, як вони у лісі шукали свинець від кожного невдалого пострілу, бо того катастрофічно не вистачало, привезли його пристойну партію. Слухаючи тих же інформаторів, завезли ножі, ножиці, сокири, дворучні пилки, молотки, плуги, борони, лопати та інший реманент.

Представивши, як це збиралося, Всеволод пополотнів "Хоч кров змили? З них станеться." Правильно зрозумівши його міміку, генеральний обозний, який тільки що розписав товари, розрадив: "Все це з складів оптових торговців, новеньке. Брали відкуп з бразильських міст інструментами. У них виробництво цих речей налажене і не помітять".

- Ну і як реагували на таку данину місцева еліта? - спитала Єлизавета.

- Сказали, що наступні вояки будуть брати цеглою, - відповів козак. - Ми ще привезли багато відрізів місцевих тканин, - доповнив Обозний, звертаючись до герцогині. - Будь ласка, - відберіть собі в якості дарунку від запорожців.

Капітан флейта забрав жінку з двома фрейлінами і вони на тій палубі за заокругленим бортом задзвеніли захопленими голосами.

Герцог теж, не чинячись, відібрав реманент, потрібний для його скловиробництва, для дому і для Палацу.

- Чи то мито, чи то податок, чи то дарунок, але ніхто не здивується взятому, - розважив він себе.

На наступний день у залі орхідей Палацу мусонів був закритий прийом-нарада з делегацією війська.

Канцлер розповів про бойові дії, напрямки, задачі війська, про корегування бойових дій із збройними силами віцекоролівства Перу.

- Чим займається і де знаходиться військо?

- Кіш зараз на французькому острові Тортуга, — нас там приймають за випробуваних союзників короля, які справою доказали свою відданість, то губернатор нам ціни не складе. Війна на океанічних просторах, на жаль, показала неефективність чайок, то захопивши вісім кораблів, ми перебрались на них, чайки розпродаємо на Тортузі для місцевих потреб, лишимо найкращі. Флот ремонтується. Три добротних фрегати вже захопили англійського торговця. То може всіх переведемо на кораблі.

- Не боїтесь смикати за хвіст англійську левицю - володарку морів?

- Такий розклад вийшов і не нам його міняти. Та власне, ми й припливли, щоб проконсультуватись про узгодження дій війська з державними інтересами князівства.

- Державні інтереси Атлантиди ще недостатньо сформувались, бо ми, як знаєте, ведемо політику глухого ізоляціонізму. Але у мене є геополітичний інтерес.

- Та вже знаємо ваш ізоляціонізм, військо навіть на поріг не пустили, - зірвався канцлер.

- Охолонь, — сказав генеральний суддя. - Що таке геополітика?

- Рішення, які змінюють довгострокове співвідношення сил на цілих континентах.

- І куди міняти і яка роль козаків у цих змінах, - знов вернувся у розмову Генеральний писар.

- У Кароліну вже пішли перші кораблі з африканськими невільниками. То їх перехоплювати і продавати в Бразилію. Там ціни дуже пристойні.

- Підсилювати Бразилію? Чому?

- Бо вони краще розберуться з неграми. У віках куди менше будуть собачитись білі з чорними. А поряд мені потрібна біла, мало не зонова Північна Америка.

- Ну то, княже, твоя політика на триста років вперед. За внуків-правнуків, за всю династію свою думаєш. То не наш рівень. А ось... Кажеш, що работорговців буде більше і більше. То ми їх будемо перехоплювати, тільки у океані, набагато раніше твоїх островів.

- Добре. Ви входите у Берегове Братство?

- Ні, нас настільки багато, що немає такої потреби. Ми й самі один одного побережемо.

- Тоді можна діяти по принципу "зłodій з зłodія шапку зняв", взнати, прослідкувати і відняти награбоване англійцями.

- Це можна один-два рази, бо об'єднуються всі і виживуть з Тортуги.

- Ну а з землею що?

- Нам іспанці передають лівий берег Фарани.

- Але ж згідно Унтрехетського мирного договору ця земля повертається Бразилії.

- У нас є визнання від великої держави Іспанії цієї землі вольностями Заокеанської січи. Враховуючі ваші дипломатичні дані, ви зможете напівтаємно отримати визнання Францією цих земель нашими. Для зовнішнього застосування, в залежності від ситуації, ми будемо то офіційно признані Луї 14-м, то визнання буде іменуватися фальшивкою. Але реально Франція буде вважати нас цілком легітимним державним утворенням. Бразилія, змучена війною та діям нас, запорожців, не буде рипатись. В крайньому випадку ми згодимося бути відокремленим васалом Лісабону і Атлантиди. А там життя покаже.

- Блискучий розклад, канцлере. Я зарані поздоровляю з набуттям Батьківщини, Тарасе.

25

1714 рік. Ця частка ланцюга водоспадів називалась "пекельне провалля". Полковник Сальтівської паланки Боривітер стояв на березі річки і дивився на поріг. Вода сипалась зверху вниз, водоспадом. Вона курилась. наче заверталась у моток і здавалось, що не пливе вся вода далі, щоби пройти через малий поріг, де вона кипіла, але не так яро, та розлитися рівнинною, суднохідною аж до Атлантики рікою, а більша частина води провалюється кудись у землю, у пекло, де ставши розпеченою парою, є знаряддям спеціалізованого покарання за якийсь гріх.

Відігнавши цей образ, навіяний невідомо чим і незрозуміло нащо, просто різко смикнувши головою, Грицько, не зводячи очей з гудучого каскаду вологи, крутнув думки до свого життя-буття. Повернувшись пару місяців тому з Герцогського колегіуму, він збирався у звичному колі бойових побратимів продовжувати службу. Але Гордієнко жодного випускника не повернув на попередню посаду. Йому, Боривітру, наказав бути керівником цієї паланки та ще місцезберігачем сусідньої паланки, чий майбутні охоронці поки ганяли голландських, і все більше - англійських работорговців по океану. То територія під його орудою поки була вдвоє більша, ніж прямо означена. У пампі були не продані іспанцями багатим козакам асьєди з робітниками, якісь люди невідомого походження, були індіанські племена, яких якраз косила віспа і першим наказом кошового було загітувати чарруа згодитися на щеплення проти віспи. Тоді прийдуть з Січи лікарі герцогині, та проведуть цей протиепідемічний захід.

Для заснування паланкового центру з ним подались двадцять шість сімей, що раніше жили у передмісті Січової залоги. Дві пари були хлопці, жонаті на іспанках, чий

батьки приїхали із Кастилії ла В'єха на цей дальній край віцекоролівства Перу вже з дітьми. Ці дві молодиці самі собі здавались відчайдухами, що, відринувши весь білий світ та свою католицьку родину, пішли за своїм неземним коханням. Але на погляд Гриця, були вельми вихованими, безмежно домашніми по духу, яким дуже буде личити велика дружна сім'я. Привчені вчитися, вони вже практично освоїли українську. Шість сімей де жінка – креолка. Неясні дівчата, поживемо – побачимо. Вісім сімей, де жінка — з якогось племені на-дене. Погано орієнтуються у реаліях європейського оточення, тому тихі і мовчазні. Були смертельно налякані щепленням. Якби не подружні обійми їх чоловіків (реально ті з усіх сил тримали коханих), то не далися б цьому профілактичному заходові. Зате зараз з гордістю поглядають на розквітаючу ромашку старого щеплення на плечі. Це для них ознака ведучої касті держави, яка тут формується, бо всі запорожці її мають. Дві мулатки транслюють відмінне сексуальне здоров'я. Він вже помітив їх відкриті і зацікавлені погляди та випадкову неодягненість, коли пан полковник проходить мимо фургона. Треба злегка накрутити мізки їх половинкам, бо обидва трохи вайлуваті, будуть жінки з них вінки вити.

Аж дві жінки – полячки, батько – контрабандист, возить всяку всячину з Куртиби до Буенос-Айресу. У них ще троє сестер, а мати померла півтора роки тому. То батько, не знаючи як впоратись, віддав двох дівчат першим, хто посватався. А нагодилися два справні і рішучі козаки, які вирішили, поки нема війни, подивитись, що воно таке Рио-де-Жанейро. Степан вже підходив, щоб не помічали його тестя з караваном у пампі. Грицько сказав, що не проти, бо ще трьох молоденьких слов'янок треба чимось годувати. Його очі відпочивали на Емілії і Лаурі, білявках з блакитними очима, бо вся тутешня краща половина людності були трошки ... смагляві. Моренітас, як кажуть друзі з провінції Ріо-ла-Плата.

Інші – примкнули, коли було об'явлено про заснування поселення. Козаків ще розрізняв, смутно. Їх подружжя – ні. Направду, була ще сім'я жидів, або, як їм втовкмачували у колегіумі, євреїв. Хаїм Райцин, до цього – меткий продавець у єдиній лавочці готового взуття, де можна було його замовити у самого Соломона, а можна і підібрати та негайно купити у його сина. Сказав, що вже відучився у батька і буде чоботарем на всю паланку з околицями. Жінка з не надто рідким для цього народу ім'ям Сара, була прекраснолика, але трохи огрядна дівчина. На губах її була завжди червона помада – рідкість для місця і часу.

26

1714. Ще через півроку у столичне містечко прибув канцлер Січі. Сам один. На зустрічі без свідків сказав, що Бразилія мало не об'являє війну Війську Заокеанському. Мотиви – негри почали тікати на Січ. "Ми не такі ригористичні, як герцогство і приймаємо утікачів безвідносно кольору їх шкіри." На запити португальської адміністрації відповідаємо, як заведено споконвічно: "З Січі видачі немає". Тому проти нас всі рабовласники континенту, іспанські теж.

– І що ти надумав?

– Офіційно поділити землі на удільне князівство і Січ, під уділ віддати при

португальську полосу із видачею рабів. Князем – Ореста Всеволодовича. Вистачить на нашу Січ і половини. Зате буде цивільна земля поряд, заселена українцями.

Герцог прикинув: графство — більше трьохсот тисяч квадратних кілометрів – пів-України з його першого життя. Половина, що лишається – це більше, ніж коли-небудь мало Вольностей запорозьке козацтво. Сказав:

- Не потягне пацанятко організацію держави з нічого.

- Не принижай сина, він уже курінний отаман.

- Вихідців з герцогства вистачило на цілий курінь?

- Так, і вже сьогодні тут підходила ціла дюжина.

- Нехай. А зробимо так. Я відмовляюсь від трону, на ньому лишається Єлизавета. Я ж стаю удільним князем і розкручую цей проект також. Орест повертається з половиною свого куреня у герцогство, вони будуть його опорою, гвардією. Не непокоїться, до куреня швидко набіжить ще натовп козачат. Для цього я їх і викохав.

Розмова з Єлизаветою про передачу влади, довга і плутана, навіть з істерикою, щодо того, що розлюбив і тікаєш, закінчилась так:

- А якщо я перестану проводити твою політику створення етнічно чистої держави?

- Тоді я збунтуюся, висаджу десант та скину тебе з трону. Посаджу когось з синів.

- Ох і васали пішли, удільний княже Всеволоде!

- Та вже які є.

- Всеволоде! Твій курс має потужний відклик у народі, бачиш, ідуть роки, а у нас жодного заколоту. Якщо я почну виламуватись, мене зметуть. Це по-перше. По-друге, я не бачу якої-небудь іншої достойної політики для сучасних умов. Тому можеш не непокоїтись.

Запорожці, з подачі Всеволода Володимировича спеціалізувалися на "чорному золоті", тобто на чайках брали на абордаж кораблі, які везли "живий товар" у Північну Америку та пливли вже на тих перехоплених кораблях у неосяжну Бразилію, маючи охороною чи на буксирі все ті ж з чайки з екіпажами, зменшеними на тих, хто вів корабель. Рабів там торгували радо, невільницькі кораблі у продаж йшли не дуже, нація бразильців, що почала формуватися, на відміну від материнської, португальської – відчайдушних мореплавців, була обернена вглиб свого безмежного континенту. Тому козаки перебрались на кораблі, чайки пригнали на Острови, приватникам або на консервацію.

Пригнав чайки Орест, якого негайно назначили коммодором флоту Атлантиди і капітаном новенького брига, заказаного і оплаченого у Голландії ще до великої війни. Званням герцогиня поскупилась — капітан другого рангу. В підпорядкуванні: "Апостол Фома", "Чигирин" (капітан – Лаврін Лопоха), "Волосожар" (капітан Сильвестр Сніданок) і корабель, що будується. Сформувавши команду, він повіз її на вже підтоптаному "Апостолі" у Нідерланди приймати модерний корабель. Панас Пащенко, капітан, спокійно сприйняв наявність додаткового начальника на кораблі. Голландці не підвели. Так з'явилась трищоглова гафельна шхуна "Дана".

Мабуть першій раз за історію переселення два кораблі везли з-за океану закупки-

замовлення за гроші, надані селянами згідно списку. Причому ніяких тварин чи харчів. Тканини, книги – світова класика на іспанській, англійській, німецькій, французькій мовах для палацової бібліотеки, промислові товари для людей.

27

1714. Пізніше січовики почали вже на дальніх океанських курсах перехоплювати кораблі з живим товаром. А потім зовсім патрулювали біля гвінейського узбережжя, захоплювали кораблі десь на півдорозі та везли на продаж у Бразилію. Якщо це був португальський корабель, то продавали живий товар французам на Гаїті. Це було гарно тим, що відводило підозру від Островів, як піратського прихистку. За настійливим проханням герцогині назви всіх кораблів Січової корсарської ескадри були писані на бортах латиною, малиновий стяг заховали подалі, йшли на справу під "Веселим Роджером", продавали перехоплених африканців – під французьким.

Січовики базувались у французів на Тортугі, де радо приймалися місцевим губернатором, бо вважались підданими герцогства "Атлантида", васала і союзника Франції. У метикуватих запорожців вистачило глузду не малюватись безбатченками, а заплатити недоїмки з податків, які їм пред'явила мати-герцогиня глибоко спеціалізованими плавзасобами, призначеними для перевезення невільників. Це були "мічені" п'ять шхун, відбиті у португальських та англійських торговців рабами. То у порти колоній цих країн годі було поткнутись. На диво, уряд князівства погодився прийняти. Вернувшись з гути, де варив скло (отаку собі затіяв відпустку), княжич Орест отримав чин капітана першого рангу та додатково шість кораблів. Останні були витягнуті на берег та перебрані під наглядом каперанга від кілю до клотика, з заміною всіх підозрілих деталей.

Формування команд було найбільшим відволіканням чоловіків з острова від початку заселення. Забрано було всіх, хто давав найменші ознаки того, що засидівся на одному місці. Набір проходив під плач одних: "Куди ти Василю, як же я з малими діточками" та прокльони інших "Котись на ті ночви, щоб я тебе і здаля не бачила. Вже якось прокормлю діточок, ніж їсти той кусень хліба, приправлений твоїми матюками." Жінки трохи повеселішали, дізнавшись, що половина зарплати чоловіків щомісячно буде видаватися казначейством на дітей.

Весь командний склад був з тих чотирьох кораблів, що були у герцогства раніш, тільки пару видатних рибалок отримали від Єлизавети патент капітана. Розсипані по ескадрі були і всі матроси з раніш бувших шхун. Вони (за винятком кількох несправних) отримали звання матросів першого класу та півтора матроських оклади.

Вже у першому рейсі третина набраних, горе-моряки, когути, яких випадково занесло на ванти, зарані заявили, що це буде перший і останній їх рейс. Орест особливо не здивувався, видно було це під час навчання біля Острова. Просто вони не хотіли собі признатися, що нечукаві, явно непідходящі для морської справи. А він мовчав, бо люди були досить старанні, а укомплектовувати звідусіль, не з Атлантиди – понабираєшся до корабельного бунту. У Європі Орест підібрав у маєтках батька на Правобережжі Дніпра з підрослих дітей родичив тих, хто заснував колонію, півсотні наче придатних для

професії моряка хлопців. Хай помотаються по морям, поки молоді, а там як хочуть, флот вільнонайманий.

Після прискіпливого ремонту, три кораблі Всеволод завантажив тут же пшеницею, засіки держави не бідували, десятивідсотковий податок засипав їх ущент. Інші кораблі завантажив густо просоленим м'ясом та салом, корабельною сосною, яку продали по прийнятній ціні тільки в одній англійській колонії та іншими колоніальними товарами Узбережжя. Спитав батька. Остався один незавантажений. Той сказав:

– Негайно відправ шхуну в Акадію за хутром. Мій "Хома" теж до клотиків їм повний. Всеволод попутно подумав:

– Ще і в найпродвинутих футуристичних проектах не значилися захисники тварин, то шкури братів наших менших були безпрограшним маркетинговим ходом.

Він щось добряче взяв у голову вичитаний у тому житті епізод з навколосвітньої подорожі Юрія Лисянського, коли він викидував за борт безцінні хутра, замочені під час штормів, та зогнили у трюмі. Тому порекомендував Орестові, щоб трюм відкривався при добрій погоді, при найменшому підозрілому запаху – витягати хутра та провітрювати під тентом. Декілька разів заявлятися на інші кораблі та заставляв робити перелопачування зерна, незважаючи на люте несприйняття цього професіоналами-матросами. Може взяти і наказом Ореста, як командира ескадри, звільнити певних матросів-хліборобів, які побожно дивилися на зерно, від деяких обов'язків та вмінити в їм догляд за пшеницею.

Сам бувший герцог, що вже відмовився від корони Атлантиди, на півдорозі відділився та пішов на бригу "Святий Хома" до берегів Піренейського півострова, теж завантажившись хутром. Була домовленість, що Хому він забере у Фарану.

Уже в останній день перед відворотом брига, старший П'яст виклав Оресту своє бачення етно-расового розкладу в Новому Світі. Завезити білих кріпаків у Новий Орлеан, скільки можеш, навіть майже без зиску. Їх оставлять або перепродадуть у Нову Англію. Звичайно до них будуть ставиться, як і до африканців. Але це будуть привезені європейці, яким буде легше адаптуватись у реаліях французької чи англійської колонії.

— И заставимо білу расу випити три чверті тої чаші болі, приниження, смерті на плантаціях, яка здається призначена тут для чорної раси. Але не такою строкатою повинна стати расова карта Північної Америки, — підкреслив Всеволод.

— Буде виконано, батьку. І чим тебе допекли у віках ці нещасні чорні? Але батьку, є якась страшна правда у твоїх словах. Привезу я у Луїзіану всі п'ять шхун і чотири брига, завантажених блондинами.

— Ніхто і ніщо не переб'є англосаксонцям з їх скаженою пасіонарністю створити наддержаву на північному континенті. Але плантаційні раби, яких додатково завернуть у Бразилію наші хлопці, прискорять там первісне накопичення капіталу. І я не здивуюся, якщо при якомусь 39-му президенті Бразилії Бараку Хусейну Обамі за рівнем життя смагляві бразильці не переженуть білявих гринго.

— Нащо тобі біля наших наднових володінь потужна держава?

— Так мені здається ближчою світова справедливість.

Орест пішов у Балтику через Північне море, бо боявся поткнутися у Канал з ескадрою шхун, відбитих здебільшого у англійських торговців невольниками.

Врешті-решт весь крам попав у Старий Світ в товарному вигляді. Вигідно розторгував непродовольчі товари у вільному ганзейському місті Гамбург (щоправда з допомогою двох розумних негоціантів Атлантиди) та пішов через данські протоки, збираючись проскочити Копенгаген. Але королівській двір вже знав про молоденького каперанга і прислав з тендером запрошення. У столиці Данила познайомили і з дітьми короля, які добре підходили йому за віком. Розторгувавши зерно, лишивши його цілий корабель на харчування при поверненні, Орест добився, щоб його шхуни піднялись по Віслі до Варшави.

Пропозиції продати хлопів-поляків посипалися одразу і за дві неділі по не надто високій ціні було набуто 800 кріпосних, з них триста жінок. Прибігла якась кількість вільних ремісників, з майном і власними харчами. Попросили відвести їх в Америку декілька сімей шляхтичів. Взяв всіх, понад те, що збирався. Додав литвинами, по теперішньому – білорусами.

При поверненні думав:

– То не дипломатія, коли ясно і наполегливо добиваєшся свого. То дипломатія сильних, це дрючком по голові — буде так, а не інакше. Дипломатія звичайних – виконувати наказане іншими, скрупульозне виконувати, але так, щоб добиватись свого.

– От батько каже: "зробити населення континенту біліше". Слухаюсь, роблю. Спочатку завезу достатню кількість поляків. Вони ж біляві, як мало які народи Європи, а потім спробую допомогти створити Польщу за океаном. Бо хисткою мені показалася та Річ Посполита, яку я побачив. Ми ж поляки. П'ясти.

Тим самим обережно і на мить проревізував Орест підвалини політики Всеволода. Але годі чекати, що давня кров слов'янського розбрату впаде і на голови цих нових американців. Америка занадто велика і розведе ці народи (українців і поляків) по далеких кутках її теренів.

Можна звичайно обійти мовчанням цей викрутас намірів княжича, тим більш що ні на що особливо він не вплинув, практично лишився думкою. Але так не хочеться лакувати дійсність, замість портретів живих людей іконостас розписувати.

Автор не став таїти виникнення необґрунтованої ідеї полонофільії у Ореста, визваної надзакритістю його батька-попаданця, впевненому, що оракульство – смерть. І так і не сказавшому нікому, що він – українець. Старший син Всеволода відмітився у світовому українському державотворенні не завдяки роз'ясненню його етнічної належності, а силою інерції діяльності династії. Участь у створенні графства укрів "Фарана", потім десятиліття керівництва ним. Після відречення старість як керування обширним українським владательним домом П'ястів. Тому Орест Перший заслужено лишився в історії як світоч українськості.

Ситуацію з легкістю покупки пояснив якийсь його родич. Він сказав:

– Народжуваність у корінній Польщі висока, а відправляти людей на схід, де

населення не таке густе, панство боїться. Там неспокійно, того і дивись якийсь Потоп, Хмельниччина знов почнеться. Польща на всходних кресах може впасти, але не на користь козаків. Московіти захоплять. То пани продаючи хлопів, прочищають свої фільварки і мають непогані гроші.

На зворотний дорозі висадив у Порт-Атлантиді невдах-мореплавців та десь з дві сотні українського люду, що прибилося з усіх сторін, вивантажив закуплене негоціантами герцогства, що були з ним, трохи розсадив дике скупчення пасажирів, поповнив припаси та направився у французьку колонію у гирлі Міссісіпі – Луїзіану. Наносючи візити, розглядаючи містечко, слухаючи людей, він бачив, що вісімсот кріпосних – це надто непідйомний крам для тутешніх багатіїв. Деякі білоруси-кріпаки, хоча і попереджені про навчання українською мовою і єдину православну церкву у Атлантиді, попросили лишити їх там. Своєкошті литвини, що заплатили за проїзд, розібравшись у ситуації, вскладчину викупили багатьох з ВКЛ. Чи як кріпаків, чи союзників по створенню на Північно-Американському континенті якого-небудь Турово-Пінського князівства. Це не обходило Ореста, бо вписувалось в ідею максимально білого континенту.

Аж раптом побачив пана Конецпольського, одного з тих, кого віз з Польщі. Той уже уяснив, що тут законів слухаються навіть більше, ніж на батьківщині, що Новий світ, він звичайно новий, але володіти душами тут можна так само законно, як у старому. То, коли Орест обережно сказав, що займається реалізацією хлопів, пан, який вже торгував якесь приміщення, почав розмову про купівлю ним кріпаків. Не знаєш, де знайдеш, де загубиш. То п'ятьом панам він продав десь триста кріпаків. Як перші, ті перебрали всю людність, досвідченим оком вибираючи найліпших, потім трое найбагатших людей колонії купили загалом ще триста. Сто він розпродав по дрібницям, а останню сотню, замаявшись, уступив у кредит трьом особам дуже специфічної зовнішності, на якій все ж було чітко написано, що вони заставлять і цих, ледачих кріпаків, робити з прибутком. А грошики по векселям він отримає, те молоко на губах, яке бачать ці пройдисвіти, від сказаної корівки.

Оформивши відповідні розписки, Орест вийшов на ганок губернаторського дому з відчуттям якоїсь безцільності. Завіз кріпаків виявився доволі вдалою грошовою операцією, але, як сказав би батько, ринок переповнений, треба трохи почекати, щоб з'явився активний попит.

Але голос хлопця, одягненого козаком, вивів його з роздуму. Це був Пилип Думенко, один з наближених герцогині.

– Ти чого вискочив, як Пилип із конопель? – незадоволено скривився княжич.

– Той Пилип мабуть був обкурений тією ж коноплею, — розважливо сказав Думенко, — а я до вас рівненько. То ви, мабуть, надто пішли у себе.

– Ну і що у тебе?

Укри з Атлантиди на чайках по господарським справам йшли у Луїзіану, то Думенко приєднався до них з листом герцогині.

Вона просила, щоб ескадра вернулась у порт-Атлантиду, взяла на борт

переселенців у Фарану, поясняла, що це північна половина вольностей Заокеанських козаків, що батько коронований у Парижі графом цих земель, але власне Січ все одно вважається васалом Атлантиди.

- Виявився великий прошарок людей, - далі писала вона, - яким острови держави здаються надто тісними, вони хочуть пасти корів та ростити пшеницю у неозорній пампі.

Херсон. 2021.

© Марко Східняк. Автор. 2021.

Хронологія подій у романі.

1672 - Народження Всеволода.

1675 - Народження Єлизавети

1690 - Вселення душі проф. Всеволода Михайловича у тіло княжича Всеволода Володимировича.

1691-95 - навчання Всеволода у Паризькому університеті.

1695 - Викрадення царівни з монастиря.

1696 - Базовий договір між герцогством і Францією, весілля. Коронація.

1697 - Заснування колонії. Квітень - народження Ореста. Кінець року - зустріч з Петром Першим у Голландії.

1698 - травень — народження Данила.

1699 - березень — народження Уляни. Відкриття родовища міді.

1700 - Напад піратів

1701 - Осінь, восьмого листопада, у вівторок - перший день занять у початковій школі Атлантиди.

1705 - Третя хвиля переселенців. Городові козаки.

1706 - Січень - народження Олени. Грудень - народження Лізи-молодшої.

1707 - Захоплення городовими козаками "Зеленокої Мері". Листопад — народження Севи (Всеволода) молодшого.

1708 - Лист із Генуї. Привезення одинадцяти якісних фруктових саджанців з Італії. Початок масового садівництва на Островах. - Прибуття шахтарів.

1711 Надруковані українською байки Лафотена (переклад Тараса Лимаренка). Постанова драми Лопе де Вега на Островах.

1712 - Експедиція Кассара. Поява запорожців у Новому світі.

1713 - Проголошення Вольностей Війська козацького Заокеанського.

1714 - Відмова Всеволода від трону Атлантиди. Єлизавета - правлячий монарх герцогства. Договір між Військом Козацьким Заокеанським (ВКЗ), Іспанією та Португалією про створення на північній половині Вольностей суверенного графства Фарана.